

«Σύγχρονα ζητήματα προσωρινής κράτησης»

Νικόλαος Σπ. Καραμολέγκος - *Εισαγγελέας Πρωτοδικών*

Α΄ - Εισαγωγή

1. Εισαγωγικά προλεγόμενα

Η επαχθέστερη ανακριτική πράξη είναι αναμφίβολα η προσωρινή κράτηση του κατηγορουμένου, δηλαδή η στέρηση της προσωπικής του ελευθερίας για ορισμένο χρονικό διάστημα πριν από την εκδίκαση της κατηγορίας εναντίον του. Η δυνατότητα αυτή θεμελιώνεται στο άρθρο 6 του Συντάγματος καθώς και στο άρθρο 5 παρ. 1 περ. γ΄ της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του ανθρώπου. Η επιβολή αυτού του μέτρου εκτός από τα δυσμενή αποτελέσματα, τα οποία επιφέρει κάθε στέρηση της προσωπικής ελευθερίας, όπως κυρίως η αποκοπή του κατηγορουμένου από την οικογενειακή, κοινωνική και επαγγελματική ζωή του, καθώς και η προκαλούμενη βαρύτατη προσβολή της προσωπικότητάς του, έρχεται σε θεμελιακή αντίφαση προς το τεκμήριο της αθωότητας, αντίφαση που λαμβάνει δραματικό χαρακτήρα στις περιπτώσεις όπου ο στερούμενος την προσωπική του ελευθερία αθώνεται μεταγενέστερα από την κατηγορία εναντίον του. Ωστόσο, οι περισσότερες νομοθεσίες αποδέχονται τον δικονομικό αυτό θεσμό ως «αναγκαίο κακό», επιδιώκοντας πάντως να περιορίσουν όσο γίνεται περισσότερο τις δυνατότητες επιβολής του και να συντομεύσουν τη χρονική διάρκεια της κράτησης¹. Ακολουθώντας τη σύγχρονη αυτή τάση και ο Έλληνας νομοθέτης προσπάθησε (βλ. Ν.1128/1981, Ν.2207/1994, Ν.2408/1996, Ν.3811/2009, Ν.3860/2010,

---

¹ *Αργ. Καρρά*, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Συστηματική Ερμηνεία και Μεθοδολογική κατ' άρθρο ανάπτυξη, 3η έκδοση, 2016, σελ. 540 όπου και παραπομπές.

N.4055/2012, N.4205/2013, N.4274/2014, N.4322/2015 και N.4411/2016) να εναρμονισθεί με το γενικότερο αίτημα να καταστεί η στέρηση της προσωπικής ελευθερίας κατά τη διάρκεια της προδικασίας εντελώς εξαιρετικό μέτρο.

Η νομιμοποίηση της προσωρινής κράτησης στο χώρο της ποινικής δίκης απορρέει από τον ίδιο τον αμιγώς δικονομικό σκοπό που καλείται να υλοποιήσει ή να προωθήσει, δηλαδή την ομαλή διεξαγωγή της ποινικής διαδικασίας. Η διαδικαστική αυτή αναγκαιότητα προϋποθέτει για την κατάφασή της την παρουσία του κατηγορουμένου που εξασφαλίζει τόσο την πληρέστερη διαλεύκανση της υπόθεσης, όσο και την εκτέλεση της τυχόν καταδικαστικής απόφασης². Η επίκληση, ωστόσο, εγκληματοπροληπτικών λόγων, όπως ο κίνδυνος τέλεσης νέων εγκλημάτων για τη θεμελίωση της προσωρινής κρατήσεως θέτει εμφανώς υπό αμφισβήτηση τόσο το χαρακτήρα της προσωρινής κράτησης ως δικονομικού εξασφαλιστικού μέτρου, όσο και γενικότερα καθεαυτήν την κλασική «κατασταλτική» δομή του ποινικού δικονομικού δικαίου. Παρά ταύτα, η προσωρινή κράτηση προς πρόληψη εγκλημάτων αποτελεί πάγια επιλογή του έλληνα νομοθέτη, όπως άλλωστε και της πλειοψηφίας των ευρωπαϊών συναδέλφων του, αφού οι σχετικές ρυθμίσεις ανεξάρτητα από τον εκάστοτε προσανατολισμό τους αποτυπώνουν διαχρονικά τον τύπο του «επικίνδυνου» κατηγορουμένου³.

Κατόπιν των επιγραμματικά αναφερομένων παραπάνω επισημάνσεων, θα προχωρήσουμε στην επιλεκτική (αλλά όχι τυχαία) ανάπτυξη συγκεκριμένων ειδικότερων σύγχρονων ζητημάτων του θεσμού της προσωρινής κράτησης που αποτελούν και το αντικείμενο της παρούσας

---

² Θ. Δαλακούρα, Προσωρινή κράτηση: κριτική θεώρηση του επίμαχου θεσμού υπό το πρίσμα της δογματικής θεμελίωσής του, Υπερ. 1996, σελ. 717.

³ Θ. Δαλακούρα, ό.π., σελ. 718 - 719.

εργασίας. Πρόκειται για τα ακόλουθα θέματα: [i] Προσωρινή κράτηση και περιοριστικοί όροι, [ii] Προσωρινή κράτηση και κατ' οίκον περιορισμός με ηλεκτρονική επιτήρηση, [iii] προσωρινή κράτηση και «αμετάκλητες καταδίκες για ομοειδείς αξιόποινες πράξεις», [iv] προσωρινή κράτηση και «συγκεκριμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της πράξης», [v] προσωρινή κράτηση και αυτοπρόσωπη εμφάνιση του κατηγορουμένου ενώπιον των δικαστικών συμβουλίων (επί προσφυγής κατά του εντάλματος, εξακολούθησης ή παράτασης αυτής), [vi] προσωρινή κράτηση και έκτιση ποινής, [vii] προσωρινή κράτηση και αποζημίωση εκείνων που μετέπειτα αθώθηκαν αμετάκλητα, και [viii] προσωρινή κράτηση και ανήλικοι κατηγορούμενοι. Προηγουμένως όμως καθίσταται αναγκαίο να αναφερθούμε εν συντομία στην έννοια, τη φύση, τον σκοπό, τον χαρακτήρα και τις προϋποθέσεις επιβολής της προσωρινής κράτησης.

2. Έννοια - Σύντομες γενικές αναφορές (: Φύση, σκοπός, χαρακτήρας, προϋποθέσεις επιβολής προσωρινής κράτησης).

Προσωρινή κράτηση είναι η κατά την προδικασία και πριν τη δικαστική βεβαίωση της ενοχής του κατηγορουμένου στέρηση της ελευθερίας του, δυνάμει δικαστικού εντάλματος με βάση τις επιταγές του νόμου⁴. Επειδή όπως προαναφέρθηκε αποτελεί το επαχθέστερο μέτρο δικονομικού καταναγκασμού, πρέπει να επιβάλλεται σε εξαιρετικές περιπτώσεις μόνο, στις οποίες μάλιστα οι προϋποθέσεις της να προκύπτουν με τρόπο που να μην επιδέχεται αμφισβήτηση, ενώ η επιβολή της δεν πρέπει να αποτελεί οιονεί προκαταβολή ποινής στερητικής της ελευθερίας⁵. Έχει

---

⁴ Χαρ. Σεθαστίδη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος III, έκδοση 2015, σελ. 3361.

⁵ ΑΠ 1460/2003 ΕΛΛΔνη 2003, 1473, ΣυμβΕΦΑΘ 1943/2010 ΠοινΔικ 2011, 961, Θ. Δαλακούρα, Αρχή της αναλογικότητας και μέτρα δικονομικού καταναγκασμού, 1993, σελ. 298.

αποκλειστικά δικονομικό προσανατολισμό και δεν αποτελεί ποινή, γι' αυτό δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως μέσο γενικής ή ειδικής πρόληψης ή ως μέσο κοινωνικής ανταπόδοσης ή κοινωνικού καθησυχασμού. Στον βαθμό που το δικονομικό μέτρο της επιβολής προσωρινής κράτησης επιστρατεύεται για την εξυπηρέτηση γενικοπροληπτικών σκοπών, είναι εμφανές ότι επέρχεται ταυτόχρονα και ευθεία προσβολή της αρχής του σεβασμού της ανθρώπινης αξίας, δεδομένου ότι το πρόσωπο που κάθε φορά «χρησιμοποιείται» για λόγους παραδειγματισμού, υποβιβάζεται αυτόματα σε «αντικείμενο», που χρησιμοποιείται κατ' αυτόν τον τρόπο ως εργαλείο για την εξυπηρέτηση γενικών σκοπών και σκοπιμοτήτων⁶.

Λόγω του εξαιρετικού χαρακτήρα των διατάξεων που προβλέπουν την προσωρινή κράτηση γίνεται δεκτό ότι δεν μπορούν να εφαρμοστούν αναλογικά σε άλλες περιπτώσεις, ενώ σε περίπτωση αμφιβολίας σχετικά με το επιτρεπτό ή μη της προσωρινής κράτησης, δεν θα πρέπει αυτή να επιβάλλεται⁷. Η προσωρινή κράτηση έχει δικονομικό χαρακτήρα και αποβλέπει στην εξασφάλιση της παρουσίας του κατηγορουμένου κατά την ανάκριση και την εκδίκαση της υπόθεσης και της υποβολής του στην έκτιση της ποινής, αλλά και στην αποτροπή τέλεσης νέων εγκλημάτων. Επίσης, έχει πάντοτε δυνητικό χαρακτήρα για όλα τα εγκλήματα, ανεξάρτητα από τη βαρύτητά τους, τόσο για εκείνα που προβλέπονται στον Ποινικό Κώδικα όσο και για εκείνα των ειδικών ποινικών νόμων. Συνεπώς, δεν είναι επιτρεπτή η πρόβλεψη από τον κοινό νομοθέτη περιπτώσεων εγκλημάτων, στα πλαίσια των οποίων η προσωρινή κράτηση είναι πάντοτε υποχρεωτική. Ο υποχρεωτικός χαρακτήρας της προσωρινής κράτησης, ακόμα και αν

---

⁶ Δ. Συμεωνίδη, Δικονομικές παράμετροι της συζήτησης για την οριοθέτηση ενδεχόμενου δόλου και συνειδητής αμέλειας και δυνατότητα επιβολής προσωρινής κράτησης σε περίπτωση συρροής ανθρωποκτονιών από αμέλεια (άρθρο 11 Ν.3346/2005), ΠοινΔικ 2006, σελ. 455.

⁷ ΣυμβΕΦΑγ 202/2011 ΠοινΔικ 2011, 1289, Ν. Τσάκου, Η προσωρινή κράτηση, 2003, σελ. 53.

προϋποθέτει τη συνδρομή ενδείξεων ενοχής του κατηγορουμένου, είναι αντίθετος στο άρθρο 5 παρ. 1 της ΕΣΔΑ⁸.

Όσον αφορά τις προϋποθέσεις επιβολής της, πρέπει εξ' αρχής να επισημανθεί ότι η απαρίθμηση των περιπτώσεων, στις οποίες συγχωρείται η προσωρινή κράτηση, είναι περιοριστική, οι δε σχετικές διατάξεις πρέπει να ερμηνεύονται συσταλτικά⁹. Οι προϋποθέσεις για την επιβολή της, πρωτογενώς, είναι οι εξής¹⁰:

α) Δίωξη για κακούργημα (δηλαδή για πράξη που τιμωρείται με ποινή κάθειρξης) ή για το πλημμέλημα της ανθρωποκτονίας από αμέλεια κατά συρροή. Συνεπώς, δεν επιτρέπεται σήμερα η επιβολή πρωτογενώς προσωρινής κράτησης για οποιοδήποτε άλλο πλημμέλημα, πλην του ανωτέρω αναφερόμενου. Πριν την τροποποίηση του άρθρου 282 Κ.Π.Δ. με το άρθρο 2 παρ. 1 Ν.2207/1994 μπορούσε να επιβληθεί πρωτογενώς προσωρινή κράτηση για οποιοδήποτε πλημμέλημα, για το οποίο προβλεπόταν ποινή φυλάκισης τουλάχιστον τριών μηνών, ενώ μετά την έναρξη ισχύος του Ν.2207/1994 και μέχρι την εκ νέου τροποποίηση του άρθρου 282 Κ.Π.Δ. με το άρθρο 2 παρ. 11 περ. α' Ν.2408/1996 προσωρινή κράτηση μπορούσε να επιβληθεί για πλημμελήματα, για τα οποία προβλεπόταν ποινή φυλάκισης τουλάχιστον ενός έτους, ενώ μετά την έναρξη ισχύος του Ν.2408/1996 δεν μπορούσε να επιβληθεί πρωτογενώς προσωρινή κράτηση για πλημμελήματα. Η προϋπόθεση αυτή συνιστά νομοθετική στάθμιση με βάση την αρχή της αναγκαίας αναλογίας, ώστε να μην επιτρέπεται η λήψη μέτρων δικονομικού καταναγκασμού για εγκλήματα μικρής απαξίας¹¹. Το αν πρόκειται για κακούργημα κρίνεται

---

⁸ Χαρ. Σεβαστίδη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, ό.π., σελ. 3365 όπου και παραπομπές.

⁹ Αθ. Κονταξή, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Συνδυασμός Θεωρίας και Πράξης, Δ' έκδοση, 2006, τόμος II, σελ. 1833.

¹⁰ Χαρ. Σεβαστίδη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, ό.π., σελ. 3366 επ.,

¹¹ Θ. Δαλακούρα, Νέες κατευθύνσεις στο δίκαιο της προσωρινής κρατήσεως; Κριτικές παρατηρήσεις στις σχετικές ρυθμίσεις του Ν.2204/1994, Υπερ. 1994, σελ. 1277 - 1278.

κατά το χρόνο που τίθεται το ζήτημα της επιβολής ή διατήρησης της προσωρινής κράτησης¹². Επομένως, αν κατά την κίνηση της ποινικής δίωξης το έγκλημα χαρακτηριζόταν ως κακούργημα, αλλά στη συνέχεια χαρακτηρίστηκε πλημμέλημα, κάθε δικαστικό όργανο που θα κρίνει την επιβολή ή διατήρηση της προσωρινής κράτησης θα πρέπει να λάβει υπόψη τον πλημμεληματικό χαρακτήρα της πράξης. Όσον αφορά την επιβολή προσωρινής κράτησης σε ανηλίκους, των οποίων η πράξεις είναι πάντοτε πλημμελήματα, γίνεται εκτενέστερη αναφορά σε άλλο σημείο της παρούσας¹³.

β) Συνδρομή σοβαρών ενδείξεων ενοχής του κατηγορουμένου. Η προϋπόθεση αυτή είναι κοινή για την επιβολή είτε περιοριστικών όρων είτε προσωρινής κράτησης και ανταποκρίνεται στην «εύλογη υπόνοια» που κατά το άρθρο 5 παρ. 1 περ. γ' της ΕΣΔΑ τίθεται ως προϋπόθεση για την κράτηση του κατηγορουμένου, αλλά και στη λειτουργία του τεκμηρίου της αθωότητας¹⁴. Μόνη, ωστόσο, η συνδρομή σοβαρών ενδείξεων ενοχής του κατηγορουμένου δεν αρκεί για την επιβολή προσωρινής κράτησης, αλλά θα πρέπει παράλληλα να συντρέχει τουλάχιστον μία από τις ακόλουθες προϋποθέσεις (κίνδυνος φυγής του κατηγορουμένου και κίνδυνος υποτροπής), ώστε να δικαιολογείται η στέρηση της προσωπικής ελευθερίας¹⁵. Σοβαρές είναι οι ενδείξεις, όταν από το σύνολο των αποδεικτικών στοιχείων που έχουν συγκεντρωθεί μέχρι την έκδοση του εντάλματος προσωρινής κράτησης προκύπτει υψηλός βαθμός πιθανολόγησης ότι ο κατηγορούμενος είναι ο δράστης του διωκόμενου εγκλήματος¹⁶. Αντιθέτως, οι ενδείξεις δεν θεωρούνται σοβαρές όταν, αυτές

---

¹² Αθ. Κονταξή, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, ό.π., σελ. 1838.

¹³ Βλ. πιο κάτω, κεφάλαιο Β', ενότητα όγδοη, σελ. 43 - 46.

¹⁴ Λ. Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος Ι, έκδοση 2010, σελ. 1011.

¹⁵ Έτσι και ΕΔΔΑ *Nerattini κατά Ελλάδας της 18.12.2008*, ΠοινΔικ 2009, 303.

¹⁶ Μ. Μαργαρίτη, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία - Νομολογία, έκδοση 2008, σελ. 555, Ε. Συμεωνίδου - Καστανίδου, Προσωρινή κράτηση - νομικός κανόνας και πράξη, Υπερ. 1991, σελ. 105.

καθεαυτές κρινόμενες, δεν πιθανολογούν σοβαρά την ενοχή του κατηγορουμένου και κλονίζονται από άλλα αποδεικτικά στοιχεία που είναι επαρκή για να οδηγήσουν το δικαστήριο στην απαλλαγή¹⁷.

γ) Σκοπός φυγής του κατηγορουμένου. Κατά τη διάταξη του άρθρου 282 παρ. 4 Κ.Π.Δ. προϋπόθεση για την επιβολή της προσωρινής κράτησης είναι ο σκοπός φυγής του κατηγορουμένου. Η προϋπόθεση αυτή τίθεται στο νόμο διαζευκτικά και όχι σωρευτικά με την αμέσως επόμενη προϋπόθεση του κινδύνου υποτροπής του κατηγορουμένου. Ως εκ τούτου, η συνδρομή έστω και μίας από τις δύο αυτές προϋποθέσεις αρκεί για την επιβολή της προσωρινής κράτησης¹⁸. Ο σκοπός φυγής του κατηγορουμένου δεν είναι απλά μία ενδιάθετη κατάσταση, αλλά μια εμπειρικά διαπιστώσιμη συμπεριφορά, που προκύπτει μέσω της υπαγωγής στις αυθεντικά προσδιορισθείσες και ειδικά καταγραφείσες αντικειμενικές προϋποθέσεις του άρθρου 282 παρ. 4 εδ. α' Κ.Π.Δ.¹⁹ Έτσι, το δικαστικό όργανο που διατάσσει την προσωρινή κράτηση πρέπει να αιτιολογεί τον σκοπό φυγής του κατηγορουμένου με αναφορά σε συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά που αιτιοκρατικά οδηγούν στο συμπέρασμα ότι πράγματι φαίνεται ως εξαιρετικά πιθανή η φυγή του κατηγορουμένου²⁰. Αυτό συμβαίνει για παράδειγμα όταν ο κατηγορούμενος έχει κάνει συγκεκριμένες ενέργειες, έστω και αν αυτές μόνο ως προπαρασκευαστικές πράξεις μπορούν να χαρακτηριστούν, για την διαφυγή του (π.χ. επιβίβαση σε μεταφορικό μέσο προς μετάβαση στο εξωτερικό, προμήθεια διαβατηρίου ή εισιτηρίου με τον ίδιο σκοπό, αδικαιολόγητη πώληση

¹⁷ Πρβλ ΟΛΑΠ 9/2001 ΠοινΧρον 2001, 788, ΟΛΑΠ 1328/1989 ΠοινΧρ 1990, 580.

¹⁸ ΣυμβΕΦΑΘ 2027/2009 ΝοΒ 2010, 180, ΣυμβΠλημΑΘ 3461/2001 ΠοινΔικ 2002, 26, ΔιατΑνακρΠλημΧαλκ 8/2008 ΑρχΝ 2009, 132.

¹⁹ Θ. Δαλακούρα, Νέες κατευθύνσεις στο δίκαιο της προσωρινής κρατήσεως; Κριτικές παρατηρήσεις στις σχετικές ρυθμίσεις του Ν.2204/1994, ό.π., σελ. 1281.

²⁰ Βλ. ΕΔΔΑ *Nerattini κατά Ελλάδας*, ο.π., σελ. 303, Λ. Μαργαρίτη, Προσωρινή κράτηση και περιοριστικοί όροι (παρελθόν - παρόν - μέλλον), 2012, σελ. 94.

ολόκληρης της περιουσίας του ή σημαντικού μέρους αυτής, μεταβολή διαμονής του με σκοπό τη φυγή του). Πρέπει εδώ να επισημανθεί ότι δεν προβλέπεται διαφορετική μεταχείριση των αλλοδαπών σε σχέση με τους Έλληνες ούτε των κατηγορουμένων οποιασδήποτε άλλης κοινωνικής ομάδας. Τέτοιες διακρίσεις είναι αυθαίρετες και ανεπίτρεπτες, προσβάλλουν δε την συνταγματικά κατοχυρωμένη αρχή της ισότητας²¹.

δ) Ο κίνδυνος «υποτροπής». Η κρίση για τη συνδρομή της προϋπόθεσης αυτής συνιστά μία προγνωστική απόφαση, που έχει ως αντικείμενο την ύπαρξη παρόντος κινδύνου τέλεσης νέων αξιόποινων πράξεων. Ενόψει του ότι τα περιθώρια ελεύθερων εκτιμήσεων και αφηρημένων αξιολογήσεων σε σχέση με την προϋπόθεση αυτή είναι υπαρκτά, η προϋπόθεση αυτή της προσωρινής κράτησης χαρακτηρίζεται από τη θεωρία ως η «κερκόπορτα», από την οποία περνά η αυθαιρεσία της δικαστικής εξουσίας²². Πριν την τροποποίηση της παρ. 3 του άρθρου 282 Κ.Π.Δ. από το άρθρο 24 του Ν.3811/2009, ο κίνδυνος υποτροπής του κατηγορουμένου θεμελιωνόταν στα ειδικά μνημονευόμενα περιστατικά της προηγούμενης ζωής του δράστη και στα συγκεκριμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της πράξης. Υπό τη σημερινή μορφή της διάταξης αυτής (δηλαδή μετά την τροποποίηση του άρθρου 282 παρ. 3 - ήδη σήμερα παρ. 4 Κ.Π.Δ. - με το άρθρο 31 παρ. 1 Ν.4055/2012) απαιτείται να προκύπτει κίνδυνος υποτροπής του κατηγορουμένου από προηγούμενες αμετάκλητες καταδίκες για ομοειδείς πράξεις, εκτός αν η πράξη για την οποία κατηγορείται απειλείται στο νόμο με ισόβια κάθειρξη ή με πρόσκαιρη

---

²¹ Θ. Δαλακούρα, Ιδιαιτερότητες της ποινικής διαδικασίας επί αλλοδαπών, ΠοινΧρ 2007, σελ. 194. Βλ. και ΣυμβΠλημΠειρ 59/2010, Αρμ 2010, 713, που δέχθηκε ότι ο αλλοδαπός κατηγορούμενος δεν ήταν ύποπτος φυγής, διότι είχε γνωστή διαμονή στην Ελλάδα, είχε μόνιμη εργασία, μεγάλωσε στην Ελλάδα και παρακολούθησε Ελληνικό σχολείο, με αποτέλεσμα να έχει ενταχθεί στην Ελληνική έννομη τάξη.

²² Θ. Δαλακούρα, Προσωρινή κράτηση: κριτική θεώρηση του επίμαχου θεσμού υπό το πρίσμα της δογματικής θεμελίωσής του, ό.π., σελ. 715 επ., του ίδιου, Νέες κατευθύνσεις στο δίκαιο της προσωρινής κρατήσεως; Κριτικές παρατηρήσεις στις σχετικές ρυθμίσεις του Ν.2204/1994, ό.π., σελ. 1285 επ.

κάθειρξη με ανώτατο όριο τα είκοσι έτη ή αν το έγκλημα τελέστηκε κατ' εξακολούθηση ή στο πλαίσιο εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργάνωσης ή υπάρχει μεγάλος αριθμός παθόντων από αυτό, οπότε μπορούν να αξιολογηθούν και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της πράξης. Για την αξιολόγηση αυτή των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της πράξης αλλά και για τις «αμετάκλητες καταδίκες για ομοειδείς αξιόποινες πράξεις» γίνεται αναφορά κατωτέρω²³. Τέλος, εκτός από τις πιο πάνω προϋποθέσεις, για την επιβολή της προσωρινής κράτησης θα πρέπει να κριθεί ότι οι περιοριστικοί όροι (μεταξύ των οποίων και ο πρόσφατα εισαχθείς όρος του κατ' οίκον περιορισμού με ηλεκτρονική επιτήρηση) είναι ανεπαρκείς για την επίτευξη των αναφερόμενων στο άρθρο 296 Κ.Π.Δ. σκοπών, ενώ δεν επιτρέπεται να επιβληθεί προσωρινή κράτηση για να αποφευχθεί ο κίνδυνος δυσχέρασης του έργου της ανάκρισης (π.χ. ο κίνδυνος απόκρυψης αποδεικτικών μέσων, εξάλειψης ιχνών του εγκλήματος κλπ.) ή για τη διέγερση της κοινής γνώμης από το έγκλημα και την εκτόνωση του κοινού συναισθήματος εκδίκησης²⁴

---

²³ Κεφάλαιο Β', ενότητες τέταρτη και τρίτη, αντίστοιχα, σελ. 21 επ.

²⁴ *Αργ. Καρρά*, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Συστηματική Ερμηνεία και Μεθοδολογική κατ' άρθρο ανάπτυξη, ό.π., σελ. 545, *Δ. Συμεωνίδη*, Δικονομικές παράμετροι της συζήτησης για την οριοθέτηση ενδεχόμενου δόλου και συνειδητής αμέλειας και δυνατότητα επιβολής προσωρινής κράτησης σε περίπτωση συρροής ανθρωποκτονιών από αμέλεια (άρθρο 11 Ν.3346/2005), ό.π., σελ. 458.

B' - Ειδικότερα σύγχρονα ζητήματα του θεσμού της προσωρινής κράτησης

1. Προσωρινή Κράτηση και περιοριστικοί όροι.

Οι περιοριστικοί όροι συνιστούν μέτρα δικονομικού καταναγκασμού και έχουν περιοριστικό και όχι στερητικό της ελευθερίας χαρακτήρα. Για το λόγο αυτό η επιβολή τους δεν καλύπτεται από το ρυθμιστικό πεδίο του άρθρου 5 παρ. 1 περ. γ' ΕΣΔΑ. Η καθιέρωση των περιοριστικών όρων ως υποκατάστατων μέτρων της προσωρινής κράτησης εγγράφηκε αναμφίβολα ως μια από τις σημαντικότερες καινοτομίες του Ν.1128/1981. Η ιδιαίτερη σημασία της ρητά προβλεπόμενης στο άρθρο 283 Κ.Π.Δ. σχέσης προτεραιότητας των περιοριστικών όρων έναντι της προσωρινής κράτησης αναδεικνύεται επαρκώς, αν αναλογισθεί κανείς ότι χωρίς την εν λόγω υποκαταστατική λειτουργία των περιοριστικών όρων ο δυνητικός και εξαιρετικός χαρακτήρας της προσωρινής κράτησης θα παρέμενε κενό γράμμα²⁵.

Σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 282 Κ.Π.Δ., όπως το πρώτο εδάφιο τροποποιήθηκε με το άρθρο 2 παρ. Α Ν.4205/2013 και το δεύτερο εδάφιο της, που είχε προστεθεί με το άρθρο 8 παρ. 1 Ν.3860/2010, αντικαταστάθηκε από το άρθρο 9 παρ. 3 Ν.4322/2015, περιοριστικοί όροι είναι ιδίως η παροχή εγγύησης, η υποχρέωση του κατηγορουμένου να εμφανίζεται κατά διαστήματα στον ανακριτή ή σε άλλη αρχή, η απαγόρευση να μεταβαίνει ή να διαμένει σε ορισμένο τόπο ή στο εξωτερικό, η απαγόρευση να συναναστρέφεται ή να συναντάται με ορισμένα πρόσωπα και ο κατ' οίκον περιορισμός με ηλεκτρονική επιτήρηση. Για τους ανηλίκους ως περιοριστικοί όροι είναι δυνατόν να

---

²⁵ Θ. Δαλακούρα, Περιοριστικοί όροι: Σκέψεις για τη λειτουργία, το σκοπό και την ενδεικτική απαρίθμησή τους, Υπερ 1997, σελ. 1161.

διατάσσονται ένα ή περισσότερα από τα αναμορφωτικά μέτρα που προβλέπονται στις περιπτώσεις α' έως ια' του άρθρου 122 παρ. 1 του Ποινικού Κώδικα²⁶. Σε περίπτωση παραβίασης των όρων αυτών είναι δυνατή η αντικατάστασή τους με το μέτρο της περ. ιβ' της παραγράφου 1 του άρθρου 122 του Ποινικού Κώδικα²⁷. Η επιλογή ανάμεσα στους διατιθέμενους αυτούς περιοριστικούς όρους, το αν δηλαδή καταρχήν θα επιβληθεί προσωρινή κράτηση ή κάποιος άλλος όρος και ποιος, ανατίθεται στη γνωστή αρχή της αναγκαιότητας, ως επιμέρους συστατικό της ευρύτερης αρχής της αναλογικότητας. Το ουσιαστικό νόημα της αρχής της αναγκαιότητας, όπως με ασυνήθιστη έμφαση αποτυπώνεται στο άρθρο 282 παρ. 1 Κ.Π.Δ., έγκειται εν προκειμένω στο ότι το βαρύτερο μέτρο της προσωρινής κρατήσεως επιβάλλεται μόνον εφόσον είναι απολύτως αναγκαίο για την επίτευξη των αναφερόμενων στο άρθρο 296 Κ.Π.Δ. σκοπών. Με την ίδια αρχή της αναγκαιότητας συνδέεται και η επιλογή ανάμεσα στους λοιπούς περιοριστικούς όρους μεταξύ τους καθώς και η επιλογή αν θα επιβληθεί εν γένει κάποιος όρος ή αν ο κατηγορούμενος θα αφηθεί ελεύθερος χωρίς όρους. Η ευρύτερη αρχή της αναλογικότητας προϋποθέτει εκτός από την αναγκαιότητα και την προσφορότητα του μέτρου και έχει σημείο αναφοράς κατά την εφαρμογή της τη μη αντίθεση προς αυτή του λαμβανόμενου στη συγκεκριμένη περίπτωση μέτρου. Η

---

²⁶ Τα μέτρα αυτά είναι: α) η επίπληξη του ανηλίκου, β) η ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας του ανηλίκου στους γονείς ή στους επιτρόπους του, γ) η ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας του ανηλίκου σε ανάδοχη οικογένεια, δ) η ανάθεση της επιμέλειας του ανηλίκου σε προστατευτικές εταιρίες ή σε ιδρύματα ανηλίκων ή σε επιμελητές ανηλίκων, ε) η συνδιαλλαγή μεταξύ ανηλίκου δράστη και θύματος για έκφραση συγγνώμης και εν γένει για εξώδικη διευθέτηση των συνεπειών της πράξης, στ) η αποζημίωση του θύματος ή η κατ' άλλον τρόπο άρση ή μείωση των συνεπειών της πράξης από τον ανήλικο, ζ) η παροχή κοινωφελούς εργασίας από τον ανήλικο, η) η παρακολούθηση από τον ανήλικο κοινωνικών και ψυχολογικών προγραμμάτων σε κρατικούς, δημοτικούς, κοινοτικούς ή ιδιωτικούς φορείς, θ) η φοίτηση του ανηλίκου σε σχολές επαγγελματικής ή άλλης εκπαίδευσης ή κατάρτισης, ι) η παρακολούθηση από τον ανήλικο ειδικών προγραμμάτων κυκλοφοριακής αγωγής, και ια) η ανάθεση της εντατικής επιμέλειας και επιτήρησης του ανηλίκου σε προστατευτικές εταιρίες ή σε επιμελητές ανηλίκων.

²⁷ Με την τοποθέτηση δηλαδή του ανηλίκου σε κατάλληλο κρατικό, δημοτικό, κοινοτικό ή ιδιωτικό ίδρυμα αγωγής.

αναλογικότητα οφείλει να εμφανίζεται ως αποτέλεσμα σταθμίσεως ατομικού και δημοσίου συμφέροντος. Αξιολογείται το μεν ατομικό συμφέρον με βάση την ένταση της προσβολής του δικαιώματος που πλήττεται (ήτοι το είδος, την έκταση και τη διάρκεια της ποινικής δικονομικής προσβολής) και τις παρεπόμενες συνέπειες αυτής, το δε δημόσιο συμφέρον με βάση την αναμενόμενη ποινική κύρωση, τη βαρύτητα του εγκλήματος, την αποδοτικότητα του μέτρου και την ένταση των υπονοιών ή ενδείξεων ενοχής²⁸.

Ο σκοπός επιβολής των περιοριστικών όρων και της προσωρινής κράτησης ταυτίζεται. Τούτο λαμβάνει χώρα με την τροποποίηση του άρθρου 296 Κ.Π.Δ. από το άρθρο 24 παρ. 3 Ν.3811/2009, με την οποία ταυτοποιούνται πλέον και ρητά οι σκοποί της προσωρινής κρατήσεως μ' αυτούς των περιοριστικών όρων, αφού ως σκοπός των τελευταίων προστίθεται και η αποτροπή τελέσεως νέων εγκλημάτων. Για τη μεταβολή αυτή του περιεχομένου του άρθρου 296 Κ.Π.Δ. στην Αιτιολογική Έκθεση του Ν.3811/2009, σημειώνονται τα εξής: «Οι αναφερόμενοι στο άρθρο 296 Κ.Π.Δ. σκοποί, για την επίτευξη των οποίων ήταν δυνατόν να διαταχθούν περιοριστικοί όροι, αφορούσαν μέχρι σήμερα αποκλειστικά την εξασφάλιση αφενός της παρουσίας του κατηγορουμένου (αυτοπροσώπως ή μη) στην ποινική διαδικασία και αφετέρου της δυνατότητας εκτέλεσης της απόφασης. Έτσι, όμως, δημιουργείται η εντύπωση ότι οι σκοποί αυτοί δεν ταυτίζονται με τους αναγραφόμενους στο άρθρο 282 παρ. 3 Κ.Π.Δ. σκοπούς της προσωρινής κράτησης, αφού στους τελευταίους ρητά συμπεριλαμβάνεται (σε ότι αφορά τα κακουρήματα) και ο εγκληματοπροληπτικός σκοπός της παρεμπόδισης νέων εγκλημάτων. Για

---

²⁸ Λ. Μαργαρίτη, Προσωρινή κράτηση και περιοριστικοί όροι (παρελθόν - παρόν - μέλλον), 2012, σελ. 17 - 21, όπου και πλούσιες σχετικές παραπομπές.

το λόγο αυτό κρίνεται αναγκαία η αντικατάσταση του άρθρου 296 Κ.Π.Δ. έτσι ώστε οι σκοποί των περιοριστικών όρων να ταυτίζονται με εκείνους που περιγράφονται στο άρθρο 282 παρ. 3 για τα κακούργηματα. Είναι προφανές ότι η προσθήκη αυτή δεν αφορά στην εντελώς εξαιρετική περίπτωση της ανθρωποκτονίας από αμέλεια κατά συρροή, αφού δεν μπορεί να γίνει λόγος για εγκληματοπροληπτικό σκοπό παρεμπόδισης νέων εγκλημάτων όταν το κρινόμενο έγκλημα είναι έγκλημα από αμέλεια». Εξάλλου, με προσθήκη σχετικής προβλέψεως στο άρθρο 282 παρ. 3 εδ. α' (ήδη σήμερα παρ. 4 εδ. α') Κ.Π.Δ., η νομιμοποίηση της επιβολής της προσωρινής κράτησης προϋποθέτει πια ταυτόχρονη αιτιολογημένη κρίση περί ανεπάρκειας των περιοριστικών όρων για επίτευξη του ίδιου σκοπού²⁹.

---

²⁹ Λ. Μαργαρίτη, ό.π., σελ. 69 - 70. Στην ίδια ως άνω Αιτιολογική Έκθεση, σημειώνονται αναλυτικά και τα εξής: «1. Έχει επισημανθεί κατ' επανάληψη στην ελληνική ποινική επιστήμη ότι από τη γενικότερη αρχή του σεβασμού και της προστασίας της αξίας του ανθρώπου και από το τεκμήριο της αθωότητας του κατηγορουμένου, απορρέουν ειδικότερα στο στάδιο της ανάκρισης οι ακόλουθες βασικές αρχές: αα) Η αρχή της αναγκαιότητας, σύμφωνα με την οποία η αντίστοιχη ανακριτική δραστηριότητα οφείλει να λαμβάνει χώρα μόνον όταν - και καθόσον μέτρο - είναι αναγκαία για τη διερεύνηση των εγκλημάτων και την ανακάλυψη των δραστών τους. Η συγκεκριμένη αρχή κινείται σε διπλή κατεύθυνση: αφενός στην επιβολή προσωρινής κράτησης ή περιοριστικών όρων, μόνον όταν τα μέτρα τούτα είναι «απολύτως αναγκαία», αφετέρου στην προτίμηση του λιγότερου επαχθούς μέτρου και επιλογή του επαχθέστερου μέτρου μόνον όταν εκτιμάται ότι το πρώτο (λιγότερο επαχθές μέτρο) δεν είναι πρόσφορο στη συγκεκριμένη περίπτωση για την πραγμάτωση του επιδιωκόμενου σκοπού.

ββ) Η αρχή της απαγόρευσης του υπερμέτρου, η οποία επιβάλλει στον ανακρίνοντα την προσεκτική στάθμιση των ειδικών συνθηκών κάθε περίπτωσης κατά την εφαρμογή των διάφορων εξαναγκαστικών μέτρων, ώστε ο κατηγορούμενος που τα υφίσταται να μην προσβάλλεται σε ουσιώδη έννομα αγαθά του με τρόπο αφόρητο σε βαθμό αδικαιολόγητο.

γγ) Η αρχή της αναγκαίας αναλογίας, σύμφωνα με την οποία το λαμβανόμενο μέτρο δικονομικού καταναγκασμού πρέπει να τελεί σε ευθέως ανάλογη σχέση με τη βαρύτητα του φερομένου ως τελεσθέντος εγκλήματος, χωρίς, βέβαια, η βαρύτητα αυτή από μόνη της να αρκεί για την επιβολή του μέτρου.

δδ) Η αρχή του προσήκοντος βαθμού υπονοιών ή ισχύος των ενδείξεων. Το ουσιαστικό νόημα τούτης έγκειται στο ότι όσο σοβαρότερο είναι το μέτρο που λαμβάνεται σε βάρος του κατηγορουμένου, τόσο περισσότερες ενδείξεις θα πρέπει να έχουν συγκεντρωθεί. Έτσι, κατ' άρθρο 282 Κ.Π.Δ., για την επιβολή περιοριστικών όρων ή προσωρινής κρατήσεως αναγκαία είναι η ύπαρξη σοβαρών ενδείξεων ενοχής (...).

2. Υπό το πρίσμα των παραπάνω επισημάνσεων διαμορφώνεται η αντίληψη ότι η επιβολή των περιοριστικών όρων, αντί της προσωρινής κράτησης, είναι επιβεβλημένη σε όλες εκείνες τις περιπτώσεις στις οποίες διαπιστώνεται η προσφορότητά τους για την υλοποίηση των κοινών με την προσωρινή κράτηση σκοπών. Έτσι, προσωρινή κράτηση μπορεί να διατάσσεται - εφόσον βεβαίως, συντρέχουν και οι υπόλοιπες προϋποθέσεις επιβολής της - μόνον εφόσον οι περιοριστικοί όροι κρίνονται ρητά ως ανεπαρκείς για την προώθηση των σκοπών της ποινικής διαδικασίας. Η σχέση προτεραιότητας των περιοριστικών όρων έναντι της προσωρινής κρατήσεως παραμένει αναλλοίωτη και στο πλαίσιο του σημερινού νομοθετικού καθεστώτος και εισάγεται ρητά ανάγκη διπλής αιτιολόγησης

Για την επιβολή περιοριστικών όρων (ειδικά για την επιβολή του περιοριστικού όρου του κατ' οίκον περιορισμού με ηλεκτρονική επιτήρηση γίνεται αναφορά αμέσως πιο κάτω, στην επόμενη ενότητα), ο νόμος απαιτεί τη συνδρομή των ακόλουθων προϋποθέσεων: α) Δίωξη για κακούργημα ή πλημμέλημα που τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον τριών μηνών. Η προϋπόθεση αυτή συνιστά νομοθετική στάθμιση με βάση την (προαναφερόμενη) αρχή της αναγκαίας αναλογίας, ώστε να μην επιτρέπεται η λήψη μέτρων δικονομικού καταναγκασμού για εγκλήματα μικρής απαξίας. Επομένως, σε καμία περίπτωση δεν είναι επιτρεπτή η επιβολή μέτρων δικονομικού καταναγκασμού (περιοριστικών όρων ή προσωρινής κράτησης) επί πταισμάτων. Παρά το ότι το άρθρο 282 παρ. 1 Κ.Π.Δ. αναφέρεται κατά τρόπο γενικό στην προδικασία, είναι προφανές ότι περιοριστικοί όροι και προσωρινή κράτηση μπορούν να επιβληθούν μόνο κατά την κύρια ανάκριση, αφού κατά το άρθρο 283 Κ.Π.Δ. μόνο ο ανακριτής μπορεί να εκδώσει διάταξη επιβολής περιοριστικών όρων και ένταλμα προσωρινής κράτησης και επομένως, πρόσθετη προϋπόθεση για την επιβολή αυτών των μέτρων δικονομικού καταναγκασμού είναι η διενέργεια κύριας ανάκρισης.³⁰ Η φράση «που τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον τριών μηνών» σημαίνει ότι η αφηρημένα απειλούμενη στο νόμο ποινή για το διωκόμενο έγκλημα (και όχι η ποινή που αναμένεται να επιβάλει το δικαστήριο) πρέπει να έχει ως ελάχιστο όριο τους τρεις μήνες. Είναι αυτονόητο πως η επιβολή περιοριστικών όρων είναι επιτρεπτή και για τα πλημμελήματα για τα οποία προβλέπεται στο νόμο

της επιλογής του επαχθέστερου μέτρου δικονομικού καταναγκασμού. Η ανάγκη ρητής, ειδικής και εμπεριστατωμένης αιτιολογίας από την οποία θα προκύπτει με σαφήνεια η απροσφορότητα των περιοριστικών όρων θα προηγείται αντίστοιχης αιτιολόγησης συνδρομής των προϋποθέσεων προσωρινής κράτησης. Έτσι, στο εξής θα πρέπει ρητά να αιτιολογείται για ποιο λόγο στη συγκεκριμένη περίπτωση η επιβολή περιοριστικών όρων δεν ήταν πρόσφορη για την επίτευξη των σκοπών του άρθρου 296 Κ.Π.Δ. και στη συνέχεια να αιτιολογείται η διαπίστωση της συνδρομής των προϋποθέσεων επιβολής προσωρινής κράτησης».

³⁰ Χαρ. Σεβαστίδη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, ό.π., σελ. 3329.

ελάχιστη ποινή φυλάκισης ίση με τρεις μήνες. Ζήτημα ανακύπτει σχετικά με το ποιο πλαίσιο ποινής θα ληφθεί υπόψη, αν ο κατηγορούμενος διώκεται για απλή συνέργεια ή απόπειρα ή απλή συνέργεια σε απόπειρα τέλεσης πλημμελήματος, οπότε η ποινή μπορεί να μειωθεί μέχρι το ελάχιστο όριο του είδους της ποινής, δηλαδή μέχρι και δέκα ημέρες. Κατά την κρατούσα άποψη³¹ θα ληφθούν υπόψη τα όρια ποινής που προβλέπονται για το τετελεσμένο έγκλημα και την κύρια πράξη, διότι γίνεται δεκτό ότι η απόπειρα και η απλή συνέργεια δεν αποτελούν αυτοτελή εγκλήματα, αλλά μορφές εμφάνισης του εγκλήματος. Υποστηρίζεται, ωστόσο, και η αντίθετη άποψη³² κατά την οποία στις περιπτώσεις αυτές πρέπει να ληφθεί υπόψη η ποινή που απειλείται για τον απλό συνεργό ή για την απόπειρα αντίστοιχα, αφού στις περιπτώσεις αυτές θα πρόκειται για «καταχρηστική» μείωση της ποινής. β) Συνδρομή σοβαρών ενδείξεων ενοχής του κατηγορουμένου³³, και γ) αναγκαιότητα περιοριστικών όρων για την επίτευξη των αναφερόμενων στο άρθρο 296 Κ.Π.Δ. σκοπών. Η προϋπόθεση αυτή πρέπει να συντρέχει με τις δύο προηγούμενες έναντι των οποίων έχει αυτοτέλεια. Έτσι, ακόμα και αν συντρέχουν σοβαρές ενδείξεις ενοχής του κατηγορουμένου, η επιβολή περιοριστικών όρων προϋποθέτει ότι αυτοί θα κριθούν αναγκαίοι για την αποτροπή του κινδύνου τέλεσης νέων εγκλημάτων και την εξασφάλιση ότι ο κατηγορούμενος θα παραστεί οποτεδήποτε στην ανάκριση ή στο δικαστήριο και θα υποβληθεί στην εκτέλεση της απόφασης.

---

³¹ ΟΛΑΠ 18/2001 ΠοινΔικ 2001, 1223, ΓνωμΕισΑΠ 4/2010 ΠοινΔικ 2011, 176, ΕφΑθ 575/2009 ΠοινΧρ 2010, 242, ΔιατΑνακρΠειρ 3/2010 Αρμεν 2010, 718.

³² Λ. Μαργαρίτη, Μειωμένη ποινή - προσωρινή κράτηση και έφεση κατά βουλεύματος, Υπερ 1994, σελ. 1191 επ. Βλ. προς την ίδια κατεύθυνση και Δημήτρηνα, Παρατηρήσεις στην ΑΠ 158/2000, Υπερ 2000, 993 επ., Καϊάφα - Γκμπάντι, Προβληματικές της σύγχρονης νομολογίας του Αρείου Πάγου στο χώρο του ουσιαστικού ποινικού δικαίου, ΠοινΔικ 2003, 1255 επ.

³³ Βλ. σύντομη σχετική αναφορά πιο πάνω, στην «Εισαγωγή», σελ. 5.

Κατά την απολύτως κρατούσα στη θεωρία και νομολογία άποψη, η απαρίθμηση των περιοριστικών όρων στο άρθρο 282 παρ. 2 Κ.Π.Δ. είναι ενδεικτική³⁴. Αυτό, πράγματι, προκύπτει από τη χρήση της λέξης «ιδίως» στην παραπάνω διάταξη και από την πρόβλεψη του άρθρου 283 παρ. 1 Κ.Π.Δ., όπως αυτή ίσχυε πριν την τροποποίησή της με το άρθρο 2 4205/2013, ότι ο ανακριτής μπορεί να θέσει στον κατηγορούμενο περιοριστικούς ή «άλλους» όρους. Υποστηρίζεται πάντως στη θεωρία και η αντίθετη άποψη, σύμφωνα με την οποία η απαρίθμηση των περιοριστικών όρων στο άρθρο 282 παρ. 2 Κ.Π.Δ. είναι αποκλειστική. Κατά την άποψη αυτή³⁵, οι υπέρμαχοι της ενδεικτικής απαρίθμησης των περιοριστικών όρων επικαλούνται κατά κόρον το επιχείρημα που προσφέρει η ύπαρξη της λέξης «ιδίως» στο κείμενο του άρθρου 282 παρ. 2, συνάγοντας εξ' αυτού ερμηνευτικά ότι ο αρμόδιος δικαστής δικαιούται να θέτει ως όρους όχι μόνον τους ρητά αναφερόμενους στο νόμο, αλλά και κάθε άλλο κατά την κρίση του αναγκαίο περιορισμό. Βασιζόμενοι αποκλειστικά στη γραμματική ερμηνεία της λέξης «ιδίως», παραβλέπουν έτσι εντελώς τη βούληση του ιστορικού νομοθέτη, όπως εκφράσθηκε αυτή κατά τη σχετική συζήτηση στη Βουλή του Ν.1128/1981. Είναι φανερό όμως ότι η σαφής διευκρίνιση του τότε Υπουργού Δικαιοσύνης σχετικά με την έννοια της λέξης «ιδία» δεν αφήνει περιθώριο αμφισβήτησης για το ότι το «ιδίως» αφορά στην εγγυοδοσία και όχι βέβαια τη δυνατότητα επιβολής πρόσθετων περιοριστικών όρων. Η ανάγκη επίκλησης των επιμέρους περιοριστικών όρων του άρθρου 282 παρ. 2 ως αποκλειστικά απαριθμούμενων περιορισμών της προσωπικής ελευθερίας του κατηγορουμένου προκύπτει, άλλωστε, σαφώς και από την επιτασσόμενη διάκριση των λειτουργιών των

---

³⁴ Χαρ. Σεβαστίδη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, ό.π., σελ. 3335 - 3336, όπου και σχετικές (πλούσιες) παραπομπές (σε θεωρία και νομολογία).

³⁵ Θ. Δαλακούρα, ό.π., σελ. 1175 - 1176.

δύο εν προκειμένω εμπλεκόμενων πολιτειακών εξουσιών, δηλαδή της νομοθετικής και της δικαστικής εξουσίας. Η τυχόν αναγνώριση της δυνατότητας του ανακριτή να θέτει κατά την κρίση του περιοριστικούς όρους δικής του έμπνευσης, αγγίζει εμφανώς τα επικίνδυνα όρια σύγχυσης με τη νομοθετική εξουσία. De lege ferenda, βέβαια, προβάλλει ως δικαιοπολιτικά απαραίτητη η συμπλήρωση των περιοριστικά απαριθμούμενων όρων με ορισμένους νέους. Η ορθότητα της θέσης αυτής³⁶ δύσκολα μπορεί να αντικρουσθεί, ιδίως κατά το χρόνο που διατυπώθηκε, σήμερα ωστόσο η (αντίθετη) άποψη περί ενδεικτικής απαρίθμησης των περιοριστικών όρων, ενισχύεται σαφώς και από την Αιτιολογική Έκθεση του Ν.4205/2013, που ρητά κάνει λόγο για «ενδεικτικό κατάλογο των περιοριστικών όρων». Κρίθηκε λοιπόν ότι ως περιοριστικός όρος μπορεί να τεθεί η απαγόρευση απομάκρυνσης του κατηγορουμένου τις νυκτερινές ώρες από συγκεκριμένη περιοχή³⁷, η υποχρέωση του κατηγορουμένου να παρακολουθήσει πρόγραμμα απεξάρτησης του ΚΕΘΕΑ³⁸, η συνεχής παραμονή του κατηγορουμένου σε νοσηλευτικό ίδρυμα και η διαρκής επιτήρησή του κατά το χρόνο νοσηλείας του, όταν διατάσσεται η για ορισμένο χρόνο αντικατάσταση της προσωρινής κράτησης με περιοριστικούς όρους λόγω σοβαρής ασθένειας προσωρινώς κρατούμενου, που δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί εντός του νοσοκομείου των φυλακών³⁹, η υποχρέωση του κατηγορουμένου να διαμένει σε ορισμένο τόπο⁴⁰, η

---

³⁶ Υπέρ της αποκλειστικής απαρίθμησης και η *P. Ηλιάδου*, Προσωρινή κράτηση και περιοριστικοί όροι, *ΕπισΕπΔΣΘ*, 1999, σελ. 191 καθώς και ο *Καρράς*, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, ό.π., σελ. 541 - 542.

³⁷ ΣυμβΕφΑθ 444/1996 Υπερ 1996, 1303.

³⁸ ΣυμβΕφΘρακ 39/2008 ΠοινΔικ 2009, 414. Ο περιοριστικός αυτός όρος προβλέπεται σήμερα ρητά στο άρθρο 31 περ. γ' Ν.4139/2013.

³⁹ ΣυμβΕφΑθ 1744/2009 ΠοινΔικ 2011, 319, ΣυμβΕφΑθ 528/2009 ΠοινΔικ 2011, 55.

⁴⁰ ΣυμβΠλημΚαρδ 241/1996 Υπερ 1997, 1081, με αντίθετες όμως παρατηρήσεις *Στ. Παύλου* κατά τον οποίο δεν μπορεί να επιβληθεί ο όρος αυτός, αφού ένα τέτοιο μέτρο θα είχε τα χαρακτηριστικά της εκτόπισης, η οποία ούτε ως κύρωση δεν είναι ανεκτή στη λογική του Ποινικού Κώδικα. Αντί για το μέτρο αυτό θα μπορούσε να επιβληθεί στον κατηγορούμενο η υποχρέωσή του να μην διαμένει ή να μην πλησιάζει συγκεκριμένο τόπο και σε μια προκαθορισμένη απόσταση.

εμφάνιση του κατηγορουμένου στις αρμόδιες πρεσβευτικές ή προξενικές αρχές του τόπου κατοικίας ή διαμονής του⁴¹. Επί ανθρωποκτονίας από αμέλεια κατά συρροή που τελέστηκε κατά την οδήγηση οχήματος ή την πλοήγηση πλοίου, υποστηρίζεται πως μπορεί να επιβληθεί ως περιοριστικός όρος η αφαίρεση της άδειας ικανότητας οδήγησης ή της άδειας πλοήγησης⁴².

Αναφορικά με τη διάρκεια των περιοριστικών όρων, σε αντίθεση με όσα ισχύουν στην προσωρινή κράτηση, όπου υπάρχει κατοχύρωση και μάλιστα σε συνταγματικό επίπεδο⁴³ του ανώτατου ορίου χρονικής διάρκειάς της, δεν προβλέπεται κανένα ανώτατο όριο, το οποίο να συνεπάγεται περιορισμό τους ως προς τη χρονική τους διάρκεια. Επομένως, με εξαίρεση την εγγύηση, για την οποία το ζήτημα αντιμετωπίζεται ειδικά στο άρθρο 303 Κ.Π.Δ. και τον κατ' οίκον περιορισμό με ηλεκτρονική επιτήρηση, για τον οποίο το ζήτημα αντιμετωπίζεται στο άρθρο 283Α παρ. 2 Κ.Π.Δ. κατά τρόπο ανάλογο με τη διάρκεια της προσωρινής κράτησης, οι λοιποί περιοριστικοί όροι διαρκούν μέχρι την έκδοση της απόφασης δικαστηρίου, εκτός αν το αρμόδιο δικαστικό όργανο κρίνει, αυτεπαγγέλτως ή μετά από αίτηση του κατηγορουμένου, ότι δεν συντρέχει πλέον λόγος για τη διατήρησή τους ή αν διαταχθεί η αντικατάσταση των περιοριστικών

---

⁴¹ ΓνωμΝΣΚ 29/2011 ΤΝΠ Νόμος. Τούτο διότι το άρθρο 282 παρ. 2 Κ.Π.Δ. δεν περιέχει διάκριση σχετικά με το είδος της αρχής ή το εάν αυτή πρέπει να εδρεύει εντός ή εκτός της ελληνικής επικράτειας. Εξάλλου, η διάταξη περί επιβολής περιοριστικών όρων, ως πράξη εκδοθείσα στα πλαίσια δικαιοδοτικής λειτουργίας της Ελληνικής Δικαιοσύνης γεννά δέσμευση της προξενικής αρχής, προς την οποία απευθύνεται, να εκτελέσει τη διάταξη και το περιεχόμενό της, ανεξάρτητα από τις οργανικές διατάξεις που προσδιορίζουν τις αρμοδιότητες της αρχής αυτής. Η υποχρέωση της ελληνικής προξενικής αρχής συνίσταται στην παρακολούθηση τήρησης του περιοριστικού όρου και στην έγγραφη ενημέρωση του ανακριτή περί της τήρησης ή μη του περιοριστικού όρου. Το γεγονός ότι στα άρθρα 42 και 52 Ν.3566/2007 στα οποία ορίζονται τα καθήκοντα των πρεσβευτικών και προξενικών αρχών, δεν προβλέπεται αρμοδιότητα εκτέλεσης περιοριστικών όρων, δεν μπορεί να αποκλείσει την επιβολή και επιτήρηση από τις πρεσβευτικές και προξενικές αρχές των περιοριστικών όρων που τέθηκαν σε κατηγορούμενο στα πλαίσια ποινικής διαδικασίας. Βλ. και Γεωργ. Πλαγάκου, Η δυνατότητα του Ανακριτή να επιβάλλει περιοριστικούς όρους τους οποίους θα τηρεί ο κατηγορούμενος στην αλλοδαπή, ΠοινΔικ 2012, σελ. 54.

⁴² Δ. Συμεωνίδη, ό.π., σελ. 457.

⁴³ Άρθρο 6 παρ. 4 Συντάγματος.

όρων με προσωρινή κράτηση. Ως έκδοση δικαστικής απόφασης, που συνιστά το απώτατο χρονικό σημείο διάρκειας ισχύος των περιοριστικών όρων, νοείται η απόφαση του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου⁴⁴. Η λήξη της διάρκειας των περιοριστικών όρων με την έκδοση της πρωτόδικης απόφασης είναι αυτοδίκαιη και δεν απαιτείται η ρητή απαγγελία της από το δικαστήριο, εκτός αν η άρση των περιοριστικών όρων διατάχθηκε σε προηγούμενο διαδικαστικό στάδιο από το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο.

Σύμφωνα με το άρθρο 282 παρ. 5 Κ.Π.Δ., «οι περιοριστικοί όροι που επιβλήθηκαν στον κατηγορούμενο για κακούργημα ή πλημμέλημα, εάν παραβιασθούν από αυτόν, είναι δυνατόν να αντικατασταθούν με προσωρινή κράτηση κατά το άρθρο 298». Από τη διάταξη αυτή προκύπτει ότι για την αντικατάσταση των περιοριστικών όρων με προσωρινή κράτηση, δεν απαιτείται το έγκλημα για το οποίο επιβλήθηκαν οι περιοριστικοί όροι να είναι κακούργημα ή το πλημμέλημα της ανθρωποκτονίας από αμέλεια κατά συρροή για τα οποία επιτρέπεται πρωτογενώς η επιβολή προσωρινής κράτησης, αφού η διάταξη αυτή κάνει λόγο όχι μόνο για κακούργημα, αλλά και για πλημμέλημα χωρίς άλλο προσδιορισμό. Συνεπώς, η αντικατάσταση αυτή είναι επιτρεπτή για οποιοδήποτε κακούργημα ή πλημμέλημα, χωρίς τη συνδρομή των ειδικότερων προϋποθέσεων της παρ. 4 του άρθρου 282 Κ.Π.Δ.⁴⁵. Σε σχέση με τη επιλογή αυτή του νομοθέτη εκφράζονται στη θεωρία σοβαρές επιφυλάξεις αφενός διότι βρίσκεται σε δυσαρμονία με την επιλογή της

---

⁴⁴ Χαρ. Σεβαστίδη, *ό.π.*, σελ. 3348. Η εξακολούθηση της ισχύος των περιοριστικών όρων μετά την πρωτοβάθμια απόφαση στερείται νοήματος και δεν εξυπηρετεί τους σκοπούς για τους οποίους τέθηκαν, δεδομένου ότι σε κάθε περίπτωση μετά την έκδοση τυχόν καταδικαστικής απόφασης, το δικαστήριο έχει την ευχέρεια να μην προσδώσει ανασταλτική δύναμη στην έφεση ή να την εξαρτήσει από την επιβολή περιοριστικού όρου, ενώ σε όσες περιπτώσεις η ανασταλτική δύναμη της έφεσης αναγνωρίζεται ευθέως από το νόμο είναι αυτονόητο ότι δεν μπορεί να γίνει λόγος για διατήρηση των περιοριστικών όρων που τέθηκαν στην προδικασία. Επίσης, η ισχύς των περιοριστικών όρων δεν αναβιώνει μετά την άσκηση έφεσης.

⁴⁵ Αθ. Κονταξή, *Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, ό.π.*, σελ. 1827 και 1913, Λ. Μαργαρίτη, *Οι δικονομικού περιεχομένου διατάξεις του Ν.2408/1996, Υπερ 1997*, σελ. 536.

δυνατότητας επιβολής στα πλημμελήματα μόνο περιοριστικών όρων, αφετέρου διότι δεν αποκλείει το δρόμο επιβολής προσωρινής κράτησης και στα πλημμελήματα με έμμεσο τρόπο, δηλαδή μέσω της επιβολής εξ' ορισμού μη δυνάμενων να τηρηθούν περιοριστικών όρων⁴⁶.

2. Προσωρινή κράτηση και κατ' οίκον περιορισμός με ηλεκτρονική επιτήρηση.

Με το άρθρο 2 Ν.4205/2013 εισήχθη στη νομοθεσία μας ο κατ' οίκον περιορισμός με ηλεκτρονική επιτήρηση ως περιοριστικός όρος. Στη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 282 Κ.Π.Δ. προστέθηκε στον ενδεικτικό κατάλογο των περιοριστικών όρων και ο κατ' οίκον περιορισμός με ηλεκτρονική επιτήρηση, ενώ παράλληλα προστέθηκε νέα παράγραφος 3 στο άρθρο 282 Κ.Π.Δ., που ορίζει τις περιπτώσεις και προϋποθέσεις επιβολής του νέου αυτού περιοριστικού όρου. Επίσης, η νέα παράγραφος 4 του άρθρου 282 Κ.Π.Δ. καθιερώνει την προτεραιότητα του περιοριστικού αυτού όρου έναντι της προσωρινής κράτησης, ενώ στη νέα παρ. 6 του άρθρου 282 Κ.Π.Δ. προβλέπεται η επιβολή του περιοριστικού όρου και επί ανηλίκων. Τέλος, με το άρθρο 2 παρ. ΣΤ' Ν.4205/2013 προστίθεται στον Κ.Π.Δ. νέο άρθρο 283Α', που δίνει τον ορισμό του περιοριστικού αυτού όρου και ρυθμίζει τις λεπτομέρειες εφαρμογής του. Σχετικό είναι και το ΠΔ 62/2014 (ΦΕΚ Α' 105/29-04-2014) «Για τη λειτουργία του θεσμού της ηλεκτρονικής επιτήρησης υπόδικων, κατάδικων και κρατούμενων σε άδεια και πιλοτική εφαρμογή του».

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 283Α' Κ.Π.Δ., ως «κατ' οίκον περιορισμός» νοείται η επιβολή στον κατηγορούμενο της υποχρέωσης να

---

⁴⁶ Λ. Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, ό.π., σελ. 1014 -1015.

μην εξέρχεται από συγκεκριμένο και ειδικά ορισμένο στη διάταξη του ανακριτή κτίριο ή σύμπλεγμα κτιρίων, που αποδεδειγμένα συνιστά τον τόπο διαμονής ή κατοικίας του. Για το σκοπό αυτόν ο κατηγορούμενος επιτηρείται με τη χρήση πρόσφορων ηλεκτρονικών μέσων. Ο κατηγορούμενος υποχρεούται να μην επεμβαίνει ή επιδρά καθ' οιονδήποτε τρόπο στα ηλεκτρονικά μέσα και στα συναφή με την επιτήρηση δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα. Αρμόδια υπηρεσία παρακολουθεί και καταγράφει μέσω συστήματος γεωεντοπισμού μόνο τη γεωγραφική θέση του κατηγορουμένου και τηρεί σχετικό αρχείο. Ως προς τη διάρκεια του μέτρου του κατ' οίκον περιορισμού με ηλεκτρονική επιτήρηση και τη διαδικασία άρσης, εξακολούθησης ή παράτασής της εφαρμόζονται αναλόγως τα οριζόμενα στα άρθρα 287 και 288 ΚΠΔ. Το κόστος των ηλεκτρονικών μέσων επιτήρησης φέρει ο κατηγορούμενος. Για το σκοπό αυτόν με τη διάταξη του ανακριτή επιβάλλεται η υποχρέωση προκαταβολής των εξόδων επιτήρησης για χρονικό διάστημα που δεν υπερβαίνει τους έξι μήνες. Σε περίπτωση παράτασης της διάρκειας του μέτρου κατά το άρθρο 287, επιβάλλεται με το σχετικό βούλευμα η προκαταβολή των επιπλέον εξόδων. Αν για οποιονδήποτε λόγο αρθεί ή αντικατασταθεί το μέτρο πριν από τη συμπλήρωση του χρονικού διαστήματος για το οποίο έχουν προκαταβληθεί τα έξοδα, τότε με τη σχετική απόφαση, διάταξη ή βούλευμα διατάσσεται η απόδοση της διαφοράς σε εκείνον που την προκατέβαλε. Αν ο κατηγορούμενος αθωωθεί, καταδικασθεί ή παύσει η εναντίον του ποινική δίωξη, εφαρμόζεται ως προς τη διαφορά αντίστοιχα το άρθρο 303 Κ.Π.Δ. Σε περίπτωση μη προκαταβολής των εξόδων εντός της χορηγηθείσας από τον ανακριτή προθεσμίας, ο τελευταίος, μετά από πρόταση του εισαγγελέα, επιβάλλει προσωρινή κράτηση, εκτός εάν κριθεί με ειδική αιτιολογία ότι ο κατηγορούμενος στερείται την οικονομική δυνατότητα να τα καταβάλει, οπότε τα έξοδα επιβάλλονται στο Δημόσιο. Εκείνος σε βάρος του οποίου

επιβλήθηκε το μέτρο του κατ' οίκον περιορισμού με ηλεκτρονική επιτήρηση κρατείται μέχρι να προκαταβληθούν τα σχετικά έξοδα που του επιβλήθηκαν. Αφού καταβληθούν αυτά, οδηγείται στο αρμόδιο όργανο για την προσαρμογή του τεχνικού μέσου επιτήρησης, μαζί με τη σχετική διάταξη του ανακριτή. Εάν στη δικαστική περιφέρεια, στην οποία επιβλήθηκε το μέτρο, δεν είναι αυτό δυνατόν, ο κατηγορούμενος οδηγείται χωρίς αναβολή στην πλησιέστερη δικαστική περιφέρεια, στην οποία λειτουργεί αρμόδιο όργανο. Αφού προσαρμοσθεί και ενεργοποιηθεί ο τεχνικός εξοπλισμός για την ηλεκτρονική επιτήρηση, οδηγείται στο προκαθορισμένο κτίριο ή σύμπλεγμα κτιρίων και συντάσσεται έκθεση, αντίγραφο της οποίας εντάσσεται στη δικογραφία. Η διάρκεια του κατ' οίκον περιορισμού αρχίζει από την ημέρα έκδοσης της διάταξης επιβολής του.

Με τις νέες ρυθμίσεις ο κατ' οίκον περιορισμός με ηλεκτρονική επιτήρηση τίθεται ανάμεσα στους λοιπούς περιοριστικούς όρους και στην προσωρινή κράτηση υπό την ακόλουθη έννοια: Ο περιοριστικός αυτός όρος προβλέπεται ως μέτρο αποκλειστικά *εναλλακτικό* προς την προσωρινή κράτηση και *επιβάλλεται μόνο αντί γι' αυτήν*, ενώ ως ο πλέον επαχθής περιοριστικός όρος επιβάλλεται μόνο εφόσον κριθεί αιτιολογημένα ότι κανείς από τους υπόλοιπους περιοριστικούς όρους δεν επαρκεί για την επίτευξη των αναφερόμενων στο άρθρο 296 Κ.Π.Δ. σκοπών⁴⁷. Η λειτουργία αυτή του περιοριστικού αυτού όρου, αλλά και ο ιδιαίτερα επαχθής χαρακτήρας του επέβαλε την νομοθετική πρόβλεψη στο άρθρο 283Α παρ. 2 Κ.Π.Δ. ανώτατου χρονικού ορίου διάρκειας του όρου, κατά τρόπο ανάλογο με όσα προβλέπονται για την προσωρινή κράτηση, σε αντίθεση με τους λοιπούς περιοριστικούς όρους, για τους οποίους δεν

---

⁴⁷ Χαρ. Σεβαστίδη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, ό.π., σελ. 3351 - 3352. Βλ. και Αιτιολογική Έκθεση Ν.4205/2013.

υπάρχει πρόβλεψη ανώτατου ορίου διάρκειάς τους. Όπως προκύπτει από την Αιτιολογική Έκθεση⁴⁸ του Ν.4205/2013, κατά την άποψη της μειοψηφίας, που διατυπώθηκε κατά τη σύνταξη του Σχεδίου Νόμου, η ηλεκτρονική επιτήρηση έπρεπε να θεωρηθεί μέτρο λειτουργικά ισοδύναμο με την προσωρινή κράτηση, οπότε κατά την άποψη αυτή θα έπρεπε να χρησιμοποιείται μόνο για να την αντικαθιστά όπου δεν τίθεται ζήτημα επιβολής περιοριστικών όρων. Σύμφωνα λοιπόν με την ανωτέρω Αιτιολογική Έκθεση, πρώτα εξετάζεται η δυνατότητα να εξυπηρετηθούν οι σκοποί του άρθρου 296 Κ.Π.Δ. με την επιβολή κάποιου από τους υπόλοιπους περιοριστικούς όρους αν αυτό βέβαια κριθεί απαραίτητο. Στην περίπτωση, και μόνο τότε, που κριθεί αιτιολογημένα ότι οι υπόλοιποι περιοριστικοί όροι δεν επαρκούν και εφόσον συντρέχουν όλες οι προβλεπόμενες σήμερα προϋποθέσεις και περιπτώσεις επιβολής της προσωρινής κράτησης, οι οποίες δεν μεταβάλλονται, τότε αντί για προσωρινή κράτηση επιβάλλεται ο περιοριστικός όρος του κατ' οίκον περιορισμού με ηλεκτρονική επιτήρηση, μόνο εφόσον ο κατηγορούμενος έχει γνωστή διαμονή και εφόσον συναινεί σ' αυτό. Ωστόσο, ρητά αποκλείεται η δυνατότητα επιβολής του όρου του κατ' οίκον περιορισμού με ηλεκτρονική επιτήρηση στις περιπτώσεις υποδίκων για τα κακουργήματα των άρθρων 22 και 23 Ν.4139/2013, των άρθρων 134, 187, 187Α, 336, 338, 339 παρ. 1 περ. α' και β', 342 παρ. 1 και 2, 348Α παρ. 4, 351Α παρ. 1 περ. α', β' και 3, 380 παρ. 1 εδ. δεύτερο και 2 και 299 παρ. 1 του Ποινικού Κώδικα. Η απαρίθμηση των κακουργημάτων για τα οποία δεν επιτρέπεται η επιβολή του περιοριστικού αυτού όρου, είναι περιοριστική. Θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι ο αποκλεισμός της δυνατότητας επιβολής του περιοριστικού αυτού όρου ισχύει και σε περίπτωση που έστω και ένα από

---

⁴⁸ Βλ. ΚωδΝοΒ 2013, σελ. 2726.

τα τυχόν περισσότερα εγκλήματα, για τα οποία κατηγορείται ο κατηγορούμενος, εμπίπτει στον προαναφερόμενο κατάλογο. Επομένως, στις περιπτώσεις των κακουργημάτων αυτών, αν κριθεί ότι οι λοιποί περιοριστικοί όροι δεν επαρκούν για την επίτευξη των σκοπών του άρθρου 296 Κ.Π.Δ., θα πρέπει να επιβληθεί προσωρινή κράτηση, εφόσον συντρέχουν οι σχετικές προϋποθέσεις. Σε σχέση με τον αποκλεισμό εφαρμογής του θεσμού του κατ' οίκον περιορισμού με ηλεκτρονική επιτήρηση για τα εγκλήματα αυτά η Επιστημονική Επιτροπή της Βουλής εξέφρασε τις επιφυλάξεις της⁴⁹ αναφέροντας ότι η επιλογή αυτή του νομοθέτη «δημιουργεί προβληματισμό σχετικά με το αν οδηγεί εμμέσως σε καθιέρωση τεκμηρίου κινδύνου τέλεσης νέων αξιόποινων πράξεων, το οποίο λειτουργεί υπέρ της επιβολής προσωρινής κράτησης για τα συγκεκριμένα εγκλήματα, εφόσον βεβαίως πληρούνται οι λοιπές προϋποθέσεις του άρθρου 282 παρ. 4 Κ.Π.Δ. Σε αυτή την περίπτωση θα ετίθετο ζήτημα τήρησης της αρχής της αναλογικότητας». Επίσης, η Επιστημονική Επιτροπή της Βουλής επεσήμανε εγκαίρως το αδόκιμο της χρήσης του όρου «υπόδικος» στη διάταξη αυτή και πρότεινε την αντικατάστασή του από τον όρο «κατηγορούμενος», κάτι που δεν ελήφθη υπόψη κατά τη σύνταξη του τελικού κειμένου του Ν.4205/2013. Με τα άρθρα 9 παρ. 4 Ν.4322/2015 και εικοστό πέμπτο παρ. 1 Ν.4411/2016 προβλέφθηκε η δυνατότητα εφαρμογής του θεσμού του κατ' οίκον περιορισμού με ηλεκτρονική επιτήρηση σε όλα τα εγκλήματα του άρθρου 282 παρ. 3 περ. β' εδ. β' Κ.Π.Δ., αν ο κατηγορούμενος πάσχει από νοσήματα με ποσοστό αναπηρίας τουλάχιστον 67% (ειδικά όμως για τις περ. α' και β' της παρ. 1 του άρθρου 339 Π.Κ. απαιτείται ποσοστό αναπηρίας τουλάχιστον 80%) και εφόσον η διακρίβωση της αναπηρίας

---

⁴⁹ Χαρ. Σεβαστίδη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, ό.π., σελ. 3356.

γίνεται από το αρμόδιο δικαστικό όργανο το οποίο εφόσον δεν υπάρχει σχετική πιστοποίηση αναπηρίας από Κέντρο Πιστοποίησης Αναπηρίας (Κ.Ε.Π.Α.) διατάσσει ειδική πραγματογνωμοσύνη, κατά τα οριζόμενα στην παρ. 4 του άρθρου 110Α του Ποινικού Κώδικα. Το ίδιο ισχύει και για τους υπόδικους που έχουν αναπηρία σε ποσοστό 50% και άνω εφόσον κρίνεται ότι η παραμονή τους σε κατάσταση κράτησης καθίσταται ιδιαίτερα επαχθής λόγω αδυναμίας αυτοεξυπηρέτησης.

Οι υποχρεώσεις που μπορούν να επιβληθούν στον κατηγορούμενο, σε βάρος του οποίου επιβλήθηκε ο περιοριστικός όρος του κατ' οίκον περιορισμού με ηλεκτρονική επιτήρηση είναι οι προβλεπόμενες στο άρθρο 283Α Κ.Π.Δ., όπως η απαγόρευση του κατηγορουμένου να απομακρύνεται από το κτίριο ή το σύμπλεγμα κτιρίων που συνιστά τον τόπο διαμονής ή κατοικίας του και ορίζεται στη σχετική διάταξη του ανακριτή, η απαγόρευση επέμβασης ή επίδρασης με οποιονδήποτε τρόπο στα ηλεκτρονικά μέσα επιτήρησης. Σε περίπτωση μη συμμόρφωσης του κατηγορουμένου με τις υποχρεώσεις που του επιβάλλονται, το άρθρο 282 παρ. 3 περ. ε' Κ.Π.Δ. προβλέπει τη δυνατότητα αντικατάστασης του περιοριστικού όρου του κατ' οίκον περιορισμού με ηλεκτρονική επιτήρηση με προσωρινή κράτηση κατά το άρθρο 298 Κ.Π.Δ. Όπως όμως σαφώς ορίζεται στη διάταξη αυτή, η αντικατάσταση του περιοριστικού όρου με προσωρινή κράτηση είναι σε κάθε περίπτωση δυνατική και όχι υποχρεωτική για τον ανακριτή, με την έννοια ότι θα πρέπει να ελέγχεται σε κάθε περίπτωση, αν η μη συμμόρφωση του κατηγορουμένου με τις πιο πάνω υποχρεώσεις του οφείλεται σε απείθειά του. Ειδικά, όμως, για την περίπτωση τέλεσης από τον κατηγορούμενο του εγκλήματος του άρθρου 173Α Π.Κ., όπως αυτό προστέθηκε με το άρθρο 1 παρ. Γ Ν.4205/2013, η αντικατάσταση του περιοριστικού αυτού όρου με προσωρινή κράτηση είναι υποχρεωτική. Αυτές οι περιπτώσεις υποχρεωτικής αντικατάστασης του

περιοριστικού αυτού όρου με προσωρινή κράτηση είναι (i) η αφαίρεση, καταστροφή, φθορά ή με οποιονδήποτε τρόπο επέμβαση στη συσκευή ή στο σύστημα ηλεκτρονικής επιτήρησης, (ii) η με οποιονδήποτε τρόπο αλλοίωση των συναφών με την επιτήρηση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, (iii) η διαφυγή από την επιτήρηση των αρμόδιων αρχών κατά τον χρόνο που ο κατηγορούμενος τελεί υπό ηλεκτρονική επιτήρηση, με εκμετάλλευση της βλάβης ή μη ορθής λειτουργίας της συσκευής ή του συστήματος ηλεκτρονικής επιτήρησης. Είναι προφανές πως ο κατηγορούμενος μπορεί να συμμετέχει στα εγκλήματα αυτά με οποιονδήποτε τρόπο, δηλαδή ως φυσικός αυτουργός, ως ηθικός αυτουργός, ως απλός ή άμεσος συνεργός. Η θέση αυτή του νομοθέτη είναι εύλογη αφού στις περιπτώσεις αυτές η απείθεια του κατηγορουμένου φαίνεται αυτονόητη⁵⁰.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι η παράλειψη των αρμόδιων δικαστικών αρχών να εξετάσουν την δυνατότητα εφαρμογής του θεσμού του κατ' οίκον περιορισμού με ηλεκτρονική επιτήρηση συνιστά παραβίαση του άρθρου 5 παρ. 3 της ΕΣΔΑ⁵¹.

3. Προσωρινή κράτηση και «αμετάκλητες καταδίκες για ομοειδείς αξιόποινες πράξεις».

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 282 παρ. 4 Κ.Π.Δ. προσωρινή κράτηση μπορεί να επιβληθεί (μεταξύ άλλων) και όταν κρίνεται αιτιολογημένα ότι αν αφεθεί ελεύθερος ο κατηγορούμενος είναι πολύ

---

⁵⁰ Χαρ. Σεβαστίδη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, ό.π., σελ. 3358.

⁵¹ Βλ. ΕΔΔΑ Ιδαλον κατά Ρωσίας της 22/05/2012. Βλ. όμως και ΕΔΔΑ Bolech κατά Ελβετίας της 29/10/2013 (υπόθεση 30138/2012) που έκρινε ότι δεν υπήρξε παραβίαση του άρθρου 5 ΕΣΔΑ από την μη εξέταση της δυνατότητας αντικατάστασης της προσωρινής κράτησης με κατ' οίκον περιορισμό με ηλεκτρονική επιτήρηση, διότι η εφαρμογή του μέτρου αυτού στην Ελβετία ήταν πιλοτική.

πιθανόν, όπως προκύπτει από προηγούμενες αμετάκλητες καταδίκες του για ομοειδείς αξιόποινες πράξεις, να διαπράξει και άλλα εγκλήματα.

Η επιλογή του Ν.3811/2009 να απαιτήσει το αμετάκλητο της προηγούμενης καταδίκης, προκειμένου να είναι επιτρεπτή η προσωρινή κράτηση, κρίνεται από τη θεωρία ως δογματικά ασφαλέστερη και δικαιοκρατικά επικρατέστερη λύση πρώτον, διότι είναι η μόνη απόλυτα συμβατή με το τεκμήριο της αθωότητας του κατηγορουμένου (: άρθρο 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ), η οριστική ανατροπή του οποίου επέρχεται με την αμετάκλητη καταδίκη και δεύτερον, διότι ανταποκρίνεται επαρκέστερα στο περιεχόμενο της αρχής της αναλογικότητας, η οποία αξιώνει, ενόψει της πολύ μεγάλης βαρύτητας του μέτρου της προσωρινής κράτησης και του κλονισμού της κοινωνικής υποστάσεως εκείνου που το υφίσταται, το μέγιστο δυνατό βαθμό δικονομικής ωριμότητας της προηγούμενης καταδίκης⁵². Στον αντίλογο, η επιλογή του νομοθέτη για την απαίτηση του αμετακλήτου της προηγούμενης καταδίκης, κρίνεται υπερβολική και δυσχεραίνει την επιβολή προσωρινής κράτησης, αν ληφθεί υπόψη ο εξαιρετικά μακρύς χρόνος που απαιτείται για την εξάντληση των ενδίκων μέσων. Προτείνεται λοιπόν, να αρκεί η καταδίκη του κατηγορουμένου σε πρώτο βαθμό για ομοειδείς πράξεις⁵³.

Ομοειδείς αξιόποινες πράξεις είναι εκείνες που προσβάλλουν το ίδιο έννομο αγαθό, χωρίς να αρκεί η προσβολή διαφορετικού, αλλά άμεσα σχετιζόμενου (παρεμφερούς) εννόμου αγαθού⁵⁴. Γίνεται λοιπόν δεκτό ότι οι αμετάκλητες καταδίκες για κακουργηματικές κλοπές δεν θεμελιώνουν

---

⁵² Λ. Μαργαρίτη, Προσωρινή κράτηση και περιοριστικοί όροι (παρελθόν - παρόν - μέλλον), ό.π., σελ. 114 - 115.

⁵³ Α. Τζαννετή, Προτεινόμενες τροποποιήσεις στις διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας για τη διενέργεια κύριας ανάκρισης και την επιβολή της προσωρινής κράτησης, ΠοινΧρ 2012, σελ. 146 - 147. Βλ. και Α. Διονυσοπούλου, Προγνωστικές αποφάσεις στο ποινικό δικονομικό δίκαιο, ΠοινΧρ 2013, σελ. 17.

⁵⁴ ΣυμβΠλημΣερ 4/2010, ΠοινΔικ 2010, 689, με παρατηρήσεις Χ. Λαμπάκη στη σελ. 693.

κίνδυνο υποτροπής του ίδιου κατηγορουμένου για απάτη, αφού η πρώτη προσβάλλει το έννομο αγαθό της ιδιοκτησίας και η δεύτερη το έννομο αγαθό της περιουσίας⁵⁵, ενώ αντίθετα η καταδίκη για ληστεία θεμελιώνει κίνδυνο υποτροπής για κλοπές, αφού προσβάλλουν το ίδιο έννομο αγαθό της ιδιοκτησίας⁵⁶. Οι προηγούμενες καταδίκες δεν είναι απαραίτητο να αφορούν σε κακουργηματικές πράξεις⁵⁷. Αντιστρόφως, υποστηρίχθηκε η άποψη ότι η εχθρική διάθεση του κατηγορουμένου προς το εκάστοτε έννομο αγαθό δεν είναι δεδομένη όταν οι αμετάκλητες καταδίκες αφορούν πράξεις με μειωμένη βαρύτητα, όπως για παράδειγμα όταν οι προηγούμενες καταδίκες αφορούν σε κλοπές ευτελούς αξίας ή κλοπές για ανάλωση κατ' άρθρο 377 Π.Κ.⁵⁸ καθώς και ότι δεν πρέπει να καταφάσκει ο κίνδυνος υποτροπής σε περίπτωση που από την προηγούμενη αμετάκλητη καταδίκη του κατηγορουμένου για ομοειδή αξιόποινη πράξη μεσολάβησε μεγάλο χρονικό διάστημα⁵⁹. Όσον αφορά την πρώτη ως άνω άποψη μας βρίσκει σύμφωνους καθόσον και υπό το προγενέστερο καθεστώς γινόταν δεκτό ότι ελάσσονος σημασίας προηγούμενες καταδίκες δεν ήταν αρκετές για την κατάφαση της ιδιαίτερης επικινδυνότητας του κατηγορουμένου και την επιβολή προσωρινής κράτησης⁶⁰, ενώ η δεύτερη κρίνεται υπερβολική, η δε χρονική απόσταση ανάμεσα στην απόφαση για την επιβολή η όχι της προσωρινής κράτησης και την προηγούμενη καταδίκη είναι αδιάφορο

---

⁵⁵ Χ. Λαμπάκη, ό.π., σελ. 693

⁵⁶ Γ. Καλφάλη, Οι τελευταίες τροποποιήσεις στο καθεστώς της προσωρινής κράτησης - και ιδιαίτερα στο μέγεθος της επικινδυνότητας - με το Ν.3811/2009, ΠοινΔικ 2009, σελ. 1359, σημ. 4.

⁵⁷ ΣυμβΠλημΚατερ 12/2010 ΠοινΔικ 2010, 553, ΣυμβΠλημΣερ 4/2010, ΠοινΔικ 2010, 693, ΔιατΑνακρΠρωτΑθ 112/2010 ΑρχΝ 2010, 240.

⁵⁸ Χ. Λαμπάκη, ό.π., σελ. 693 - 695. Ο συγγραφέας εν προκειμένω προτείνει τη νομοθετική πρόβλεψη περιορισμών, οι οποίοι να συνδέονται με τη βαρύτητα των εγκλημάτων που ο συγκεκριμένος κατηγορούμενος τέλεσε κατά το παρελθόν.

⁵⁹ Ο ίδιος, ό.π., σελ. 696 - 697.

⁶⁰ Χαρ. Σεβαστίδη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, ό.π., σελ. 3389, όπου και πλούσιες (ενδεικτικές) παραπομπές στη σχετική νομολογία.

μέγεθος⁶¹. Περαιτέρω, σχετικά με την αξίωση του νόμου για «προηγούμενες καταδίκες του κατηγορουμένου» επισημαίνουμε τα ακόλουθα: Κατά μία άποψη, ενόψει της διατυπώσεως του νόμου (: πληθυντικός αριθμός), απαιτούνται περισσότερες της μιας (: τουλάχιστον δύο) καταδίκες. Συζητήσιμη φαίνεται η περίπτωση όπου η καταδίκη είναι μία, αφορά όμως, περισσότερες (διαδοχικά τελεσθείσες) πράξεις. Παρόλον ότι η ουσία του πράγματος «δείχνει» επάρκεια για την κατάφαση της τιθέμενης προϋποθέσεως, το γράμμα του νόμου φαίνεται απαγορευτικό στο βαθμό που κάνει λόγο για «καταδίκες» και όχι «πράξεις». Είναι σαφές ότι μια *contra legem* ερμηνευτική προσέγγιση θα ήταν ανεπίτρεπτη, μια και οδηγεί σε θεμελίωση δυνατότητας λήψεως μέτρου δικονομικού καταναγκασμού σε βάρος του κατηγορουμένου⁶². Κατ' άλλη άποψη, παρά τη διατύπωση του άρθρου 282 παρ. 4 Κ.Π.Δ. που χρησιμοποιεί τον πληθυντικό αριθμό, πρέπει να γίνει δεκτό ότι και μία μόνο προηγούμενη αμετάκλητη καταδίκη για ομοειδή αξιόποινη πράξη αρκεί για την επιβολή της προσωρινής κράτησης⁶³. Τούτο διότι και μία μόνο προηγούμενη καταδίκη παρέχει τις απαραίτητες εκείνες ενδείξεις για τον κίνδυνο υποτροπής, ενώ η επικινδυνότητα του κατηγορουμένου είναι βασισμένη σε μία εμπειρικά διαπιστώσιμη κατάσταση, η οποία δημιουργεί αναμφίβολα κάποιους αιτιακούς όρους που μπορούν με μεγάλη πιθανότητα να οδηγήσουν στην επανάληψη νέων εγκλημάτων. Επί της ουσίας, η τελευταία αυτή διαπίστωση είναι ορθή, δεν μπορούμε όμως να παραβλέψουμε τη (σαφή) γραμματική ερμηνεία της περί ης ο λόγος διάταξης και θα συμφωνήσουμε έτσι με την πρώτη ως άνω άποψη. Τέλος, αυτονόητο είναι πως ακόμα κι αν ο κατηγορούμενος έχει προηγουμένως καταδικαστεί

---

⁶¹ Λ. Μαργαρίτη, Προσωρινή κράτηση και περιοριστικοί όροι (παρελθόν - παρόν - μέλλον), ό.π., σελ. 120.

⁶² Λ. Μαργαρίτη, ό.π., σελ. 119 - 120.

⁶³ ΔιατΑνακρΠρωτΑθ 112/2010, ό.π., Γ. Καλφάλη, ό.π., σελ. 1359.

αμετάκλητα για ομοειδείς αξιόποινες πράξεις, μπορεί να μην επιβληθεί σ' αυτόν προσωρινή κράτηση, η οποία είναι σε κάθε περίπτωση δυνητική, καθώς το στοιχείο αυτό δεν καθιερώνει αμάχητο τεκμήριο επικινδυνότητας του δράστη. Κρίσιμο μέγεθος για την επιβολή η μη της προσωρινής κράτησης συνιστά και η ύπαρξη αντικειμενικής δυνατότητας επανάληψης της εγκληματικής συμπεριφοράς του κατηγορουμένου κατά τον χρόνο εκφοράς της σχετικής κρίσης. Έτσι, για παράδειγμα γίνεται δεκτό ότι αν ο υπάλληλος που κατηγορείται ότι τέλεσε ιδιαίτερο έγκλημα συνταξιοδοτήθηκε ή απώλεσε ήδη την υπαλληλική ιδιότητα, εκ των πραγμάτων αποκλείεται να τελέσει νέα παρόμοια εγκλήματα στο μέλλον. Μ' άλλα λόγια δεν αρκεί μόνη η διαπίστωση των προηγούμενων αμετάκλητων καταδικών, αλλά απαιτείται επιπλέον ειδική αιτιολογία με αξιοποίηση των αιτιακών όρων που απορρέουν από το ποινικό παρελθόν και δικαιολογούν την κρίση για τη συνέχιση της εγκληματικής συμπεριφοράς του κατηγορουμένου στο μέλλον⁶⁴. Εισάγοντας πάντως ο Ν.3811/2009 το μέγεθος των προηγούμενων καταδικών για «ομοειδείς» πράξεις ως κριτήριο για την κατάφαση του κινδύνου τελέσεως νέων εγκλημάτων, δεν έκανε τίποτα περισσότερο από την κανονιστική αποτύπωση ευρύτερα υποστηριζόμενης επιστημονικής εκδοχής⁶⁵. Τούτο διότι η επιστήμη του ελληνικού ποινικού δικονομικού δικαίου ήδη από πολλά χρόνια πριν έχει αναγάγει το ποινικό παρελθόν του κατηγορουμένου σε κριτήριο της επικινδυνότητάς του. Εστίασε δε το παρελθόν αυτό άλλοτε στην ύπαρξη μιας τουλάχιστον σχετικά πρόσφατης καταδίκης για σοβαρό έγκλημα⁶⁶, άλλοτε στην «υποτροπιμότητα» του εγκλήματος⁶⁷, άλλοτε στην

---

⁶⁴ ΣυμβΕΦΑΘ 1418/2013, ΠοινΧρ 2013, 740 (με σύμφωνη ΕισΠροτ).

⁶⁵ Λ. Μαργαρίτη, ό.π., σελ. 143.

⁶⁶ Ηλ. Αναγνωστόπουλου, «Επικίνδυνοι» κατηγορούμενοι και δικονομικά προληπτικά μέτρα (προσβάσεις και όρια της ειδικής πρόληψης στην ποινική διαδικασία), ΠοινΧρ 1983, σελ. 784.

⁶⁷ Νεστ. Κουράκη, Προσωρινή κράτηση: Οι δυσλειτουργίες ενός θεσμού (με αφορμή ΣυμβΠλημΘεσ 1429/1986), ΠοινΧρ 1986, 624 επ.

καθ' ἑξῆς ἢ κατ' ἐπάγγελμα τέλεση⁶⁸, ἄλλοτε στην τάση του κατηγορουμένου προς ορισμένο εἶδος εγκλήματος⁶⁹ και ἄλλοτε στην ποινική καταδίκη μέσα στα τελευταία πέντε χρόνια για ομοειδές μ' εκείνο για το οποίο ασκήθηκε ποινική δίωξη ἐγκλημα⁷⁰.

---

⁶⁸ Στ. Παπαγεωργίου - Γονατά, Προσωρινή κράτηση: αναγκαία ὅσο ποτέ; ΠοινΧρ 1991, 625 επ.

⁶⁹ Ε. Συμεωνίδου - Καστανίδου, Προσωρινή κράτηση - νομικός κανόνας και πράξη, ὄ.π., σελ. 107 - 108.

⁷⁰ Θ. Δαλακούρα, Προσωρινή κράτηση: κριτική θεώρηση του επίμαχου θεσμού υπό το πρίσμα της δογματικής θεμελίωσής του, ὄ.π., σελ. 730, Γρ. Καλφῆλη, Η περάτωση της ανακρίσεως, 1995, σελ. 290 επ. με περαιτέρω παραπομπές.

4. Προσωρινή κράτηση και «συγκεκριμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της πράξης».

Κατά τα οριζόμενα στην τέταρτη παράγραφο του άρθρου 282 Κ.Π.Δ., όπως αυτή ισχύει σήμερα⁷¹, εάν η αποδιδόμενη στον κατηγορούμενο πράξη απειλείται στο νόμο με ισόβια κάθειρξη ή πρόσκαιρη κάθειρξη με ανώτατο όριο τα είκοσι έτη ή εάν το έγκλημα τελέστηκε κατ' εξακολούθηση ή στο πλαίσιο εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργάνωσης ή υπάρχει μεγάλος αριθμός παθόντων από αυτό, προσωρινή κράτηση μπορεί να επιβληθεί και όταν, με βάση τα συγκεκριμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της πράξης, κρίνεται αιτιολογημένα, ότι αν αφεθεί ελεύθερος είναι πολύ πιθανό να διαπράξει και άλλα εγκλήματα. Μόνο η κατά νόμο βαρύτητα της πράξης δεν αρκεί για την επιβολή προσωρινής κράτησης.

Το κριτήριο των «συγκεκριμένων χαρακτηριστικών της πράξης» θεσπίστηκε με τον Ν.2207/1994. Επειδή κατά το διάστημα εφαρμογής του νόμου αυτού τα «συγκεκριμένα χαρακτηριστικά» διαφάνηκε ότι αξιοποιήθηκαν από τη νομολογία με τρόπο εκτατικό, ο νομοθέτης του Ν.2408/1996 προσέθεσε στην επίμαχη διάταξη τον όρο «ιδιαίτερα». Σκοπός της προσθήκης ήταν η περαιτέρω οριοθέτηση της σχετικής προϋπόθεσης, η υπογράμμιση της διαφοράς που υπάρχει μεταξύ των συγκεκριμένων χαρακτηριστικών της πράξης και της βαρύτητάς της και η απομάκρυνση του ενδεχομένου κατάφασης του κινδύνου τέλεσης νέων εγκλημάτων με απλή αναγωγή στα κριτήρια της επιμέτρησης που παραθέτει ο ουσιαστικός ποινικός νομοθέτης στο άρθρο 79 παρ. 2 Π.Κ.

---

⁷¹ Η πρώην παρ. 3 του άρθρου 282 Κ.Π.Δ. αντικαταστάθηκε από το άρθρο 24 παρ. 1 Ν.3811/2009 και το δεύτερο εδάφιο της αντικαταστάθηκε από το άρθρο 31 παρ. 1 Ν.4055/2012, στη συνέχεια αναριθμήθηκε σε παρ. 4 με το άρθρο 2 παρ. Β Ν.4205/2013 και τροποποιήθηκε διαδοχικά με τα άρθρα 2 παρ. Γ Ν.4205/2013, 7 παρ. 3 Ν.4274/2014, 9 παρ. 5 Ν.4322/2015 και εικοστό πέμπτο παρ. 2 Ν.4411/2016.

Ωστόσο αυτός ο πρόσθετος επιθετικός προσδιορισμός δεν φάνηκε τελικά ικανός να εξασφαλίσει από μόνος του την ορθολογικότερη (συσταλτική) εφαρμογή του εν λόγω κριτηρίου. Ως συγκεκριμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της πράξης είθισται να αξιοποιούνται, πέραν της κατ' επάγγελμα η κατά συνήθεια τελέσεως, το είδος, η φύση και το αντικείμενο του εγκλήματος, οι περιστάσεις τέλεσής του (τεχνάσματα, μέσα, τόπος και χρόνος), ο βαθμός διακινδύνευσης ή βλάβης του εννόμου αγαθού, η ένταση του δόλου και ο βαθμός εγκληματικής προπαρασκευής και διάθεσης του δράστη, στοιχεία τα οποία όμως είναι ταυτόχρονα προσδιοριστικά και για την ίδια τη βαρύτητα του εγκλήματος. Η νομολογιακή χρήση των παραπάνω ειδικότερων κριτηρίων ελέγχεται γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο σε αρκετές περιπτώσεις καταχρηστική· ιδιαίτερα όταν η προσφυγή σε αυτά περιορίζεται στην απλή περιγραφή της πράξης και άρα στον επιφανειακό και ταυτολογικό προσδιορισμό της ίδιας της βαρύτητάς της⁷².

Σταχυολογώντας τη νομολογία λοιπόν, έχει κριθεί ότι ως ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της πράξης που δικαιολογούν την προσωρινή κράτηση του κατηγορουμένου είναι μεταξύ άλλων και τα ακόλουθα (ενδεικτική η παράθεση): Στο έγκλημα της κακουργηματικής απάτης (άρθρο 386 παρ. 1 και 3 Π.Κ.), η χρησιμοποίηση από τον κατηγορούμενο ξένων πιστωτικών καρτών και διαβατηρίων, η πλαστογράφηση των υπογραφών των δικαιούχων και η εμφάνιση του κατηγορουμένου στους παθόντες με διάφορα ονόματα⁷³. Στο έγκλημα της κακουργηματικής πλαστογραφίας μετά χρήσεως (άρθρο 216 παρ. 1 και 3 Π.Κ.) η απόκτηση τεχνογνωσίας από τον κατηγορούμενο με την οργάνωση τεχνολογικά άρτιου εργαστηρίου πλαστογραφήσεως⁷⁴. Στο έγκλημα της ληστείας (άρθρο 380 παρ. 1 Π.Κ.),

---

⁷² Δ. Συμεωνίδη, Δικονομικές όψεις του κατ' επάγγελμα και κατά συνήθεια εγκλήματος, 1999, σελ. 146 επ.

⁷³ ΣυμβΑΠ 1239/1996 ΠοινΧρ 1997, 1405.

⁷⁴ ΣυμβΑΠ 664/1998 ΠοινΧρ 1999, 145.

η διάπραξη ανάλογων πράξεων κατά το παρελθόν, η χρήση μοτοποδηλάτου για την τέλεση της πράξης και τη διαφυγή του, η κάλυψη του αριθμού κυκλοφορίας του μοτοποδηλάτου του, η επίθεση σε ανυποψίαστες γυναίκες, η κάλυψη των χαρακτηριστικών του προσώπου του⁷⁵. Στο έγκλημα της προμήθειας παραχαραγμένων νομισμάτων (άρθρο 207 εδ. α΄ Π.Κ.), η προπαρασκευή και οργάνωση του δράστη, η εμφάνισή του σε σύντομο χρονικό διάστημα σε διάφορα καταστήματα, η επιλογή βραδινής ώρας για δράση, η επιλογή ως συναυτουργού γυναίκας, το ταπεινό κίνητρο της φιλοχρηματίας, η απροκάλυπτη επανειλημμένη εξαπάτηση καταστηματαρχών και η ανυπαρξία σταθερής εργασιακής απασχόλησης⁷⁶. Στο έγκλημα της ανθρωποκτονίας με πρόθεση (άρθρο 299 παρ. 1 Π.Κ.), η προμελέτη της ενέργειας του κατηγορουμένου, το οργανωμένο σχέδιό του, η κατοχή όπλων και πυρομαχικών και η σκληρότητα κατά την εκτέλεση του εγκλήματος⁷⁷, ο μεθοδευμένος, ψυχραιμος και οργανωμένος τρόπος τέλεσης της πράξης, η μεταμφίεση του κατηγορουμένου ώστε να μην τον αναγνωρίσει το θύμα, οι εξ΄ επαφής πυροβολισμοί, η προσπάθεια εξαφάνισης των ιχνών του εγκλήματος, η μεθοδικότητα, αποφασιστικότητα και ψυχραιμία του κατηγορουμένου κατά την εκτέλεση της πράξης⁷⁸, ο αποτρόπαιος τρόπος τέλεσης της πράξης, ήτοι ο εξ΄ επαφής πυροβολισμός τραυματισμένου ανθρώπου χωρίς τον παραμικρό οίκτο⁷⁹, το ευερέθιστο και παρορμητικό του χαρακτήρα του κατηγορουμένου - αστυνομικού, η αγνόηση των υπηρεσιακών εντολών να απεμπλακεί από το συμβάν, η παραβίαση του νομικού πλαισίου που διέπει την επιτρεπόμενη χρήση όπλων από τους αστυνομικούς⁸⁰. Στο έγκλημα του εμπρησμού από πρόθεση

⁷⁵ ΣυμβΠλημΑγρ 50/2000 ΠοινΔικ 2000, 506.

⁷⁶ ΣυμβΠλημΑθ 5129/2000 ΠοινΧρ 2001, 82.

⁷⁷ ΣυμβΑΠ 308/2000 ΠοινΔικ 2000, 686.

⁷⁸ ΣυμβΕΦΑθ 424/1998 Υπερ 1998, 574.

⁷⁹ ΣυμβΠλημΠατρ 346/2000 ΠοινΔικ 2001, 481.

⁸⁰ ΣυμβΠλημΑθ 1847/2009 ΠοινΔικ 2009, 887.

από τον οποίο μπορούσε να προκύψει κίνδυνος για άνθρωπο (άρθρο 264 περ. β' Π.Κ.), ο σχεδιασμός του δράστη ο οποίος ένωσε τις δυνάμεις του με άλλους συγκρατούμενους του εντός της φυλακής, ο κίνδυνος για την υγεία των λοιπών συγκρατούμενων του και ο σκοπός απόδρασης του κατηγορουμένου⁸¹. Στο έγκλημα της θανατηφόρας σωματικής βλάβης (άρθρο 311 εδ. α' Π.Κ.), ο βάνανσος τρόπος τέλεσης της πράξης, τα αιφνιδιαστικά και ύπουλα κτυπήματα του κατηγορουμένου, η επίθεση του κατηγορουμένου σε φίλο του με ασήμαντη αφορμή⁸². Στο έγκλημα του βιασμού, κατά συρροή (άρθρα 94 παρ. 1 και 336 παρ. 1 Π.Κ.), η τέλεση της πράξης με βάση οργανωμένο σχέδιο, η ιδιότητα των θυμάτων ως ανήλικων προσώπων, η εξασφάλιση από τον δράστη της μη σύλληψής του και η συχνότητα της δράσης του⁸³. Στο έγκλημα της κατ' εξακολούθηση αποπλάνησης παιδιού ηλικίας δέκα ετών και ελαχίστων μηνών (άρθρα 98, 339 παρ. 1 περ. α' Π.Κ.), η αλλεπάλληλη διάπραξη του εγκλήματος, η σχέση ηλικίας δράστη - θύματος, η επανειλημμένη εγκληματική συμπεριφορά σε μικρή κοινωνία⁸⁴. Στο ίδιο ως άνω έγκλημα της αποπλάνησης, η μικρή ηλικία των παθουσών, η εκμετάλλευση των οικογενειακών σχέσεων, η αποθράσυνση του δράστη, η για μεγάλο χρονικό διάστημα επανάληψη της ίδιας συμπεριφοράς⁸⁵, η προμελετημένη υποδομή του κατηγορουμένου, η ικανότητά του να παραπλανά τα θύματά του, τα ιδιαίτερα τεχνάσματά του για την προσέλκυση των θυμάτων, η τέλεση των πράξεών του κατά τη διάρκεια άδειας εξόδου του από τις φυλακές όπου εξέτιε ποινή καθειρξεως για ίδια εγκλήματα, η χρησιμοποίηση της ανήλικης κόρης του για να κερδίσει την εμπιστοσύνη των θυμάτων του⁸⁶. Στα

---

⁸¹ ΣυμβΕφΛαμ 96/2009 ΠοινΔικ 2009, 1214.

⁸² ΣυμβΠλημΧαλκιδικ 319/2002 ΠοινΔικ 2002, 1285.

⁸³ ΣυμβΠλημΠειρ 848/1999 ΠοινΔικ 2000, 699.

⁸⁴ ΣυμβΠλημΚαβ 39/1995 Αρμ 1995, 936.

⁸⁵ ΣυμβΕφΑιγ 48/2012 ΠοινΔικ 2012, 991.

⁸⁶ ΣυμβΠλημΠειρ 390/2002 ΠοινΔικ 2003, 255.

εγκλήματα της καλλιέργειας, κατοχής, αγοράς, πώλησης, εισαγωγής, μεταφοράς κλπ. ναρκωτικών ουσιών, η μεγάλη ποσότητα των ναρκωτικών που κατείχε ο κατηγορούμενος, η δυνατότητα ανεύρεσης ναρκωτικών σε μικρό χρονικό διάστημα, η συντήρηση πολυμελούς οικογένειας χωρίς ο κατηγορούμενος να εμφανίζει εισοδήματα⁸⁷, η μεγάλη ποσότητα ναρκωτικών, το επιμελές της συσκευασίας, ο τρόπος μεταφοράς, η οργάνωση, τα μέτρα ασφαλείας και η πρόθεση περαιτέρω διάθεσης⁸⁸, η μεγάλη ποσότητα των ναρκωτικών, η συστηματική ενασχόλησή του με τη διακίνηση ναρκωτικών και οι προηγούμενες καταδίκες του⁸⁹, η ποσότητα των ναρκωτικών, χρήση πομποδεκτών και συντονισμός τους στη συχνότητα της αστυνομίας, πολύχρονη φυγοδικία του κατηγορουμένου και εμπλοκή του σε πλήθος σοβαρών εγκλημάτων⁹⁰, η πρόσφατη έξοδος του κατηγορουμένου από τις φυλακές, όπου εξέτιε ποινή για όμοια παράβαση⁹¹, η συμμετοχή σε κύκλωμα διακίνησης ναρκωτικών, η κατοχή ζυγαριάς ακριβείας⁹², ο αριθμός των φυτειών, ο τόπος καλλιέργειας, οι αυτοσχέδιες δεξαμενές νερού, η φυγή του κατηγορουμένου⁹³, η επανειλημμένη διάθεση ναρκωτικών σε τοξικομανείς σε χώρο κοντά στο πανεπιστήμιο προκειμένου να εκμεταλλευτεί το πανεπιστημιακό άσυλο⁹⁴.

Εξυπακούεται ότι τα ιδιαίτερα αυτά χαρακτηριστικά θα πρέπει με βάση τη λογική να σχετίζονται με τον κίνδυνο υποτροπής του κατηγορουμένου, δηλαδή θα πρέπει τα συγκεκριμένα στοιχεία να τελούν σε λογική - αιτιακή σχέση προς το ενδεχόμενο τελέσεως και άλλων, νέων αξιόποινων πράξεων, με την έννοια του συγκεκριμένου - δρομολογημένου

---

⁸⁷ ΣυμβΠλημΛαρ 243/2010 ΠοινΔικ 2011, 710.

⁸⁸ ΣυμβΑΠ 1406/2001 ΠοινΛογ 2001, 2224, ΣυμβΑΠ 1395/2001 ΠοινΧρ 2002, 601.

⁸⁹ ΣυμβΠλημΠειρ 564/2005 Αρμ 2005, 2029.

⁹⁰ ΔιατΑνακρΠρωτΑθ 299/1994 ΠοινΧρ 1996, 143.

⁹¹ ΣυμβΕφΠατρ 178/1994 ΠοινΧρ 1994, 860.

⁹² ΣυμβΕφΘεσ 1743/2004 ΠοινΔικ 2005, 560.

⁹³ ΣυμβΕφΛαρ 311/1994 Υπερ 1995, 526.

⁹⁴ ΣυμβΠλημΘεσ 720/2008 ΠοινΔικ 2009, 44.

αιτιακά ενδεχομένου⁹⁵. Ούτως ή άλλως η προγνωστική κρίση για την πιθανότητα τέλεσης νέων εγκλημάτων στο μέλλον είναι από τη φύση της επισφαλής και ενέχει στοιχεία αοριστίας⁹⁶. Σε περίπτωση, συνεπώς, αμφιβολιών ως προς την ύπαρξη των αναγκαίων για την πιθανολόγηση αυτή στοιχείων, δεν μπορεί παρά να ισχύει η αρχή *in dubio pro reo*, θέση που ευθυγραμμίζεται και με τον εξαιρετικό χαρακτήρα της προσωρινής κράτησης και με το τεκμήριο της αθωότητας⁹⁷.

Έγκαιρα και εύστοχα επισημάνθηκε⁹⁸ ότι η τυχόν μεμονωμένη επίκληση των περιστατικών του προτέρου βίου, πολλώ μάλλον δε αποκλειστικά του ποινικού παρελθόντος ενός ατόμου, θα όφειλε να προβληματίσει τους δικαστές όχι μόνο ενόψει της αμφισβητούμενης προσφορότητας των ως άνω στοιχείων για την επίτευξη της απαιτούμενης βέβαιης κρίσης περί της επικινδυνότητας, αλλά και λόγω της συνθετότητας και συνάμα σχετικότητας της υπό συζήτηση σημαντικότητας (στο βαθμό που διακυβεύεται η προσωπική ελευθερία) κρίσης. Μολονότι, λοιπόν, για τη θεμελίωση της πιθανότητας διαπράξεως νέων εγκλημάτων αρκεί κατά νόμο η επίκληση είτε των εξεταζομένων περιστατικών είτε των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της κατηγορούμενης πράξης, η συνδυασμένη επίκλησή τους προβάλλει ως *minimum* εγγύηση αποτροπής βιαστικών και ανεπαρκώς αιτιολογημένων κρίσεων και θα έπρεπε *de lege ferenda* τουλάχιστον να θεωρηθεί ως επιβεβλημένη. Προς επιβεβαίωση της ορθότητας της τελευταίας προτάσεως, αρκεί άλλωστε, η διαπίστωση και

---

⁹⁵ Μ. Καϊάφα - Γκμπάντι, Παρατηρήσεις στη ΣυμβΕΦΘεσ 906/1995, Υπερ 1995, σελ. 1147 - 1148.

Λ. Μαργαρίτη, Μέτρα δικονομικού καταναγκασμού: τα πρωτεία της προσωρινής κρατήσεως και ο παραμερισμός των περιοριστικών όρων, σε "Εγκληματικότητα και Κράτος Δικαίου", έκδοση ΕΣΔΙ, 2009, σελ. 265.

⁹⁶ ΓνωμΕισΑΠ 4/2010 ΠοινΔικ 2011, 176.

⁹⁷ ΣυμβΕΦΑιγ 26/2002 ΠοινΔικ 2002, 387, Νεστ. Κουράκη, Προσωρινή κράτηση: Οι δυσλειτουργίες ενός θεσμού, ό.π., σελ. 628.

⁹⁸ Θ. Δαλακούρα, Νέες κατευθύνσεις στο δίκαιο της προσωρινής κρατήσεως; Κριτικές παρατηρήσεις στις σχετικές ρυθμίσεις του Ν.2204/1994, ό.π., σελ. 1289 - 1291.

μόνον των αντίστοιχων προβλημάτων αξιοπιστίας της ανάλογης αλλά βασιζόμενης αυτή τη φορά αποκλειστικά στα χαρακτηριστικά της πράξης, εκτιμήσεως. Ενόψει μάλιστα του αυξημένου κινδύνου εμφάνισης αντίστροφων συλλογισμών κατά τη θεμελίωση της πιθανότητας διαπράξεως νέων εγκλημάτων βάσει αυτού του δεύτερου στοιχείου, είναι σαφές ότι διατυπώνεται εμφατικότερα εν προκειμένω η αξίωση συσταλτικής ερμηνείας των σχετικών χαρακτηριστικών, ώστε να περιορισθεί η επιβολή των προληπτικών κρατήσεων στο απολύτως αναγκαίο μέτρο. Τούτο γιατί τα κατά νόμο απαιτούμενα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της αξιόποινης πράξης, όπως λ.χ. η κατά συνήθεια ή κατ'επάγγελμα τέλεση και οι λοιπές περιστάσεις του τρόπου (τεχνάσματα, μέθοδοι), χρόνου, τόπου και μέσων που συνόδευαν την προπαρασκευή ή την εκτέλεσή του, η φύση, το είδος και το αντικείμενο του εγκλήματος, το μέγεθος και η σπουδαιότητα της βλάβης ή ο βαθμός του κινδύνου που προκλήθηκε από το έγκλημα για τα έννομα αγαθά καθώς και η ένταση του δόλου ή εν γένει ο βαθμός της εγκληματικής διάθεσης, προσδιορίζουν συνάμα απαράλλακτα και τη (συγκεκριμένη) βαρύτητα του εγκλήματος. Με τη διαπίστωση αυτή ο νομοθέτης εισήγαγε επομένως, εμμέσως πλην σαφώς, το στοιχείο της βαρύτητας της πράξης, αφήνοντας ανοικτό το πεδίο για την ουσιαστική επίκλησή του ως νομιμοποιητικού λόγου επιβολής του μέτρου της προληπτικής προσωρινής κρατήσεως. Τούτο, μάλιστα, παρά την ύπαρξη της ρητής προβλέψεως ότι «μόνη η κατά νόμο (γενική) βαρύτητα της πράξης δεν αρκεί για την προσωρινή κράτηση», αφού η αναφορά των συγκεκριμένων χαρακτηριστικών της κατηγορούμενης πράξης την νομιμοποιεί⁹⁹. Η επιταγή, περαιτέρω, από το Νομοθέτη (ήδη) του Ν.2408/1996, να προκύπτει η επικινδυνότητα από τα συγκεκριμένα

---

⁹⁹ Θ. Δαλακούρα, ό.π.

«ιδιαιτέρα» χαρακτηριστικά της πράξης αποτυπώνει με ανάγλυφο τρόπο την αγωνία του να υπάρχει μια ειδική αιτιολόγηση του προκείμενου κινδύνου, συσχετισμένη απόλυτα με την κάθε συγκεκριμένη υπόθεση. Ίσως και την ανησυχία ή τη διαπίστωσή του ότι η θεμελίωση της επικινδυνότητας στα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της πράξης, όπως επέτασσε ο Ν.2207/1994, διαμόρφωσε ένα θεωρητικό εφαλτήριο πάνω στο οποίο στηρίζονται οι δικαστές για να επιβάλλουν την προσωρινή κράτηση σε όλα σχεδόν τα κακουργήματα¹⁰⁰. Μόλις που χρειάζεται να τονιστεί ότι οι παραπάνω επισημάνσεις εξακολουθούν να παραμένουν επίκαιρες και να ισχύουν και σήμερα παρά την παρέλευση δύο δεκαετιών αφότου γράφτηκαν!

5. Προσωρινή κράτηση και αυτοπρόσωπη εμφάνιση του κατηγορουμένου ενώπιον των δικαστικών συμβουλίων (επί προσφυγής κατά του εντάλματος, εξακολούθησης ή παράτασης αυτής).

Ξεκινώντας από την προσφυγή του προσωρινά κρατούμενου κατά του εντάλματος για την προσωρινή κράτηση (άρθρο 285 παρ. 1 Κ.Π.Δ.) σε σχέση με το ζήτημα του επιτρεπού της αυτοπρόσωπης εμφάνισης του κατηγορουμένου ενώπιον του δικαστικού συμβουλίου που κρίνει την προσφυγή αυτή, δίδεται αρνητική απάντηση από τη νομολογία¹⁰¹ αλλά και από σημαντικό μέρος της θεωρίας¹⁰², με το επιχείρημα ότι, όπου ο νόμος

---

¹⁰⁰ Γ. Καλέλη, Σκέψεις για την αναμόρφωση του σταδίου της ανακρίσεως (στα πλαίσια της επεξεργασίας του ΣχΚΠΔ 1995), Υπερ 1997, σελ. 17 - 18.

¹⁰¹ ΣυμβΠλημΑθ 2220/2013 ΠοινΔικ 2013, 708, ΣυμβΠλημΑθ 2500/2012 Αρμ 2012, 1307, ΣυμβΠλημΡοδ 116/2007 ΤΝΠ Νόμος, ΣυμβΠλημΚαβ 3/2006 ΠοινΔικ 2006 ΠοινΔικ 2006, 750, ΣυμβΠλημΡοδοπ 22/2003 ΠοινΔικ 2004, 543, ΣυμπλημΒερ 43/2003 ΠοινΔικ 2003, 521, ΣυμβΠλημΑγριν 151/1998 Υπερ 1998, 1104, ΣυμβΠλημΘεσ 2236/1993 Υπερ 1993, 1361, ΣυμβΠλημΔραμ 172/1993 ΝοΒ 1994, 1060.

¹⁰² Ι. Ζησιάδη, Ποινική Δικονομία, τόμος Β', 1977, σελ. 271 - 272, Αθ. Κονταξή, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, ό.π., σελ. 1853, Χρ. Μπάκα, Το δικαίωμα ακρόασης του κατηγορουμένου στην ποινική δίκη, ΠοινΧρ 1987, σελ. 353 επ., Ι. Ρούσσου, Παρατηρήσεις στη ΣυμβΠλημΣυρ 26/1980, Αρμεν 1980, σελ. 757, Ν. Τσάκου, Η προσωρινή κράτηση, ό.π., σελ. 117.

θέλησε να επιτρέψει την αυτοπρόσωπη εμφάνιση του κατηγορουμένου στο συμβούλιο, το έκανε ρητά και επομένως ενόψει και του εξαιρετικού χαρακτήρα του άρθρου 309 Κ.Π.Δ. και του ότι δεν υφίσταται νομοθετικό κενό, δεν μπορεί να εφαρμοσθεί αναλογικά το άρθρο 309 Κ.Π.Δ. (πριν βέβαια από την τροποποίηση της παραγράφου 2 με το άρθρο 32 παρ. 1 Ν.4055/2012, καθόσον σήμερα, δυνάμει της τροποποίησης αυτής, δεν προβλέπεται η αυτοπρόσωπη εμφάνιση του κατηγορουμένου στο συμβούλιο ούτε όταν αυτό πρόκειται να αποφανθεί για την ουσία της υπόθεσης, παρά μόνο δυνητικά, σε εξαιρετικές περιπτώσεις και εφόσον κριθεί αναγκαίο, οπότε τότε καλείται και ο εισαγγελέας). Στη θεωρία, ωστόσο, υποστηριζόταν (μέχρι την έναρξη ισχύος του Ν.4055/2012 και την τροποποίηση του άρθρου 309 παρ. 2 Κ.Π.Δ.) και η αντίθετη άποψη¹⁰³ με επιχειρήματα κυρίως την αρχή της ισότητας των όπλων μεταξύ εισαγγελέα και κατηγορουμένου, την εφαρμογή της αρχής *in dubio pro mitiore*, την ουσιαστική άσκηση του δικαιώματος ακρόασης του κατηγορουμένου, καθώς και το χαρακτήρα της προσφυγής ως οιονεί ενδίκου μέσου, ενόψει και του ότι στα ένδικα μέσα η αυτοπρόσωπη εμφάνιση του κατηγορουμένου είναι δεδομένη¹⁰⁴.

Περαιτέρω, αναφορικά με τη διαδικασία που τηρείται σχετικά με την εξακολούθηση της προσωρινής κράτησης, στο άρθρο 287 παρ. 1 στοιχ. α' εδ. δ' Κ.Π.Δ., όπως αυτό ισχύει σήμερα μετά την αντικατάστασή του με το άρθρο 32 παρ. 2 Ν.4055/2012, προβλέπεται ότι ο εισαγγελέας, ο

---

¹⁰³ Α. Ζαχαριάδη, Δικαστικά συμβούλια - η αυτοπρόσωπη εμφάνιση των διαδίκων, 2012, σελ. 114 επ. (ιδίως σελ. 136), όπου αναλυτική παράθεση των απόψεων της θεωρίας και νομολογίας και της σχετικής νομολογίας του ΕΔΔΑ, Α. Καρρά, Η αρχή της δικαστικής ακρόασης στην ποινική δίκη, 1989, σελ. 109 - 110, Νεστ. Κουράκη, Προσωρινή κράτηση: Οι δυσλειτουργίες ενός θεσμού, ό.π., σελ. 626 - 627, Λ. Μαργαρίτη, Προσωρινή Κράτηση: Άρση - Αντικατάσταση, 2009, σελ. 54 - 57, του ίδιου, Προσωρινή Κράτηση: Ο με πρωτοβουλία του κατηγορουμένου τερματισμός της διάρκειας αυτής πριν από τη συμπλήρωση του ανωτάτου ορίου της, ΠοινΔικ 2008, σελ. 604 επ., . Μ. Μαργαρίτη, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία - Νομολογία, ό.π. σελ. 565.

¹⁰⁴ Χαρ. Σεβαστίδη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, ό.π., σελ. 3474.

κατηγορούμενος και ο συνήγορός του δεν εμφανίζονται ενώπιον του συμβουλίου, μπορεί όμως το συμβούλιο, εάν κρίνει ότι τούτο είναι αναγκαίο, να διατάξει την ενώπιόν του εμφάνιση του κατηγορουμένου, οπότε καλείται και ο εισαγγελέας. Έτσι λοιπόν δεν είναι πλέον υποχρεωτική η αυτοπρόσωπη ή μέσω συνηγόρου εμφάνιση του κατηγορουμένου στο δικαστικό συμβούλιο που ελέγχει τη διάρκεια της προσωρινής του κράτησης. Αντ' αυτής, παρέχεται μόνο δυνατότητα στο δικαστικό συμβούλιο να διατάξει σχετικά, εάν το κρίνει αναγκαίο. Στην πράξη, ελλοχεύει ο κίνδυνος ουδέποτε να κρίνεται η εμφάνιση του κατηγορουμένου ενώπιον του συμβουλίου αναγκαία, ενώ και στο πλαίσιο της διάταξης του άρθρου 309 Κ.Π.Δ., πριν τη, δυνάμει του άρθρου 32 παρ. 1 Ν.4055/2012, τροποποίησή του, ήταν σχεδόν παγιωμένη στη νομολογία η αιτιολογία ότι «οι απόψεις του κατηγορουμένου έχουν αναπτυχθεί επαρκώς κατά την απολογία του ή το υπόμνημα που υπέβαλλε και, ως εκ τούτου, η αυτοπρόσωπη εμφάνιση ενώπιον του δικαστικού συμβουλίου δεν έχει να εισφέρει κάτι»¹⁰⁵. Από την άλλη, ο κατηγορούμενος έχει δικαίωμα να λάβει αντίγραφο της εισαγγελικής πρότασης και να υποβάλλει στο δικαστικό συμβούλιο υπόμνημα με τις θέσεις του. Έτσι, σήμερα επανήλθε το καθεστώς που ίσχυε πριν την τροποποίηση του άρθρου 287 Κ.Π.Δ. με το άρθρο 12 Ν.3346/2005. Η υποβολή έγγραφου υπομνήματος είναι δικαίωμα και όχι υποχρέωση του κατηγορουμένου. Είναι πάντως προφανές ότι η κατάθεση ενός υπομνήματος (ενώπιον του δικαστικού συμβουλίου και αφού ο εισαγγελέας έχει υποβάλει την πρότασή του) αδυνατεί να υποκαταστήσει ισοβαρώς την αυτοπρόσωπη ή μέσω πληρεξουσίου δικηγόρου εμφάνισή του. Στόχος της ρύθμισης αυτής ήταν η αφαίρεση από

---

¹⁰⁵ Β. Αδάμπα, Η διάρκεια της προσωρινής κράτησης και η διαδικασία ελέγχου της, ό.π., σελ. 152, ΣυμβΑΠ 1261/2011, ΤΝΠ Νόμος, ΣυμβΑΠ 294/2011 ΤΝΠ Νόμος, ΣυμβΑΠ 1599/2004 ΠοινΔικ 2005, 105, ΣυμβΑΠ 1368/2004 ΠΛογ 2004, 168.

τα δικαστικά συμβούλια ενός πρόσθετου «βάρους», ο περιορισμός του κινδύνου απόδρασης του κατηγορουμένου κατά το χρόνο της μεταγωγής του και η αποτροπή του ενδεχομένου (κυρίως στην περίπτωση της παράτασης της προσωρινής κράτησης) να εκπνεύσει ο χρόνος κράτησής του και να αφεθεί ελεύθερος. Οι «παθογένειες» όμως αυτές δεν επιτρέπουν, ούτε δικαιολογούν συμψηφισμούς ανάλογους εκείνου που επέλεξε ο νομοθέτης. Η συγκεκριμένη πρόβλεψη, συνιστά ανεπίτρεπτη δικαιοπρακτική οπισθοδρόμηση.¹⁰⁶ Η υποχρέωση ακρόασης του κατηγορουμένου από το δικαστικό συμβούλιο που ελέγχει τη διάρκεια της προσωρινής του κράτησης συνιστά θεμελιώδη διαδικαστική εγγύηση. Σε αντίθετη περίπτωση, ο κατηγορούμενος στερείται του δικαιώματος ακρόασης, γεγονός που υποδηλώνει αντίθεση με το άρθρο 20 του Συντάγματος και τα άρθρα 5 παρ. 4 και 6 της Ε.Σ.Δ.Α.¹⁰⁷

Αν και το άρθρο 287 παρ. 1 περ. α' Κ.Π.Δ. κάνει λόγο για εμφάνιση μόνο του κατηγορουμένου, είναι αυτονόητο ότι αν το συμβούλιο διατάξει την αυτοπρόσωπη εμφάνιση του κατηγορουμένου, τότε ο τελευταίος μπορεί να παρασταθεί μαζί με τον συνήγορό του, αφού το δικαίωμά του αυτό προκύπτει και από τη διάταξη του άρθρου 100 παρ.1 Κ.Π.Δ. Ζήτημα, όμως, γεννάται σχετικά με τη δυνατότητα του συμβουλίου να διατάξει την ενώπιόν του εμφάνιση μόνο του συνηγόρου του κατηγορουμένου και όχι και του ίδιου του κατηγορουμένου. Ενόψει του ότι το άρθρο 287 παρ. 1 περ. α' Κ.Π.Δ. δεν περιέχει τέτοια πρόβλεψη και δεδομένου ότι η πληρέστερη προστασία του κατηγορουμένου επιβάλλει την αυτοπρόσωπη εμφάνισή του στο συμβούλιο, θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι σε περίπτωση που το συμβούλιο κρίνει αναγκαία την εκ μέρους του κατηγορουμένου παροχή

---

¹⁰⁶ Β. Αδάμπα, ό.π.

¹⁰⁷ Αργ. Καρρά, Η διαδικασία απονομής της ποινικής δικαιοσύνης: Ένα βήμα μπροστά - Δύο βήματα πίσω, ΠoinXp 2014, σελ. 483.

διευκρινίσεων, αυτό δεσμεύεται να καλέσει τον ίδιο τον κατηγορούμενο, χωρίς να έχει τη δυνατότητα να περιορίσει το σχετικό δικαίωμα του κατηγορουμένου μόνο στην εκπροσώπησή του από το συνήγορό του¹⁰⁸. Έτερο ζήτημα συνιστά το κατά πόσο είναι δυνατή η εκπροσώπηση του κατηγορουμένου ενώπιον του δικαστικού συμβουλίου από τον συνήγορό του. Η γραμματική ερμηνεία, ενόψει το ότι στο κείμενο του νόμου δεν γίνεται λόγος για δυνατότητα εκπροσώπησης, και η αναντίρρητη άποψη ότι μόνο ο κατηγορούμενος, και όχι ο συνήγορός του, ουσιαστικά διευκρινίζει ή δύναται να απαντήσει σε ερωτήσεις¹⁰⁹, μας οδηγούν σε αρνητική απάντηση στο ερώτημα αυτό. Με ισχυρά όμως επιχειρήματα¹¹⁰ υποστηρίζεται η θέση ότι η δυνατότητα εκπροσώπησης του κατηγορουμένου από το συνήγορό του πρέπει να θεωρηθεί δεδομένη. Πρόκειται για λύση δικαιοκρατικά επιδοκιμαστέα και σίγουρα συμβατή με τη φύση του δικαιώματος ακρόασης που προσανατολίζεται αποκλειστικά στην προστασία των δικαίων του κατηγορουμένου.

Τέλος, όσα μόλις αναφέρθηκαν για την εξακολούθηση της προσωρινής κράτησης, ισχύουν και για την ενώπιον του αρμόδιου συμβουλίου διαδικασία που αφορά την παράτασή της (άρθρο 287 παρ. 2 Κ.Π.Δ.).

6. Προσωρινή κράτηση και έκτιση ποινής.

Η διάρκεια της προσωρινής κράτησης αρχίζει από την ημέρα παράδοσης του υποδίκου στον διευθυντή των φυλακών. Σχετικά με τον υπολογισμό της διάρκειάς της γίνεται δεκτό ότι εφαρμόζεται (αναλογικά)

---

¹⁰⁸ Χαρ. Σεβαστίδη, ό.π., σελ. 3541.

¹⁰⁹ Όπως άλλωστε και στη διαδικασία ενώπιον του ακροατηρίου, όπου ο συνήγορος δεν μπορεί να παράσχει διευκρινίσεις, ούτε να απολογηθεί για λογαριασμό του κατηγορουμένου: ΑΠ 1036/2011 ΤΝΠ Νόμος, ΑΠ 94/2010 ΠοινΧρ 2011, 505, ΑΠ 1858/2009 ΤΝΠ Νόμος.

¹¹⁰ Β. Αδάμπα, ό.π., σελ. 160 - 161.

το άρθρο 145 παρ. 2 Κ.Πολ.Δ., κατά το οποίο «η προθεσμία που προσδιορίζεται σε μήνες λήγει μόλις περάσει η ημέρα του τελευταίου μήνα που αντιστοιχεί αριθμητικά στην ημέρα έναρξης». Πλην όμως, πρέπει να γίνει ορθότερα δεκτό ότι δεν εφαρμόζεται το άρθρο 144 παρ. 1 Κ.Πολ.Δ. και επομένως η ημέρα παράδοσης του υποδίκου στον διευθυντή των φυλακών υπολογίζεται στο χρόνο της προσωρινής κράτησης. Αν ο κατηγορούμενος είχε κρατηθεί πριν από την ημέρα παράδοσής του στον διευθυντή των φυλακών, επειδή πριν την απολογία του στον ανακριτή είχε συλληφθεί επ' αυτοφώρω ή με βάση ένταλμα σύλληψης (κάτι που είναι το συνηθέστερο στην πράξη) τότε με βάση τη ρητή πρόβλεψη του άρθρου 284 παρ. 1 εδ. γ' Κ.Π.Δ. η διάρκεια της προσωρινής κράτησης θεωρείται ότι άρχισε από την ημέρα που κρατήθηκε, δηλαδή την ημέρα της σύλληψής του. Μάλιστα, η ημέρα αυτή της σύλληψης πρέπει να αναγράφεται και στο ένταλμα της προσωρινής κράτησης, αφού το στοιχείο αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία τόσο για τον έλεγχο της χρονικής διάρκειας της προσωρινής κράτησης όσο και για την αφαίρεση του χρόνου της προσωρινής κράτησης από την ποινή που τυχόν θα επιβληθεί στον κατηγορούμενο από το δικαστήριο. Σε περίπτωση που ο κατηγορούμενος δεν είχε κρατηθεί πριν από την έκδοση του εντάλματος προσωρινής κράτησης, αλλά δεν κατέστη δυνατή η άμεση παράδοσή του στις φυλακές, τότε θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι η προσωρινή κράτηση αρχίζει από την έκδοση του εντάλματος προσωρινής κράτησης και όχι από την παράδοση του κατηγορουμένου στις φυλακές¹¹¹.

Αναφορικά με το κρίσιμο ζήτημα της αντιμετώπισης της σύμπτωσης ποινής και προσωρινής κράτησης, κατά την πάγια στη νομολογία άποψη¹¹²,

---

¹¹¹ Χαρ. Σεβαστίδη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, ό.π., σελ. 3447.

¹¹² ΑΠ 150/2012 ΠοινΧρ 2012, 605, ΣυμβαΠ 1262/2008 ΤΝΠ Νόμος, ΣυμβαΠ 977/2008 ΤΝΠ Νόμος, ΣυμβαΠ 1334/1999 ΠοινΔικ 2000, 110, ΣυμβαΠ 784/1999 ΝοΒ 1999, 1467, ΣυμβαΠ 258/1997 ΝοΒ 1997, 167, ΣυμβαΠ 135/1997 ΝοΒ 1997, 1034, ΣυμβαΠ 1496/1996 ΠοινΧρ 1997, 1445, ΣυμβαΠ 353/1985

την οποία ασπάζεται το μεγαλύτερο τμήμα της θεωρίας¹¹³, δεν είναι δυνατή η ταυτόχρονη έκτιση ποινής και η προσωρινή κράτηση ή γενικότερα η «υποδικία» του κατηγορουμένου για άλλη αιτία. Κατά τη θέση αυτή, η προσωρινή κράτηση «αναστέλλεται» (όταν δεν έχει αρχίσει να εκτίεται) ή «διακόπτεται» (όταν η έκτισή της έχει ήδη αρχίσει) για όσο χρόνο αυτή διαρκεί. Επιχειρήματα της προσέγγισης αυτής είναι¹¹⁴: ο διαφορετικός τρόπος έκτισης ποινής και προσωρινής κράτησης, η μη αναγνώριση από το νόμο της προσωρινής κράτησης ως λόγου διακοπής της έκτισης της ποινής, η ικανοποίηση των σκοπών της προσωρινής κράτησης με την έκτιση της ποινής, η ανυπαρξία γενικής πρόβλεψης που να επιτρέπει τη σύμπτωση, η αποτροπή του ενδεχομένου διπλής αφαίρεσης από την ποινή του ίδιου χρονικού διαστήματος προσωρινής κράτησης. Σύμφωνα με την αντίθετη άποψη¹¹⁵, είναι δυνατή η συνέκτιση ποινής και προσωρινής κράτησης. Επιχειρήματα της θέσης αυτής είναι¹¹⁶: η «εν τοις πράγμασι» ενιαία αντιμετώπιση καταδίκων - υποδίκων στα σωφρονιστικά καταστήματα, η μη ύπαρξη πρόβλεψης που να προσδιορίζει την προσωρινή κράτηση ως λόγο διακοπής της ποινής, το γεγονός ότι η επίκληση του επιχειρήματος της απαγόρευσης έκτισης ποινών, συνιστά εσφαλμένη παραδοχή, η ανυπαρξία

ΠοινΧρ 1985, 721, ΑΠ 179/1980 ΠοινΧρ 1980, 460, ΣυμβΕφΑθ 109/2013 ΠοινΔικ 2013, 896, ΣυμβΕφΘρακ 26/2012 ΠοινΧρ 2013, 526, ΣυμβΕφΑθ 1292/2009 ΠοινΧρ 2011, 221, ΣυμβΕφΛαμ 95/2009 ΠοινΔικ 2009, 1085, ΣυμβΕφΠατρ 83/1996 ΠοινΧρ 1996, 400, ΣυμβΕφΘεσ 730/1994 Υπερ 1995, 102, ΣυμβΕφΘεσ 244/1993 Υπερ 1993, 912, ΣυμβΠλημΣυρ 25/2010 ΠραξΛογΠΔ 2011, 6, ΣυμβΠλημΧαλκ 314/2002 ΠοινΔικ 2003, 640, ΣυμβΠλημΑθ 1967/1997 ΠοινΧρ 1997,898.

¹¹³ Φ. Ανδρέου, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, έκδοση Γ', 2008, σελ. 1082, Ι. Ζησιάδη, Ποινική Δικονομία, τόμος Β', 1977, σελ. 135, Αθ. Κονταξή, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, ό.π., σελ. 1848, 1881 - 1882, Ε. Λογοθέτη, Παρατηρήσεις στη ΔιατΕισΕφΑθ 45/1990, ΝοΒ 1990, σελ. 854, Μιχ. Μαργαρίτη, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ό.π., σελ. 563, Α. Μπουρόπουλου, Ερμηνεία του Κώδικος Ποινικής Δικονομίας, τόμος Α', 1957, σελ. 221, Χαρ. Σεβαστίδη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, ό.π., σελ. 3447.

¹¹⁴ Β. Αδάμπα, Η διάρκεια της προσωρινής κράτησης και η διαδικασία ελέγχου της, 2016, σελ. 51 - 52.

¹¹⁵ Β. Αδάμπα, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις - Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), 2013, σελ. 297 - 298, του ιδίου, σε Λ. Μαργαρίτη (επιμ.), Κ.Π.Δ., Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος Α', έκδοση Β', 2011, σελ. 1062 - 1063, Π. Καίσαρη, Προσωρινή κράτηση και έκτιση ποινής, ΠοινΧρ 1997, σελ. 330 επ., Α. Κωνσταντινίδη, Παρατηρήσεις στη ΓνμδΕισΕφΑθ 45/1990 ΠοινΧρ 1991, σελ. 112. Λ. Μαργαρίτη, Χρονική σύμπτωση ποινής και προσωρινής κρατήσεως, ΠοινΔικ 2007, 1007 επ.

¹¹⁶ Β. Αδάμπα, Η διάρκεια της προσωρινής κράτησης και η διαδικασία ελέγχου της, ό.π.

κινδύνου διπλής αφαίρεσης του χρόνου, η ανυπαρξία διάταξης που να απαγορεύει τη σύμπτωση προσωρινής κράτησης και ποινής. Πέραν των δύο παραπάνω θέσεων έχει προταθεί έτερη ερμηνευτική προσέγγιση «περισσότερο δικαιοκρατική και λιγότερο φορμαλιστική» (γι' αυτό και μας βρίσκει σύμφωνους) κατά την οποία¹¹⁷ βασικοί άξονες μεταφοράς της αναζητούμενης άλλης λύσεως οφείλουν να αποτελέσουν: η ανυπαρξία δεσμευτικής (προς τη μία ή την άλλη κατεύθυνση) κανονιστικής προβλέψεως, η ανάλωση των στόχων της προσωρινής κρατήσεως διαμέσου της εκτίσεως στερητικής της ελευθερίας ποινής, η αποφυγή παρατάσεως της προδικαστικής εκκρεμότητας με την ουσιαστική επιμήκυνση της διάρκειας της προσωρινής κρατήσεως, ο αποκλεισμός της διπλής αφαιρέσεως από την ποινή του ίδιου χρονικού διαστήματος κρατήσεως και η μη ταύτιση της συνεκτίσεως με τη διπλή αφαίρεση. Λύση που να ανταποκρίνεται σε όλους τους παραπάνω άξονες αναφοράς υπάρχει και είναι εκείνη που αποδέχεται, μόνον όμως για τη συμπλήρωση του ανωτάτου ορίου και όχι και για τη διπλή αφαίρεση του ίδιου διαστήματος από τη μέλλουσα ποινή, τη δυνατότητα συνυπολογισμού στη διάρκεια της προσωρινής κρατήσεως του χρόνου εκτίσεως της ποινής για το άλλο έγκλημα¹¹⁸.

Τέλος, αξιοσημείωτες είναι δύο (νομολογιακές) επισημάνσεις που αφορούν την ενότητα αυτή: Α) Όπως προαναφέρθηκε, σύμφωνα με την κρατούσα άποψη της θεωρίας και της νομολογίας δεν είναι δυνατή η

---

¹¹⁷ Λ. Μαργαρίτη, Χρονική σύμπτωση ποινής και προσωρινής κρατήσεως, ΠοινΔικ 2007, σελ. 1009.

¹¹⁸ Λ. Μαργαρίτη, ό.π., υποσ. 109: Προς την ίδια βασικά κατεύθυνση κινείται η διάταξη του άρθρου 276 παρ. 2 του (εκπονηθέντος από Επιτροπή υπό την προεδρία του καθηγητή *Μανωλεδάκη*) Σχεδίου νέου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, η οποία ορίζει: «Αν, ενώ διαρκεί η προσωρινή κράτηση, επιβληθεί στον κατηγορούμενο στερητική της ελευθερίας ποινή για άλλο έγκλημα, η προσωρινή κράτηση αναστέλλεται από τη στιγμή που θα αρχίσει η έκτιση στις φυλακές της ποινής αυτής. Η συνέχιση της προσωρινής κράτησης μετά την οπωσδήποτε αποφυλάκιση του κατηγορουμένου δεν μπορεί να διαρκέσει πέρα από το ανώτατο όριο των δεκαοκτώ μηνών κατά τα οριζόμενα στο προηγούμενο άρθρο. Για τη συμπλήρωση και μόνο του ορίου αυτού συνυπολογίζεται και η ποινή που στο μεταξύ εκτίθηκε στις φυλακές».

ταυτόχρονη έκτιση ποινής και η προσωρινή κράτηση, η δε προσωρινή κράτηση διακόπτεται (ή δεν αρχίζει) για όσο χρόνο διαρκεί η έκτιση ποινής, δηλαδή μέχρι την ολοσχερή έκτιση της ποινής ή την για οποιονδήποτε νόμιμο λόγο διακοπή της έκτισής της κατ' άρθρο 557 Κ.Π.Δ. Αν όμως, ο κατάδικος ασκήσει ένδικο μέσο και αθωωθεί ο κατηγορούμενος ή ακυρωθεί η απόφαση, δυνάμει της οποίας εκτίει την ποινή, τότε η διακοπείσα προσωρινή κράτηση πρέπει να λογίζεται ως μη διακοπείσα και ο διαδραμών χρόνος να λογίζεται ως χρόνος προσωρινής κράτησης¹¹⁹. Β) Προκειμένου ωστόσο για ποινή φυλάκισης που έχει μετατραπεί σε χρηματική ποινή, το άρθρο 3 παρ. 10 Ν.2408/1996 προβλέπει ότι η προσωρινή κράτηση δεν διακόπτεται, εκτός αν ο κρατούμενος δηλώσει ότι δεν καταβάλλει το ποσό της μετατροπής. Η αρνητική αυτή δήλωση μπορεί να γίνει από τον προσωρινά κρατούμενο είτε μετά από κλήση του για να καταβάλει το ποσό της μετατροπής είτε αυτοβούλως χωρίς προηγούμενη κλήση του¹²⁰. Σε περίπτωση που το δικαστήριο καθορίσει κατ' άρθρο 82 παρ. 4 Π.Κ. προθεσμία για την πληρωμή σε δόσεις της μετατροπής της στερητικής της ελευθερίας ποινής σε χρηματική, ο μετά την έκδοση της σχετικής απόφασης χρόνος κράτησης λογίζεται ως χρόνος προσωρινής κράτησης, ενώ σε περίπτωση μη συμμόρφωσης του κατηγορουμένου προς την υποχρέωσή του για καταβολή των δόσεων που καθορίστηκαν από το δικαστήριο, ο κατηγορούμενος επαναφυλακίζεται μετά από σχετική παραγγελία του εισαγγελέα, οπότε η προσωρινή κράτηση διακόπτεται¹²¹.

¹¹⁹ ΓνωμΕισΑΠ 2/1991 ΠοινΧρ 1991, 1205, ΔιατΕισΕΦΑθ 45/1990, ό.π., Φ. Ανδρέου, ό.π.

¹²⁰ ΣυμβΑΠ 756/2011 ΤΝΠ Νόμος, ΣυμβΑΠ 1301/2009 ΤΝΠ Νόμος.

¹²¹ ΑΠ 150/2012, ό.π., Β. Αδάμπα, Η διάρκεια της προσωρινής κράτησης και η διαδικασία ελέγχου της, ό.π. σελ. 53 - 54: Ο κατηγορούμενος Κ.Κ. κλήθηκε στις 07-06-2010 να εκτίσει αφενός στερητική της ελευθερίας ποινή, αφετέρου ένταλμα προσωρινής κράτησης. Στο πλαίσιο λοιπόν της παγιωμένης αντίληψης για την αδυναμία συνέκτισης ποινής - προσωρινής κράτησης, άρχισε να εκτίεται η πρώτη. Ακολούθως, στις 23-05-2010 χορηγήθηκε προθεσμία για την καταβολή του ποσού της μετατροπής. Έτσι την επομένη (: στις 24-05-2010), αποφυλακίσθηκε τυπικά ο Κ.Κ. Εν συνεχεία, ο τελευταίος ζήτησε να θεωρηθεί αναδρομικά ο χρόνος έκτισης της ποινής ως χρόνος προσωρινής κράτησης. Ο εισαγγελέας αρνήθηκε και το ζήτημα εισήχθη ενώπιον του Τριμελούς Πλημμελειοδικείου του άρθρου 556 Κ.Π.Δ., το

**7. Προσωρινή κράτηση και αποζημίωση εκείνων που μετέπειτα
αθώθηκαν αμετάκλητα.**

Με το άρθρο 533 Κ.Π.Δ., όπως διαμορφώθηκε μετά την τροποποίησή του από το άρθρο 26 Ν.2915/2001, συστηματοποιήθηκαν νομοτεχνικά και κατατάχθηκαν με σειρά δικονομικής εμφανίσεώς τους οι κατηγορίες των προσώπων που δικαιούνται αποζημιώσεως. Ο θεσμός αυτός της αποζημίωσης όσων κρατήθηκαν προσωρινά ή με καταδικαστική απόφαση και μετέπειτα αθώθηκαν αμετάκλητα ή ύστερα από επανάληψη της διαδικασίας είναι απολύτως εύλογος και δίκαιος, αφού η επερχόμενη προσβολή ενός τόσο σημαντικού εννόμου αγαθού του ατόμου που στερείται της προσωπικής του ελευθερίας, λαμβάνει χώρα από κρατικά όργανα και μάλιστα όργανα στα οποία έχει ανατεθεί η απονομή της δικαιοσύνης¹²². Γί' αυτόν τον λόγο η παροχή αποζημίωσης από το κράτος σε όσους στερήθηκαν την ελευθερία τους με τον ανωτέρω τρόπο προβλέπεται με ρητή συνταγματική διάταξη (: άρθρο 7 παρ. 4 Συντ.) αλλά και σε διεθνείς συμβάσεις τις οποίες έχει επικυρώσει η Ελλάδα, όπως η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (άρθρα 5 παρ. 5 Ν.2329/1953 και εκ νέου ΝΔ 53/1974), το Διεθνές Σύμφωνο του Ο.Η.Ε. για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (άρθρα 9 παρ. 5 και 14 παρ. 6 Ν.2462/1997) και το Έβδομο Πρωτόκολλο στην ΕΣΔΑ (άρθρο 3 Ν.1705/1987). Δυστυχώς όμως ο σπουδαίος αυτός θεσμός δεν έχει

οποίο έκανε δεκτές τις αντιρρήσεις. Η απόφαση αναιρέθηκε με το σκεπτικό ότι «ο χρόνος εκτίσεως ποινής, όπως είναι και ο χρόνος εκτίσεως ποινής φυλακίσεως, μετατραπείσας σε χρηματική, λόγω μη καταβολής υπό του καταδικασθέντος των ορισθεισών, κατ' άρθρο 82 παρ. 4 Π.Κ. χρηματικών δόσεων μετατροπής, οπότε διακόπτεται και πάλι η προσωρινή κράτηση και φυλακίζεται, δεν αποτελεί χρόνο προσωρινής κρατήσεως και δεν πρέπει να υπολογισθεί στο χρόνο προσωρινής κρατήσεως».

¹²² Θ. Δαλακούρα, Κριτικές παρατηρήσεις στον θεσμό της αποζημιώσεως των αδίκως καταδικασθέντων ή προσωρινά κρατηθέντων, Αρμ. 1988 (Επιστημονική Επετηρίδα), σελ. 71 επ.

ευτυχήσει μέχρι σήμερα στη χώρα μας, εφόσον πολύ σπάνια με βάση τις διατάξεις που ήδη αντικαταστάθηκαν επιδικάζοταν τέτοια αποζημίωση¹²³. Το ίδιο ακριβώς φαινόμενο είχε παρατηρηθεί και όσον αφορά τις σχετικές διατάξεις του Ν.4915/1931, με τον οποίο εισήχθη στη χώρα μας για πρώτη φορά ο αντίστοιχος θεσμός, δεδομένου ότι παρέμεινε εντελώς ανεφάρμοστο από τα δικαστήρια ολόκληρο το χρονικό διάστημα της εικοσαετούς ισχύος του¹²⁴.

Σύμφωνα λοιπόν με την πρώτη παράγραφο της διάταξης του άρθρου 533 Κ.Π.Δ., έχουν το δικαίωμα να ζητήσουν από το δημόσιο αποζημίωση: α) οι προσωρινά κρατηθέντες που αθώθηκαν αμετάκλητα με βούλευμα ή απόφαση δικαστηρίου, β) οι κρατηθέντες με καταδικαστική απόφαση, η οποία μετέπειτα εξαφανίσθηκε αμετάκλητα συνεπεία ενδίκου μέσου και γ) οι καταδικασθέντες και κρατηθέντες, που αθώθηκαν με δικαστική απόφαση ύστερα από επανάληψη της διαδικασίας. Επίσης αποζημίωση δικαιούνται όσα από τα παραπάνω πρόσωπα τιμωρήθηκαν μετέπειτα με ποινή μικρότερης διάρκειας από αυτή που εξέτισαν αρχικά. Κατά δε την παράγραφο 2, όσοι κρατήθηκαν λόγω καταδίκης ή κρατήθηκαν προσωρινά κατά την παράγραφο 1 έχουν το δικαίωμα να ζητήσουν αποζημίωση και αν ακόμη έχουν απαλλαγεί επειδή, μολονότι τέλεσαν την πράξη δεν τους επιβλήθηκε ποινή για οποιονδήποτε λόγο.

Όσον αφορά την προσωρινή κράτηση ειδικότερα, θα πρέπει να έχει εκτελεστεί με βάση ένταλμα του ανακριτή ή διάταξη του δικαστικού συμβουλίου, ενώ υπολογίζεται και η κράτηση του συλληφθέντος επ' αυτοφώρω¹²⁵. Περαιτέρω, η ισχύουσα διατύπωση του άρθρου 533 Κ.Π.Δ., συνέβαλε και στην επίλυση του ζητήματος που προβλημάτισε τη θεωρία

---

¹²³ Π. Παπαδάτου, Η αποζημίωση των θυμάτων του εγκλήματος από την πολιτεία, 1981.

¹²⁴ Αργ. Καρρά, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, ό.π., σελ. 933.

¹²⁵ Μ. Μαργαρίτη, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ό.π., σελ. 1130.

και τη νομολογία και συνίσταται στην αντιμετώπιση της περίπτωσης, κατά την οποία εκείνος που καταδικάσθηκε αρχικά αθώωθηκε στη συνέχεια λόγω αμφιβολιών ή ελλείψει επαρκών ενδείξεων. Υπό την προηγούμενη του μορφή, κριτήριο για την αναγνώριση του δικαιώματος αποζημίωσης αποτελούσε, μεταξύ άλλων, η ύπαρξη κάποιας βάσιμης τουλάχιστον ένδειξης εις βάρος του καταδικασθέντος ή κρατηθέντος, έστω και αν αυτή δεν μετατράπηκε σε πλήρη απόδειξη, με αποτέλεσμα την αθώωση του κατηγορουμένου λόγω αμφιβολιών¹²⁶. Σύμφωνα με την κρατούσα άποψη, δεν θεμελιωνόταν υποχρέωση για αποζημίωση. Υπήρχε βέβαια και η αντίθετη άποψη η οποία δεχόταν ότι θεμελιώνεται υποχρέωση αποζημίωσης σε αθώωση λόγω αμφιβολιών με την αιτιολογία ότι ο Κ.Π.Δ. δεν γνωρίζει τέτοιου είδους αποφάσεις οι οποίες επινοήθηκαν από την πρακτική των δικαστηρίων, καθώς και η ενδιάμεση θέση κατά την οποία η υποχρέωση του δημοσίου για αποζημίωση εξαρτάται από την έρευνα σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση¹²⁷. Για τους λόγους αυτούς, η προϊσχύουσα διάταξη επικρίθηκε ως άστοχη, διότι μπορεί ο περιορισμός της μη ύπαρξης κάποιας βάσιμης ένδειξης να αποσκοπούσε στο να μη δοθεί αποζημίωση σ' αυτόν που συνέβαλε με τη συμπεριφορά του στο να καταδικασθεί ή να κρατηθεί προσωρινά ή όταν τα κρατικά όργανα παρασύρθηκαν στις αποφάσεις τους από τις «βάσιμες ενδείξεις» που είχαν κατά το χρονικό εκείνο διάστημα στη διάθεσή τους, το πρόβλημα όμως έγκειται στο ότι τέτοιες «βάσιμες ενδείξεις» υπάρχουν πάντοτε από τη στιγμή που ο

---

¹²⁶ ΤρΕΦΚακΝαυπλ 39/2000 ΠραξΛογΠΔ 2000, 45, η οποία έκρινε ότι δεν συντρέχει περίπτωση αποζημίωσης των κατηγορουμένων που αθώωθηκαν για το χρόνο που κρατήθηκαν προσωρινά, διότι η εμπλοκή τους στην υπόθεση ήταν δικαιολογημένη, λόγω της παραχώρησης της χρήσης της οικίας του ενός σε άλλον συγκατηγορούμενο και τη μετά ταύτα μετατροπή της με την παράνομη δραστηριότητα και του δευτέρου των κατηγορουμένων σε κέντρο διακίνησης ναρκωτικών ουσιών και διέλευσης εξαρτημένων ατόμων, και συνεπώς τα στοιχεία αυτά ήταν σοβαρά και δημιουργούσαν σοβαρές ενδείξεις, οι οποίες δικαιολογούσαν την προσωρινή του κράτηση και την παραπομπή του στην επ' ακροατηρίω διαδικασία.

¹²⁷ Λ. Μαργαρίτη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος II, έκδοση 2012, σελ. 3418.

δικαστής οδηγήθηκε στην καταδίκη ή στην προσωρινή κράτηση του κατηγορουμένου, διότι χωρίς την ύπαρξη βάσιμης ένδειξης ενοχής δεν μπορεί να κατηγορηθεί κανείς ούτε να καταδικασθεί, ενώ η καταδίκη ή η προσωρινή κράτηση θα εμφανιζόταν ως αθεμελίωτη και καταχρηστική. Έπειτα, κάθε απαλλακτική απόφαση λόγω αμφιβολιών ως προς την ενοχή του κατηγορουμένου προϋποθέτει την ύπαρξη τουλάχιστον μιας βάσιμης ένδειξης εναντίον του, η οποία δεν μετατράπηκε σε πλήρη απόδειξη με συνέπεια την απαλλαγή του κατηγορουμένου με βάση την αρχή *in dubio pro reo*¹²⁸.

Ομοίως, μετά την τροποποίηση του άρθρου 533 Κ.Π.Δ. από το άρθρο 26 Ν.2915/2001 και τη νέα του διατύπωση δεν υφίσταται πλέον και το ζήτημα που είχε απασχολήσει τη θεωρία σχετικά με τη δυνατότητα αναγνώρισης αξίωσης αποζημίωσης, όταν υπήρχε λόγος εξάλειψης του αξιοποίνου, όπως η έμπρακτη μετάνοια ή η παραγραφή. Κατά μία άποψη, υπό του προγενέστερου του Ν.2915/2001 καθεστώ, δεν μπορούσε να γίνει δεκτή μία ευρεία έννοια του όρου «αθωωθέντες», η οποία να περιλαμβάνει και τις περιπτώσεις εξάλειψης του αξιοποίνου και συνεπώς δεν θεμελιωνόταν δικαίωμα αποζημίωσης σ' αυτές τις περιπτώσεις¹²⁹. Κατ' άλλη, θα μπορούσε να επεκταθεί το δικαίωμα αποζημίωσης με το σκεπτικό, ότι αν και ο δράστης τέλεσε την αξιόποινη πράξη, εξαιτίας της συνδρομής λόγου εξάλειψης του αξιοποίνου, δεν θα του επιβαλλόταν ποινή, και επομένως είναι αδικαιολόγητη η έκτιση της ποινής ή η προσωρινή κράτηση. Η αναγνώριση του δικαιώματος αποζημίωσης θα μπορούσε να γίνει για λόγους επιείκειας και μετά από *in concreto* εκτίμηση των περιστάσεων, ιδιαίτερα στην περίπτωση έμπρακτης μετάνοιας ή

---

¹²⁸ Θ. Δαλακούρα, ό.π., σελ. 75 - 76.

¹²⁹ Α. Μπουρόπουλου, Ερμηνεία του Κώδικος Ποινικής Δικονομίας, τόμος Β', 2η έκδοση, 1957, σελ. 336, 337, Αντ. Στάικου, Επίτομος Ερμηνεία Ελληνικής Ποινικής Δικονομίας, 1952, σελ. 763 και 766.

υπαναχώρησης από την απόπειρα, ενώ στις υπόλοιπες περιπτώσεις λόγων εξάλειψης του αξιοποίνου, η στάθμιση μόνο κατ' εξαίρεση μπορεί να αποβεί υπέρ του κατηγορουμένου, διότι οι λόγοι αυτοί αναφέρονται σε στοιχεία ανεξάρτητα από το δράστη, την αξιόποινη πράξη και στην περίπτωση της παραγραφής ανεξάρτητα από τον παθόντα, ούτως ώστε να προκύπτουν δύσκολα λόγοι επιείκειας¹³⁰. Τέλος, δεν επηρεάζει τη θεμελίωση του δικαιώματος αποζημίωσης η ύπαρξη αντίθετης μειοψηφίας στην αθωωτική απόφαση¹³¹.

Βασική προϋπόθεση για τη θεμελίωση του δικαιώματος αποζημίωσης είναι η καταδίκη για οποιοδήποτε έγκλημα, αφού πλέον ο αποκλεισμός των πταισμάτων που υποστηριζόταν υπό την ισχύ των παλαιών διατάξεων και στηριζόταν στην πρόβλεψη της επανάληψης της διαδικασίας ως περαιτέρω προϋπόθεσης για την αποζημίωση, δεν έχει νόημα ενόψει της δυνατότητας εφαρμογής της ρύθμισης όχι μόνο μετά την επανάληψη της διαδικασίας, αλλά και με την αμετάκλητη αθώωση ή την εξαφάνιση της καταδικαστικής απόφασης συνεπεία ενδίκου μέσου. Το δικαίωμα προς αποζημίωση υφίσταται ανεξάρτητα από το αν οι δικαστικοί λειτουργοί που ασχολήθηκαν προηγουμένως με την υπόθεση, έκριναν εύλογα ή όχι με βάση τα τότε υπάρχοντα στοιχεία. Η ανωτέρω διατύπωση υπήρχε ως παρ. 4 στο αντίστοιχο άρθρο 433 του Σχεδίου Κ.Π.Δ., αλλά διαγράφηκε με ρητή διασάφηση της ειδικής επιτροπής ποινικής δικονομίας ότι χαρακτηρίστηκε ως αυτονόητη¹³².

Κατά τη διάταξη του άρθρου 535, το Δημόσιο δεν έχει υποχρέωση για αποζημίωση, αν εκείνος που καταδικάστηκε ή κρατήθηκε προσωρινά έγινε

---

¹³⁰ Θ. Δαλακούρα, ό.π., σελ. 82 - 83. Ως παράδειγμα κατ' εξαίρεση ύπαρξης λόγων επιείκειας, ο συγγραφέας αναφέρει ενδεικτικά την παρά την ολοφάνερη εξαρχής συμπλήρωση του χρόνου παραγραφής ενός εγκλήματος μη οριστική παύση της ποινικής δίωξης ή όταν πρόκειται για πράξη διωκόμενη κατ' έγκληση και δεν υπάρχει εξ' αρχής έγκληση.

¹³¹ Μ. Μαργαρίτη, ό.π.

¹³² Αργ. Καρρά, ό.π., σελ. 934, 935.

από πρόθεση παραίτιος της καταδίκης ή της προσωρινής κράτησης. Πρόκειται για τη μοναδική σήμερα περίπτωση αποκλεισμού του δικαιώματος αποζημίωσης. Παραίτιος θεωρείται εκείνος που συμβάλλει με τη συμπεριφορά του στην επέλευση ενός αποτελέσματος. Η συμβολή αυτή μπορεί να γίνει είτε με θετική ενέργεια είτε με παράλειψη, χωρίς να έχει σημασία εάν η υπαίτια συμπεριφορά του κατηγορουμένου έλαβε χώρα πριν, κατά τη διάρκεια ή μετά την τέλεση της πράξης. Επιπλέον η παραίτια συμπεριφορά δεν πρέπει να είναι απαραίτητα και αξιόποινη. Κριτήριο για τον χαρακτηρισμό της συμπεριφοράς ως παραίτιας δεν αποτελεί το αποτέλεσμα της κύριας διαδικασίας - απόδειξη της αθωότητας του κατηγορουμένου - αλλά το πώς εμφάνιζαν τον κατηγορούμενο τα πραγματικά περιστατικά στο χρονικό σημείο που αποφασίστηκε η προσωρινή του κράτηση¹³³. Μεταξύ της παραίτιας συμπεριφοράς και της άδικης καταδίκης ή προσωρινής κράτησης θα πρέπει να υπάρχει σχέση αιτίου - αιτιατού¹³⁴. Ορθά καταργήθηκαν όλες οι διατάξεις που στερούσαν το δικαίωμα της αποζημίωσης είτε διότι από βαρεία αμέλεια έγινε κάποιος παραίτιος της καταδίκης ή της προσωρινής κράτησης του είτε διότι η πράξη για την οποία έγινε η ανάκριση ήταν πολύ ανέντιμη ή ανήθικη κλπ είτε διότι υπήρχε «κάποια βάσιμη ένδειξη» κατά των κατηγορουμένων ή προσωρινά

---

¹³³ Θ. Δαλακούρα, ό.π., σελ. 84. Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί εδώ ως παράδειγμα την περίπτωση προβολής από τον κατηγορούμενο ψευδούς άλλοθι, οπότε η απόρριψη του κατασκευασμένου άλλοθι δεν αρκεί για την απόδειξη ενοχής του κατηγορουμένου, εντούτοις το γεγονός της κατασκευής και πρότασης του ψευδούς άλλοθι σε συσχέτισμό με άλλα τυχόν υπάρχοντα κατά το χρόνο της απόφασης πραγματικά περιστατικά ήταν ικανό να δικαιολογήσει την ενέργεια της προσωρινής κράτησης, με αποτέλεσμα ο κατηγορούμενος να θεωρείται παραίτιος της άδικης προσωρινής κράτησης. Σε άλλο σημείο (σελ. 85), υποστηρίζει ότι παραίτιος από πρόθεση της καταδίκης του μπορεί να θεωρηθεί αυτός που ομολόγησε ψευδώς βάσει σχεδίου λ.χ. είτε για να καλυφθεί κάποιο άλλο πρόσωπο είτε κάποια άλλη βαρύτερα τιμωρητή αξιόποινη πράξη που τέλεσε ο ίδιος, ενώ αντίθετα η ψευδής ομολογία δεν μπορεί να αποτελέσει παραίτια συμπεριφορά από πρόθεση, όταν είναι αποτέλεσμα πολυώρων ανακρίσεων που αποσκοπούν στην εκμείυσή της ή αποτέλεσμα του φόβου της ανάκρισης που χαρακτηρίζει συνήθως νεαρά ή ασυνήθιστα σε τέτοιες πρακτικές άτομα, διότι στις παραπάνω περιπτώσεις ο ανακρινόμενος δεν επιδιώκει την καταδίκη ούτε είναι σε θέση λόγω της εξάντλησης ή του φόβου να προβλέψει την επέλευση της.

¹³⁴ Α. Μπουρόπουλου, ό.π., σελ. 338.

κρατηθέντων, αφού όλοι αυτοί οι περιορισμοί δεν έχουν πλέον θέση σε ένα κράτος δικαίου, όπου ο κατηγορούμενος δικαιούται, προκειμένου να υπερασπίσει τον εαυτό του, ακόμη και να ψεύδεται ή να σιωπά, όπου το τεκμήριο της αθωότητας - έστω και για «ανέντιμους» ή «ανήθικους» κατηγορουμένους - αποτελεί κρηπίδωμα της έννομης τάξης και όπου, αν δεν υπάρχει βάσιμη ένδειξη ενοχής, δεν μπορεί κανείς να κατηγορηθεί ούτε βέβαια να καταδικασθεί¹³⁵.

Σε περίπτωση κατά την οποία υπαίτιος της καταδίκης ή της προσωρινής κράτησης είναι όχι ο ίδιος ο στερηθείς την ελευθερία του αλλά κάποιος τρίτος, όπως π.χ. ο ψευδώς καταμηνύσας ή ο ψευδομάρτυρας ή ενδεχομένως κάποιος πλαστογράφος, η αποζημίωση για τη στέρηση της ελευθερίας του καταδικασθέντος και μετέπειτα αθωωθέντος επιδικάζεται εις βάρος του Δημοσίου, εντούτοις το Δημόσιο αναζητά, κατά το άρθρο 541 Κ.Π.Δ. από τον υπαίτιο τρίτο το ποσό που κατέβαλε ως αποζημίωση¹³⁶.

Κλείνοντας, να επισημάνουμε ότι η νέα διατύπωση του άρθρου 541 Κ.Π.Δ.¹³⁷, ορίζοντας ότι οι δικαστικοί λειτουργοί δεν ευθύνονται έναντι του Δημοσίου για το ποσό της αποζημίωσης που πληρώθηκε, προστατεύει επαρκώς τους δικαστικούς λειτουργούς, εκτός βέβαια αν δεν ενήργησαν μέσα στο πλαίσιο των καθηκόντων τους και θεμελιώνεται σε βάρος τους ποινικό αδίκημα. Έτσι ελπίζεται πως η ρύθμιση αυτή θα αποδεσμεύσει τους δικαστές από τον φόβο της ενδεχόμενης αναγωγής του Δημοσίου εναντίον

---

¹³⁵ *Αργ. Καρρά*, ό.π., σελ. 935. Βλ. και τη σχετική Εισηγητική Έκθεση.

¹³⁶ *Μ. Μαργαρίτη*, ό.π., σελ. 1132.

¹³⁷ Άρθρο 541. Υποκατάσταση του δημοσίου στα δικαιώματα του ζημιωμένου. Έως το ποσό της αποζημίωσης που πληρώθηκε, το Δημόσιο υποκαθίσταται αυτοδικαίως στα δικαιώματα του ζημιωμένου, ως ειδικός διάδοχος, εναντίον οποιουδήποτε που με παράνομη ενέργεια έγινε αίτιος να καταδικασθεί ή προσωρινά να κρατηθεί αυτός που ζημιώθηκε. Οι δικαστικοί λειτουργοί που λαμβάνουν τις αποφάσεις τους σύμφωνα με το νόμο δεν ευθύνονται για καταδίκη ή προσωρινή κράτηση που επέβαλαν, εκτός αν δεν ενήργησαν στο πλαίσιο των καθηκόντων τους και θεμελιώνεται σε βάρος τους ποινικό αδίκημα.

τους και θα τους οδηγήσει στην άνετη πλέον αναγνώριση και επιδίκαση αποζημιώσεων υπέρ εκείνων που στερήθηκαν την ελευθερία τους¹³⁸.

8. Προσωρινή κράτηση και ανήλικοι κατηγορούμενοι.

Κατά τη διάταξη του άρθρου 282 παρ. 6 Κ.Π.Δ., όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 9 παρ. 6 Ν.4322/2015, προσωρινή κράτηση μπορεί να επιβληθεί (υπό τις προϋποθέσεις της παρ. 4 του ίδιου άρθρου) και σε ανήλικο κατηγορούμενο που έχει συμπληρώσει το δέκατο πέμπτο (15ο) έτος της ηλικίας, εφόσον η πράξη του, αν την τελούσε ενήλικος, θα ήταν κακούργημα απειλούμενο με την ποινή της ισόβιας κάθειρξης ή συνιστά μία από τις προβλεπόμενες στο άρθρο 336 του Ποινικού Κώδικα, εφόσον τελέστηκαν σε βάρος προσώπου νεότερου από δεκαπέντε (15) ετών. Στην περίπτωση αυτή η προσωρινή κράτηση δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να υπερβαίνει τους έξι (6) μήνες. Η παραβίαση των περιοριστικών όρων που έχουν επιβληθεί στον ανήλικο δεν επιτρέπεται να οδηγήσει από μόνη της σε προσωρινή κράτηση. Το ένταλμα προσωρινής κράτησης πρέπει να περιέχει ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία από την οποία να προκύπτει γιατί τα αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα δεν κρίνονται στη συγκεκριμένη περίπτωση επαρκή, λαμβανομένων κατά περίπτωση υπόψη των ιδιαίτερων συνθηκών τέλεσης της πράξης και της προσωπικότητας του ανηλίκου.

Υπό το ισχύον ως άνω νομοθετικό πλαίσιο, η προσωρινή κράτηση μπορεί να επιβληθεί μόνο σε ανήλικο που έχει συμπληρώσει το 15ο έτος της ηλικίας του. Για ανήλικο μικρότερης ηλικίας η επιβολή προσωρινής κράτησης είναι απαγορευμένη. Η επιλογή αυτή του νομοθέτη είναι συνεπής

---

¹³⁸ *Αργ. Καρρά, ό.π., σελ. 940.*

με τη Σύσταση του Συμβουλίου της Ευρώπης NoR (87) 20, σύμφωνα με την οποία η προσωρινή κράτηση μπορεί να επιβάλλεται σε βάρος εφήβων μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις πολύ σοβαρών εγκλημάτων και καθιερώθηκε ήδη με τη διάταξη του άρθρου 8 παρ. 2 Ν.3860/2010, το οποίο διόρθωσε την προηγούμενη (: άρθρο 4 παρ. 4 Ν.3189/2003) ατυχή ρύθμιση που επέτρεπε την επιβολή προσωρινής κράτησης από το 13ο έτος της ηλικίας, έστω και συμπληρωμένου, και συνιστούσε ρύθμιση ιδιαίτερα σκληρή και αντιπαιδαγωγική για τόσο νεαρά άτομα, ανεβάζοντας σωστά το όριο στο δέκατο πέμπτο έτος συμπληρωμένο¹³⁹.

Περαιτέρω, προσωρινή κράτηση σε βάρος ανηλίκων επιτρέπεται μόνο για κακουργήματα που απειλούνται με ισόβια κάθειρξη, ενώ δεν επιτρέπεται για τα υπόλοιπα κακουργήματα με ελάχιστο όριο τα δέκα έτη, ή με ποινή κάθειρξης μέχρι δέκα έτη ή με ποινή κάθειρξης χωρίς άλλο προσδιορισμό (δηλαδή με ποινή από πέντε έως είκοσι έτη) και πολύ περισσότερο για το πλημμέλημα της ανθρωποκτονίας από αμέλεια κατά συρροή. Η διατύπωση του ισχύοντος κειμένου «εφόσον η πράξη του, αν την τελούσε ενήλικος, θα ήταν κακούργημα απειλούμενο με την ποινή της ισόβιας κάθειρξης» είναι εύστοχη στο μέτρο που σύμφωνα με το άρθρο 18 εδ. β' Π.Κ. «κάθε πράξη που τιμωρείται με φυλάκιση ή με χρηματική ποινή ή με περιορισμό σε ειδικό κατάσταση κράτησης νέων είναι πλημμέλημα», δηλαδή κι όταν ο ανήλικος τελεί πράξη που αν την τελούσε ενήλικος θα χαρακτηριζόταν κακούργημα, η πράξη του μόνο ως πλημμέλημα μπορεί να αντιμετωπιστεί, με όλες τις συνέπειες που μπορεί να έχει ο συγκεκριμένος χαρακτηρισμός¹⁴⁰. Η ως άνω προβλεπόμενη ποινή της ισόβιας κάθειρξης πρέπει να συντρέχει ακόμα και αν το ζήτημα της επιβολής προσωρινής

---

¹³⁹ *Αργ. Καρρά*, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, ό.π., σελ. 546.

¹⁴⁰ *Μ. Καϊάφα - Γκμπάντι, Ν. Μπιτζιλέκη, Ε. Συμεωνίδου - Καστανίδου*, Το δίκαιο των ποινικών κυρώσεων, 2η έκδοση, 2016, σελ. 66.

κράτησης ανακύψει μετά την ποινική ενηλικίωση του ανήλικου δράστη. Τούτο διότι οι προϋποθέσεις για την επιβολή προσωρινής κράτησης (αλλά και περιοριστικών όρων) κρίνονται με βάση την ηλικία του κατηγορουμένου κατά τον χρόνο τέλεσης της πράξης και όχι κατά τον χρόνο που εξετάζεται η επιβολή ή διατήρηση ενός μέτρου δικονομικού καταναγκασμού¹⁴¹.

Πριν την τροποποίηση του άρθρου 282 παρ. 5 Κ.Π.Δ. με το άρθρο 2 παρ. 11 περ. γ' Ν.2408/1996 η διάταξη αυτή έκανε λόγο για κακούργημα που τιμωρείται στο νόμο με ποινή καθείρξεως «άνω των δέκα ετών». Υπό το καθεστώς εκείνο, είχαν υποστηριχθεί δύο απόψεις και συγκεκριμένα κατά την πρώτη άποψη γινόταν δεκτό ότι ήταν επιτρεπτή η προσωρινή κράτηση ανήλικου για κακούργηματα, για τα οποία ο νόμος απειλούσε ισόβια κάθειρξη ή πρόσκαιρη κάθειρξη με ελάχιστο όριο τουλάχιστον τα δέκα έτη¹⁴², ενώ κατά την δεύτερη άποψη γινόταν δεκτό ότι ήταν επιτρεπτή η προσωρινή κράτηση για κακούργηματα, για τα οποία ο νόμος απειλούσε ισόβια κάθειρξη ή κάθειρξη με ανώτατο όριο πάνω από δέκα έτη¹⁴³.

Για την επιβολή της προσωρινής κράτησης σε βάρος ανηλίκων ισχύουν όσα προβλέπει η παρ. 4 του άρθρου 282 Κ.Π.Δ. σχετικά με τις προϋποθέσεις επιβολής της γενικότερα. Έτσι, πρέπει να συντρέχουν σοβαρές ενδείξεις για την ενοχή του ανήλικου κατηγορουμένου και σκοπός φυγής του ή κίνδυνος υποτροπής. Σχετικά με τον κίνδυνο υποτροπής θα πρέπει να επισημανθεί ότι αυτός μπορεί να προκύπτει όχι μόνο από προηγούμενες αμετάκλητες καταδίκες του για ομοειδείς πράξεις (κάτι που στην πράξη σπάνια θα συμβαίνει) αλλά και από τα συγκεκριμένα ιδιαίτερα

---

¹⁴¹ ΣυμβΠλημΘεσ 843/1989 ΠοινΧρ 1990, 222.

¹⁴² ΣυμβΕφΠατρ 211/1993 ΠοινΧρ, 1307, ΣυμβΠλημΘεσ 446/1994 Υπερ 1995, 342.

¹⁴³ Α. Ζαχαριάδη, Παρατηρήσεις στο ΣυμβΠλημΘεσ 446/1994, Υπερ 1995, σελ. 343 επομ., Λ. Μαργαρίτη, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο Ανηλίκων, 1994, σελ. 90 - 91.

χαρακτηριστικά της πράξης του¹⁴⁴. Περαιτέρω, κατ' ορθή ερμηνευτική εκδοχή, προηγούμενες αποφάσεις που επέβαλαν σε ανήλικο αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα δεν συνυπολογίζονται για την κατάφαση του κινδύνου υποτροπής όταν αυτός τελέσει ομοειδές κακούργημα μετά την ενηλικίωσή του. Και αυτό διότι δεν πρόκειται για καταδικαστικές αποφάσεις παρά το γεγονός ότι χορηγήθηκε και γι' αυτές δικαίωμα εφέσεως (: άρθρο 489 παρ. 1δ' Κ.Π.Δ.) στα πλαίσια συμμορφώσεως σε Διεθνή κείμενα¹⁴⁵. Ομοίως, στο ερώτημα εάν είναι ικανές αποφάσεις που επιβάλλουν αναμορφωτικά μέτρα να χρησιμοποιηθούν ως «προηγούμενες καταδίκες» προκειμένου να θεμελιώσουν τη σχετική προϋπόθεση της προσωρινής κράτησης, η απάντηση είναι αρνητική¹⁴⁶. Ο λόγος που υπαγορεύει την παραπάνω θέση προκρίνει τη φύση των αποφάσεων που επιβάλλουν αναμορφωτικά μέτρα ως αθωωτικών ή *sui generis* (πάντως μη καταδικαστικών), ως εκ τούτου δεν χωρεί η ένταξή τους στην έννοια της «καταδίκης» ακόμα, όπως προαναφέρθηκε, και μετά τη χορήγηση στον ανήλικο του δικαιώματος άσκησης του ενδίκου μέσου της εφέσεως κατ' αυτών με το Ν.3904/2010.

Υπό το προγενέστερο νομοθετικό καθεστώς (: άρθρο 8 παρ. 2 Ν.3860/2010) η διάρκεια της προσωρινής κράτησης του ανήλικου δεν μπορούσε να υπερβαίνει τους έξι μήνες και μπορούσε να παρατείνεται μόνο για τρεις μήνες από το δικαστήριο στην περίπτωση του άρθρου 291 παρ. 1 εδ. β' Κ.Π.Δ. Σε αντίθεση με τα ισχύοντα επί ενηλίκων, επί ανηλίκων παράταση της προσωρινής κράτησης δεν μπορούσε να διαταχθεί από το δικαστικό συμβούλιο, αλλά μόνο από το δικαστήριο και μάλιστα μόνο

---

¹⁴⁴ Χαρ. Σεβαστίδη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, ό.π., σελ. 3393.

¹⁴⁵ Λ. Μαργαρίτη, Προσωρινή κράτηση και περιοριστικοί όροι (παρελθόν - παρόν - μέλλον), ό.π., σελ. 143.

¹⁴⁶ Έτσι Συμβπλημθεσ 1320/2010 ΠοινΔικ 2011, 705 με σύμφωνες παρατηρήσεις Κ. Κοσμάτου στις σελ. 708 επ.

εφόσον αυτό αποφάσιζε αναβολή της δίκης ή διακοπή της συνεδρίασης¹⁴⁷. Επομένως, αν η ανάκριση δεν είχε περατωθεί (τυπικά και ουσιαστικά) ή αν η υπόθεση είχε εισαχθεί στο ακροατήριο, δεν μπορούσε να διαταχθεί η παράταση της προσωρινής κράτησης και μάλιστα ούτε από το δικαστικό συμβούλιο ούτε από το δικαστήριο. Με την παράταση της προσωρινής κράτησης μπορούσε να ασχοληθεί το δικαστήριο μόνο κατά το άρθρο 291 παρ. 1 Κ.Π.Δ., όταν αυτό αποφάσιζε την αναβολή. Εντούτοις, είχε υποστηριχθεί και η άποψη ότι αρμόδιο όργανο για την (εξακολούθηση και) παράταση της προσωρινής κράτησης ανηλίκων ήταν το συμβούλιο πλημμελειοδικών, τόσο κατά την ανάκριση όσο και μετά την παραπομπή του κατηγορουμένου στο τριμελές δικαστήριο ανηλίκων¹⁴⁸. Σήμερα, μετά την τροποποίηση της παρ. 6 του άρθρου 282 Κ.Π.Δ. με το άρθρο 9 παρ. 6 Ν.4322/2015 και τη σχετική διατύπωση της διάταξης «(...) η προσωρινή κράτηση δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να υπερβαίνει τους έξι (6) μήνες», καθίσταται σαφής η πρόθεση του νομοθέτη να έχει η προσωρινή κράτηση ανηλίκων ανώτατο όριο έξι μηνών, χωρίς καμία απολύτως δυνατότητα παράτασής του¹⁴⁹.

---

¹⁴⁷ ΤριμδικΑνηλΒολ 15/2010 ΠοινΔικ 2011, 168, με παρατηρήσεις Β. Αδάμπα (σελ. 170 - 171), ο οποίος όμως δεν δεχόταν την αρμοδιότητα του δικαστηρίου σε περίπτωση διακοπής της συνεδρίασης.

¹⁴⁸ Χαρ. Σεβαστίδη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, ό.π., σελ. 3393, όπου και οι σχετικές παραπομπές.

¹⁴⁹ Β. Αδάμπα, Η διάρκεια της προσωρινής κράτησης και η διαδικασία ελέγχου της, 2016, σελ. 203 - 204.

Γ' - Αντί Επιλόγου

Ολοκληρώνοντας την παρούσα εργασία, παραθέτουμε εν συντομία, αντί επιλόγου, κριτικές παρατηρήσεις, επιστημονικές απόψεις, σκέψεις και προτάσεις που αφορούν το δίκαιο και το θεσμό της προσωρινής κράτησης και οι οποίες, παρόλο που διατυπώθηκαν και γράφτηκαν χρόνια (κάποιες και δεκαετίες) πριν, παραμένουν (προκλητικά) επίκαιρες, καταδεικνύοντας πως ο θεωρητικός και νομολογιακός διάλογος (ή αντίλογος) για το επαχθέστατο τούτο μέτρο δικονομικού καταναγκασμού, θα εξακολουθήσει να παραμένει σθεναρά στο (φλέγον) προσκήνιο της ζώσας ποινικής διαδικασίας. Αυτονόητο τυγχάνει πως οι θέσεις αυτές μας βρίσκουν απολύτως σύμφωνους, προβληματίζοντάς μας (βασανιστικά κάποιες φορές) κατά την πρακτική εφαρμογή και «υλοποίηση» του παραπάνω θεσμού.

Ο *Δαλακούρας* λοιπόν, εισαγωγικά μάλιστα, σε σχετική μελέτη του δημοσιευθείσα το 1994¹⁵⁰, επισημαίνει πως «η νομοθετική κινητικότητα που παρατηρείται τα τελευταία έτη σε σχέση με το θεσμό της προσωρινής κρατήσεως επιβεβαιώνει σε μεν γενικό επίπεδο τον αμφιλεγόμενο χαρακτήρα του εν λόγω θεσμού, ειδικότερα όμως τα προβλήματα λειτουργίας του που εμφανίζονται κατά πρώτο λόγο όχι ως συνέπεια των όποιων ελλείψεων ή δυσαρμονιών του υφιστάμενου ήδη από το 1981 νομικού πλαισίου της προσωρινής κρατήσεως, αλλά ως αποτέλεσμα της δικαιοπρακτικά ανεπίτρεπτης κρατούσας πρακτικής κατά την επιβολή του ως άνω επαχθέστατου μέτρου δικονομικού καταναγκασμού. Η διαπίστωση αυτή προκύπτει αβίαστα από τη συνεκτίμηση των εξής δύο παραμέτρων: i] Αφενός των στατιστικών δεδομένων αναφορικά με την κίνηση των

---

¹⁵⁰ Θ. *Δαλακούρας*, Νέες κατευθύνσεις στο δίκαιο της προσωρινής κρατήσεως; Κριτικές παρατηρήσεις στις σχετικές ρυθμίσεις του Ν.2204/1994, ό.π., σελ. 1269 - 1270.

υποδίκων της προηγούμενης δεκαετίας, τα οποία αποδεικνύουν ότι ο θεσμός των περιοριστικών όρων και η πρόβλεψη της προτεραιότητάς τους έναντι της προσωρινής κρατήσεως ούτε εμπεδώθηκαν από τους έλληνες δικαστές ούτε απέδωσαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα, αφού το ποσοστό των προσωρινά κρατηθέντων παρέμεινε σχεδόν στα ίδια προ του 1981 υψηλά επίπεδα, και ii] αφετέρου από τις καταγεγραμμένες στη σχετική δικαστηριακή πρακτική αποκλίσεις από το γράμμα και το πνεύμα του νόμου ιδίως όσον αφορά τη συνδρομή των προϋποθέσεων επιβολής της προσωρινής κρατήσεως και τη θεμελιώδη υποχρέωση αιτιολογήσεως των σχετικών ενταλμάτων. Η διάψευση στην πράξη του ρητά προβλεπόμενου στο Ν.1128/1981 εξαιρετικού χαρακτήρα της προσωρινής κρατήσεως (δυσνητική επιβολή, απόλυτη αναγκαιότητα λήψεως, επικουρικότητα έναντι των περιοριστικών όρων) δικαιολογεί, μετά ταύτα, *prima facie* πλήρως την πρόσφατη νομοθετική διορθωτική παρέμβαση». Σε έτερη μελέτη του, άλλωστε, δύο χρόνια μετά (1996)¹⁵¹, ορθά τονίζει ότι «σημείο εκκίνησης για τη δικονομική δικαιολόγηση της προσωρινής κράτησης συνιστά η γενική διαπίστωση ότι τα επιβαλλόμενα στο πλαίσιο ενός δικαιοπρακτικού δικονομικού συστήματος μέτρα δικονομικού καταναγκασμού οφείλουν να εξυπηρετούν κατ' απόλυτη προτεραιότητα τις ανάγκες της ποινικής δίκης. Η αξίωση θεμελίωσης των σχετικών μέτρων σε αμιγώς δικονομικούς λόγους που να προωθούν συγκεκριμένους σκοπούς της ποινικής δίκης απορρέει ως εκ τούτου όχι μόνον από την ανάγκη προβλεψιμότητας και ελεγχσιμότητας της επιβολής τους, αλλά και από την ανάγκη διατήρησης του μη (προ-)τιμωρητικού χαρακτήρα τους. Υπό αυτό το πρίσμα και στο βαθμό που η επιβολή της προσωρινής κράτησης δικαιολογείται με την επίκληση αμιγώς δικονομικών λόγων, όπως η εξασφάλιση της ομαλής διεξαγωγής

---

¹⁵¹ Του ίδιου, Προσωρινή κράτηση: κριτική θεώρηση του επίμαχου θεσμού υπό το πρίσμα της δογματικής θεμελίωσής του, ό.π., σελ. 715.

της ποινικής διαδικασίας προς επίτευξη της κοινωνικής ειρήνης, η σχετική νομοθετική πρόβλεψη του άρθρου 282 παρ. 3 Κ.Π.Δ. εντάσσεται απροβλημάτιστα στο όλο δικονομικό σύστημα, αφού συμβαδίζει πλήρως με τον αξιούμενο κατασταλτικό χαρακτήρα του. Προβλήματα ανακύπτουν, αντίθετα, σε σχέση με τη θεμελίωση της προσωρινής κράτησης σε εγκληματοπροληπτικούς λόγους, όπως η αποτροπή του κινδύνου διάπραξης νέων εγκλημάτων, καθώς στις εν λόγω περιπτώσεις αποσκοπείται πρόδηλα η προστασία (όχι της ποινικής διαδικασίας, αλλά) της κοινωνίας από πιθανολογούμενους “επικίνδυνους” δράστες».

Νωρίτερα (1991), ο *Στυλιανός Παπαγεωργίου - Γονατάς* έγραφε¹⁵²: «Αυτό όμως που θα πρέπει να μας προβληματίσει ιδιαίτερα είναι κάτι άλλο. Ίσως να μην υπάρχει περίπτωση άλλου νόμου στη μεταδικτατορική τουλάχιστον εποχή, που στη δεκαετή μέχρι σήμερα διάρκεια ισχύος του να έχει γίνει τέτοιας μεγάλης έκτασης καταστρατήγησή του. Και το γεγονός αυτό πρέπει να μας προβληματίσει όλους. Τους εκπροσώπους της επιστήμης, που θα πρέπει να καταστήσουν πιο σαφή στο νομικό κόσμο της χώρας τις αρχές και τη φιλοσοφία του νέου νομοθετήματος. Τους δικαστικούς λειτουργούς και τους εισαγγελείς που στους ώμους τους πέφτει το βαρύ φορτίο της εφαρμογής αυτού του νόμου. Τους συνήγορους υπεράσπισης που καλούνται να προασπίσουν με σθένος τα δικαιώματα των κατηγορουμένων, όταν αυτοί “προφυλακίζονται” χωρίς να συντρέχουν οι προϋποθέσεις του νόμου. Και πάνω απ’ όλους πρέπει να προβληματισθεί ο καθένας μας που κάποτε ίσως βρεθεί σ’ αυτή τη δύσκολη θέση να επικρέμαται πάνω από το κεφάλι του ένα τέτοιο ένταλμα προσωρινής κράτησης».

---

¹⁵² Στ. Παπαγεωργίου - Γονατά, Προσωρινή κράτηση: αναγκαία όσο ποτέ; ΠοινΧρ 1991, σελ. 635.

Εικοσιένα χρόνια μετά (2012), ο *Μαργαρίτης*¹⁵³, μεταξύ άλλων, διαπιστώνει: «Όταν στις αρχές της δεκαετίας του 1980 προωθήθηκε - για λόγους που είχαν σχέση με την εξασφάλιση της συμβατότητας προς τις επιταγές της ΕΣΔΑ και με τη συν τω χρόνω στερεωνόμενη συνείδηση για κατάχρηση του θεσμού της προφυλακίσεως στην πρακτική του εφαρμογή - γενναία μεταρρύθμιση του θεσμού, που αποκρυσταλλώθηκε στο Ν.1128/1981, κοινή ήταν η αίσθηση ότι αποκτήσαμε κανονιστικό πλαίσιο ανθεκτικό στο χρόνο και αποτελεσματικό στην αντιμετώπιση των προβλημάτων. Η διαρρέυσασα στο μεταξύ τριαντακονταετία απέδειξε ότι η προσδοκία ήταν απλά ευσεβής πόθος ... Η αντοχή στο χρόνο ήταν τόση ώστε χώρεσε εννέα, πέραν εκείνων της τελευταίας διετίας, τροποποιητικούς νόμους: 1897/1990 (: κράτηση εκζητούμενου ημεδαπού ή αλλοδαπού προς το σκοπό της εκδόσεως - επίλυση αμφιβολιών ή αντιρρήσεων ως προς την παράταση ή συμπλήρωση των ανώτατων ορίων προσωρινής κρατήσεως) – 1941/1991 (: χρονικοί περιορισμοί στις αιτήσεις άρσεως ή αντικαταστάσεως της προσωρινής κρατήσεως) – 2172/1993 (: κατάργηση των προηγούμενων χρονικών περιορισμών) – 2207/1994 (: αντικειμενικοποίηση προϋποθέσεων επιβολής προσωρινής κρατήσεως) – 2298/1995 (: κατάργηση του δικαιώματος του κατηγορουμένου για αυτοπρόσωπη εμφάνιση στο αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο) – 2408/1996 (: εξορθολογισμός προϋποθέσεων επιβολής και αναιρετικός έλεγχος βουλευμάτων) – 3160/2003 (: αναιρετικός έλεγχος βουλευμάτων) 3346/2005 (: προσωρινή κράτηση στο πλημμέλημα της ανθρωποκτονίας από αμέλεια κατά συρροή - ακρόαση του κατηγορουμένου από το συμβούλιο) και 3727/2008 (: περιορισμός περιπτώσεων παρατάσεως). Η αποτελεσματικότητα, εξάλλου, του πλαισίου φάνηκε περιορισμένη: η

---

¹⁵³ Λ. *Μαργαρίτη*, Προσωρινή κράτηση και περιοριστικοί όροι (παρελθόν - παρόν - μέλλον), 2012, σελ. 1 - 14 όπου και πλούσιες παραπομπές.

πράξη συνεχίζει απτόητη να επιβάλλει την προσωρινή κράτηση σε ευρύτατη κλίμακα τόσο, ώστε οι φυλακές να είναι γεμάτες από προφυλακισμένους υπόδικους σε μια αληθινά απαράδεκτη αναλογία προς τους καταδικασμένους εγκληματίες: Εξακολουθεί και σήμερα να απηχεί την πραγματικότητα η διαπίστωση πως οι ανακριτές αποδεικνύονται οι «καλύτεροι προμηθευτές» των φυλακών από τα ποινικά δικαστήρια, με την έννοια ότι εγκλείουν περισσότερους από αυτές απ' ό,τι τα τελευταία. Η (επισημανθείσα αμέσως παραπάνω) αναποτελεσματικότητα των εννέα (9) προηγούμενων τροποποιητικών νόμων αξιολογήθηκε την τελευταία διετία ως σύμπτωμα απορρέον δήθεν από την ελαττωματικότητα του ως τότε υπάρχοντος κανονιστικού πλαισίου. Έτσι, επιχειρήθηκε υπέρβασή της με τέσσερις (4) νέους τροποποιητικούς (των άλλων) νόμους¹⁵⁴ (...)).

Ο *Κονταξής*¹⁵⁵ τονίζει πως «η προσωρινή κράτηση δεν επιβάλλεται προς αποκατάσταση της ιδέας της δικαιοσύνης, ούτε αποβλέπει στην επιβολή κακού. Δεν είναι, σύμφωνα με τις αρχές της δικονομίας μας, προποινή, ούτε εξυπηρετεί τους σκοπούς της ποινής. Δεν είναι μορφή έγκαιρης και συνοπτικής απαντήσεως στο έγκλημα. Δεν φέρει χαρακτήρα προκαταβολικού δικαιοδοτικού μέτρου επί της ποινικής ευθύνης του κατηγορουμένου. Είναι ασφαλιστικό δικονομικό μέτρο, δηλαδή αστυνομικό μέτρο, που λαμβάνεται κατά τη διάρκεια της ανακρίσεως και αποσκοπεί να εμποδίσει πιθανή φυγή του κατηγορουμένου για να αποτρέψει πιθανή υποτροπή του. Η προσωρινή κράτηση δεν επιβάλλεται επειδή ο κατηγορούμενος είναι ένοχος ή πιθανόν ένοχος αλλά για να καταστεί δυνατόν να διαπιστωθεί με τις εγγυήσεις του ακροατηρίου αν πράγματι είναι ένοχος. Και όπως είναι πρόδηλο, σ' οποιονδήποτε με μια

---

¹⁵⁴ Πρόκειται για τους νόμους: 3811/2009, 3860/2010, 3943/2011, 4055/2012. Βλ. αναλυτικά *Λ. Μαργαρίτη*, ό.π., σελ. 13 - 14.

¹⁵⁵ *Αθ. Κονταξή*, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Συνδυασμός θεωρίας και πράξης, Δ' έκδοση, 2006, τόμος II, σελ. 1812.

στοιχειώδη πείρα της κοινωνικής ζωής και ειδικότερα της σύγχρονης κοινωνικής ζωής, οι περιπτώσεις αυτές (που δικαιολογούν προφυλάκιση) είναι όλως εξαιρετικές. Όλως εξαιρετικές έπρεπε να είναι και οι προφυλακίσεις. Εξ' ανάγκης συνεπώς και μόνο σε όλως εξαιρετικές περιπτώσεις δικαιολογείται η προσωρινή κράτηση και δη όταν βεβαιούται και δικαιολογείται πράγματι σαφώς ο σχετικός λόγος της».

Οι παραπάνω (ενδεικτικά αναφερόμενες) διαπιστώσεις, διαμορφώνουν την αναντίρρητη θέση μας: Οφείλουμε οι εφαρμοστές του δικαίου έχοντας άρτια γνώση των θεωρητικών και πρακτικών ζητημάτων που άπτονται του θεσμού της προσωρινής κράτησης, αξιοποιώντας την μελάνη που έχει χυθεί από την επιστήμη του ποινικού δικονομικού δικαίου και την πλούσια νομολογία των δικαστηρίων μας και σεβόμενοι το ιερό πρόσωπο του κατηγορουμένου που οδηγείται ενώπιόν μας, να καταφεύγουμε στο επαχθέστατο αυτό μέτρο δικονομικού καταναγκασμού κρίνοντας φυσικά κατά περίπτωση, παραμένοντας όμως σε κάθε περίπτωση (: πάντοτε), με επώδυνη μάλιστα αφοσίωση και θρησκευτική ευλάβεια, στις αυστηρές προϋποθέσεις επιβολής του.

**Δ' - Αρθρογραφία – Βιβλιογραφία επί της οποίας βασίστηκε η παρούσα
εργασία (κατ' αλφαβητική σειρά) -**

1. *B. Αδάμπα*, Η διάρκεια της προσωρινής κράτησης και η διαδικασία ελέγχου της, 2016, σελ. 203 - 204.
2. *B. Αδάμπα*, Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους, Αντιρρήσεις - Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), 2013, σελ. 297 - 298.
3. *Ηλ. Αναγνωστόπουλου*, «Επικίνδυνοι» κατηγορούμενοι και δικονομικά προληπτικά μέτρα (προσβάσεις και όρια της ειδικής πρόληψης στην ποινική διαδικασία), ΠοινΧρ 1983, σελ. 784.
4. *Φ. Ανδρέου*, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, έκδοση Γ', 2008.
5. *Θ. Δαλακούρα*, Αρχή της αναλογικότητας και μέτρα δικονομικού καταναγκασμού, 1993, σελ. 298.
6. *Θ. Δαλακούρα*, Ιδιαιτερότητες της ποινικής διαδικασίας επί αλλοδαπών, ΠοινΧρ 2007, σελ. 194.
7. *Θ. Δαλακούρα*, Κριτικές παρατηρήσεις στον θεσμό της αποζημίωσης των αδίκως καταδικασθέντων ή προσωρινά κρατηθέντων, Αρμ. 1988 (Επιστημονική Επετηρίδα), σελ. 71 επ.
8. *Θ. Δαλακούρα*, Νέες κατευθύνσεις στο δίκαιο της προσωρινής κρατήσεως; Κριτικές παρατηρήσεις στις σχετικές ρυθμίσεις του Ν.2204/1994, Υπερ. 1994, σελ. 1269 επ.
9. *Θ. Δαλακούρα*, Περιοριστικοί όροι: Σκέψεις για τη λειτουργία, το σκοπό και την ενδεικτική απαρίθμησή τους, Υπερ 1997, σελ. 1161 επ.
10. *Θ. Δαλακούρα*, Προσωρινή κράτηση: κριτική θεώρηση του επίμαχου θεσμού υπό το πρίσμα της δογματικής θεμελίωσής του, Υπερ. 1996, σελ. 715 επ.
11. *Α. Διονυσοπούλου*, Προγνωστικές αποφάσεις στο ποινικό δικονομικό δίκαιο, ΠοινΧρ 2013, σελ. 17.

12. *A. Ζαχαριάδη*, Δικαστικά συμβούλια - η αυτοπρόσωπη εμφάνιση των διαδίκων, 2012, σελ. 114 επ.
13. *I. Ζησιάδη*, Ποινική Δικονομία, τόμος Β', 1977, σελ. 135.
14. *M. Καϊάφα - Γκμπάντι, N. Μπιτζιλέκη, E. Συμεωνίδου - Καστανίδου*, Το δίκαιο των ποινικών κυρώσεων, 2η έκδοση, 2016.
15. *M. Καϊάφα - Γκμπάντι*, Παρατηρήσεις στη ΣυμβΕφΘεσ 906/1995, Υπερ 1995, σελ. 1147 - 1148.
16. *Π. Καίσαρη*, Προσωρινή κράτηση και έκτιση ποινής, ΠοινΧρ 1997, σελ. 330 επ.
17. *Γ. Καλφάλη*, Η περάτωση της ανακρίσεως, 1995.
18. *Γ. Καλφάλη*, Οι τελευταίες τροποποιήσεις στο καθεστώς της προσωρινής κράτησης - και ιδιαίτερα στο μέγεθος της επικινδυνότητας - με το Ν.3811/2009, ΠοινΔικ 2009, σελ. 1359.
19. *Γ. Καλφάλη*, Σκέψεις για την αναμόρφωση του σταδίου της ανακρίσεως (στα πλαίσια της επεξεργασίας του ΣχΚΠΔ 1995), Υπερ 1997, σελ. 17 - 18.
20. *Αργ. Καρρά*, Η αρχή της δικαστικής ακροάσεως στην ποινική δίκη, 1989, σελ. 109 - 110.
21. *Αργ. Καρρά*, Η διαδικασία απονομής της ποινικής δικαιοσύνης: Ένα βήμα μπροστά - Δύο βήματα πίσω, ΠοινΧρ 2014, σελ. 483.
22. *Αργ. Καρρά*, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Συστηματική Ερμηνεία και Μεθοδολογική κατ' άρθρο ανάπτυξη, 3η έκδοση, 2016.
23. *Αθ. Κονταξή*, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Συνδυασμός θεωρίας και πράξης, Δ' έκδοση, 2006, τόμος II.
24. *Νεστ. Κουράκη*, Προσωρινή κράτηση: Οι δυσλειτουργίες ενός θεσμού (με αφορμή ΣυμβΠλημΘεσ 1429/1986), ΠοινΧρ 1986, 624 επ.
25. *A. Κωνσταντινίδη*, Παρατηρήσεις στη ΓνμδΕισΕφΑθ 45/1990 ΠοινΧρ 1991, σελ. 112.
26. *X. Λαμπάκη*, Παρατηρήσεις στο ΣυμβΠλημΣερ 4/2010, ΠοινΔικ 2010, σελ. 693.

27. *Ε. Λογοθέτη*, Παρατηρήσεις στη ΔιατΕισΕφΑθ 45/1990, ΝοΒ 1990, σελ. 854.
28. *Μ. Μαργαρίτη*, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, Θεωρία - Νομολογία, έκδοση 2008.
29. *Α. Μαργαρίτη*, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος Ι, έκδοση 2010.
30. *Α. Μαργαρίτη*, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος ΙΙ, έκδοση 2012.
31. *Α. Μαργαρίτη*, Μέτρα δικονομικού καταναγκασμού: τα πρωτεία της προσωρινής κρατήσεως και ο παραμερισμός των περιοριστικών όρων, σε "Εγκληματικότητα και Κράτος Δικαίου", έκδοση ΕΣΔΙ, 2009, σελ. 265.
32. *Α. Μαργαρίτη*, Μειωμένη ποινή - προσωρινή κράτηση και έφεση κατά βουλεύματος, Υπερ 1994, σελ. 1191 επ.
33. *Α. Μαργαρίτη*, Οι δικονομικού περιεχομένου διατάξεις του Ν.2408/1996, Υπερ 1997, σελ. 536.
34. *Α. Μαργαρίτη*, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο Ανηλίκων, 1994.
35. *Α. Μαργαρίτη*, Προσωρινή κράτηση και περιοριστικοί όροι (παρελθόν - παρόν - μέλλον), 2012.
36. *Α. Μαργαρίτη*, Προσωρινή Κράτηση: Άρση - Αντικατάσταση, 2009.
37. *Α. Μαργαρίτη*, Προσωρινή Κράτηση: Ο με πρωτοβουλία του κατηγορουμένου τερματισμός της διάρκειας αυτής πριν από τη συμπλήρωση του ανωτάτου ορίου της, ΠοινΔικ 2008, σελ. 604 επ.
38. *Α. Μαργαρίτη*, Χρονική σύμπτωση ποινής και προσωρινής κρατήσεως, ΠοινΔικ 2007, 1007 επ.
39. *Χρ. Μπάκα*, Το δικαίωμα ακρόασης του κατηγορουμένου στην ποινική δίκη, ΠοινΧρ 1987, σελ. 353 επ.
40. *Α. Μπουρόπουλου*, Ερμηνεία του Κώδικος Ποινικής Δικονομίας, τόμος Α', 1957.
41. *Στ. Παπαγεωργίου - Γονατά*, Προσωρινή κράτηση: αναγκαία όσο ποτέ; ΠοινΧρ 1991, 625 επ.

- 42.Π. Παπαδάτου, Η αποζημίωση των θυμάτων του εγκλήματος από την πολιτεία, 1981.
- 43.Ι. Ρούσσου, Παρατηρήσεις στη ΣυμβΠλημΣυρ 26/1980, Αρμεν 1980, σελ. 757.
- 44.Χαρ. Σεβαστίδη, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμος ΙΙΙ, έκδοση 2015.
- 45.Αντ. Στάικου, Επίτομος Ερμηνεία Ελληνικής Ποινικής Δικονομίας, 1952.
- 46.Δ. Συμεωνίδη, Δικονομικές όψεις του κατ' επάγγελμα και κατά συνήθεια εγκλήματος, 1999.
- 47.Δ. Συμεωνίδη, Δικονομικές παράμετροι της συζήτησης για την οριοθέτηση ενδεχόμενου δόλου και συνειδητής αμέλειας και δυνατότητα επιβολής προσωρινής κράτησης σε περίπτωση συρροής ανθρωποκτονιών από αμέλεια (άρθρο 11 Ν.3346/2005), ΠοινΔικ 2006, σελ. 451 επ.
- 48.Ε. Συμεωνίδου - Καστανίδου, Προσωρινή κράτηση - νομικός κανόνας και πράξη, Υπερ. 1991, σελ. 103 επ.
- 49.Α. Τζαννετή, Προτεινόμενες τροποποιήσεις στις διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας για τη διενέργεια κύριας ανάκρισης και την επιβολή της προσωρινής κράτησης, ΠοινΧρ 2012, σελ. 146 επ.

Ε' Ευρύτερη Αρθρογραφία – Βιβλιογραφία

- Αδάμπαρ Β., Ποινικές αποφάσεις και εκτελεστότητά τους. Αντιρρήσεις - Αμφιβολίες (565 ΚΠΔ), 2013.
- Αδάμπαρ Β., σε Μαργαρίτη Λ. (επιμ.), ΚΠΔ, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τομ. α', έκδ.β (: 2011), σελ. 1085 επ.
- Αδάμπαρ Β., Παρατηρήσεις στο ΣυμβΠλημΠειρ 36/2010, ΠοινΔικ 2011, σελ. 1197 επ.
- Αδάμπαρ Β., Παρατηρήσεις στην ΤρΔικΑνηλΒολ 15/2010, ΠοινΔικ 2011. σελ. 170-171.

Αδάμπας Β., Παρατηρήσεις στο ΣυμβΕφΑγ 128/2010, ΠοινΔικ 2010, σελ.1138 επ.

Αναγνωστόπουλος Η., Παρατηρήσεις ΣυμβΠλημΑθ 1967/1997, ΠοινΧρ 1997, σελ. 900-901.

Αναγνωστόπουλος Η., Παρατηρήσεις στο ΣυμβΠλημΑθ 3043/1994 ΠοινΧρ 1994, σελ. 1457.

Αναγνωστόπουλος Η., Παρατηρήσεις στο ΣυμβΕφΑθ 2987/1994, ΠοινΧρ 1994, σελ 1161-1162.

Ανδρέου Φ., Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, εκδ. γ' (: 2008).

Ανδρουλάκης Ν., Contra Legem επιβαλλόμενες και συντηρούμενες διαδοχικές κρατήσεις μετά την αναθεώρηση του άρθρου 6 παρ. 4 του Συντάγματος, ΠΛογ 2009, σελ. 3 επ.

Ανδρουλάκης Ν., Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης, εκδ. γ' (: 2007).

Αρβανίτης Χ., Ο νόμος 3160/2003 και η επιτάχυνση της ποινικής διαδικασίας, ΠοινΔικ 2003, σελ. 886 επ.

Βασιλειάδης Ν., Συμβούλιο Εφετών και αμετάκλητη παραπομπή κατηγορουμένου, 2015.

Βουγιούκας Κ., Προβληματισμοί σχετικοί με τη σύλληψη και κράτηση του ατόμου στο χώρο του Ελληνικού Ποινικού Δικονομικού Δικαίου, Υπερ 1994.770.

Βουγιούκας Κ., Ποινικόν Δικονομικόν Δίκαιον, 1988, τόμ. α', β'.

Γάφος Η., Ποινική Δικονομία, τεύχ. γ', 1967.

Δαλακούρας Θ., Αρχή της αναλογικότητας και μέτρα δικονομικού καταναγκασμού, ΠοινΧρ 2005, σελ. 961 επ.

Δαλακούρας Θ., Ποινική Δικονομία. Βασικές έννοιες και θεσμοί της Ποινικής Δίκης, τεύχ. α', 2003.

Δαλακούρας Θ., Παρατηρήσεις στο ΣυμβΑΠ 1395/2001, ΠοινΧρ 2002, σελ.604-605.

Δαλακούρας Θ., Παρατηρήσεις στο ΣυμβΠλημΘεσ 463/1998, Υπερ 1999, σελ. 115 επ.

- Δαλακούρας Θ.*, Προσωρινή κράτηση και περιοριστικοί όροι, 1998.
- Δαλακούρας Θ.*, Σκέψεις για την εναρμόνιση της ψυχιατρικής πραγματογνωμοσύνης με τις εγγυήσεις του άρθρου 6 Συντ. και την αρχή της αναλογικότητας, «Μνήμη Ν. Φωτάκη», 1997, σελ. 25 επ.
- Δαλακούρας Θ.*, Αρχή της αναλογικότητας και μέτρα δικονομικού καταναγκασμού, 1993.
- Δαλακούρας Θ.*, Παρατηρήσεις στο ΣυμβΠλημΘεσ 463/1998, Υπερ 1999, σελ. 115 επ.
- Δαλακούρας Θ.*, Νέες κατευθύνσεις στο δίκαιο της προσωρινής κράτησεως; Κριτικές παρατηρήσεις στις σχετικές ρυθμίσεις του ν. 2207/1994, Υπερ 1994, σελ. 1269 επ.
- Δαλακούρας Θ.*, Παρατηρήσεις στο ΣυμΕφΘρακ 184/1991, Υπερ 1992, σελ. 620. *Δέδες Ι.*, Ποινική Δικονομία, έκδ. θ' (:1991).
- Δημήτραινας Γ.*, Παρατηρήσεις ΣυμβΕφΠειρ 276/1998, Υπερ 1999, σελ.684 επ.
- Δημήτραινας Γ.*, Παρατηρήσεις στο ΣυμβΠλημΘεσ 602/1998, Υπερ 1998, σελ.1110-1111.
- Δημητριάδης Σ-Α.*, Παρατηρήσεις στο ΣυμβΠλημΑθ 3945/2012, ΠοινΔικ 2013, σελ. 37 επ.
- Ζαγκαρόλας Ι.*, Αι διά του ν.δ. 1160/1972 επελθούσαι τροποποιήσεις εις τον ΚΠΔ, ΠοινΧρ 1972, σελ. 569 επ.
- Ζαγκαρόλας Ι.*, Παρατηρήσεις στην ΠεντΕφΑθ 194/1958, ΠοινΧρ 1958, σελ. 447 επ.
- Ζαγκαρόλας Ι.*, Αι περιπτώσεις της προφυλακίσεως και της προσωρινής απολύσεως εις τον νέον Κώδικα, ΠοινΧρ 1952, σελ. 337 επ.
- Ζαγκαρόλας Ι.*, Ο υπολογισμός του χρόνου προφυλακίσεως εις την ποινήν, 1945.
- Ζαγκαρόλας Ι.*, Η σύλληψις και προφυλάκισις του κατηγορουμένου, 1942.
- Ζαχαριάδης Α.*, Δικαστικά συμβούλια- Η αυτοπρόσωπη εμφάνιση των διαδίκων, 2012.
- Ζαχαριάδης Α.*, Ενημερωτικό σημείωμα στο ΣυμβΕφΠειρ 139/2010 Αρμ 2010, σελ. 1707.

Ζαχαριάδης Α., σε Μαργαρίτη Λ (επιμ.), ΚΠΔ, Ερμηνεία κατ'άρθρο, τομ. β', 2012, σελ.1207 επ.

Ζαχαριάδης Α., Παρατηρήσεις στο ΣυμβΕφΠειρ 139/2010 (ΕισΠροτ.Π.Δράκου), Αρμ 2010, σελ. 1709.

Ζαχαριάδης Α., Οι δικονομικές διατάξεις του νομοσχεδίου «για την επιτάχυνση της διαδικασίας ενώπιον των πολιτικών και ποινικών δικαστηρίων και άλλες διατάξεις», ΠοινΔικ 2005,σελ. 195 επ.

Ζαχαριάδης Α., Ποινική δίκη και παραίτηση από τα ένδικα μέσα, 1999.

Ζαχαριάδης Α., σε Μαργαρίτη Λ/Ζαχαριάδη Α., Εμβάθυνση στην Ποινική Δικονομία. Λόγος (Νομολογία)- Αντίλογος (Θεωρία), 1999, σελ. 179 επ.

Ζαχαριάδης Α., Παρατηρήσεις στο ΣυμβΑΠ 218/1996,Υπερ 1996, σελ. 812-813.

Ζαχαριάδης Α., Παρατηρήσεις στο ΣυμβΑΠ 1375/1995, Υπερ 1996, σελ. 299 επ.

Ζαχαριάδης Α., Ο κατ' άρθρο 287 ΚΠΔ έλεγχος της διάρκειας της προσωρινής κρατήσεως μετά τους νόμους 2207/1994 και 2298/1995, Υπερ 1996, σελ. 161 επ.

Ζαχαριάδης Α., Παρατηρήσεις στο ΣυμβΠλημΘεσ 1101/1993, Υπερ 1993, σελ. 957 επ.

Ζησιάδης Β., Αι εγγυήσεις της προσωπικής ελευθερίας του κατηγορουμένου κατά την προδικασία, 1967.

Ζησιάδης Ι., Ποινική Δικονομία, τομ. β', έκδ. γ' (:1977).

Ζύγουρας Α., Η σύμπτωσης πλειόνων δικαστικών τίτλων προσωρινής κρατήσεως επί αληθούς πραγματικής συρροής εγκλημάτων, Αρμ 2001, σελ. 1311, ΠοινΔικ 2001, σελ 396-397.

Ζύγουρας Α., Αι δικονομικά προϋποθέσεις για την εισαγωγήν εις δίκην του κατηγορουμένου, Υπερ 1999, σελ. 743 επ.

Ζύγουρας Α., Η συμπλήρωση του ανωτάτου ορίου της προσωρινής κρατήσεως και η επιβολή περιοριστικών όρων, ΝοΒ 1995, σελ. 630, Αρμ 1993, σελ. 966 επ.

Καϊάφα-Γκμπάντι Μ., Παρατηρήσεις στο ΣυμβΕφΘεσ 737/1994,Υπερ 1995, σελ. 106 επ.

Ηρειώτης Ι., Προσωρινή κράτηση: Δικονομικό μέτρο ή προκαταβολή ποινής; ΝοΒ 2009, σελ. 1592 επ.

- Καίσαρης Π.*, ΚΠΔ, τομ. στ, 1997.
- Καίσαρης Π.*, Προσωρινή κράτηση και έκτιση ποινής, ΠοινΧρ 1997, σελ. 330 επ.
- Καλφέλης Γ.*, Επικίνδυνες δικαστικές κρίσεις, (εφημ.) Τα Νέα, 20.8.2003.
- Καλφέλης Γ.*, Η περάτωση της ανακρίσεως, 1995.
- Καλφέλης Γ.*, Οι δικονομικές τροποποιήσεις του ν. 1941/1991, Ε.ΝΟ.Β.Ε. «οι τροποποιήσεις του ΠΚ και του ΚΠΔ με το ν. 1941/1991», 1992.
- Καρράς Α.*, Η επιβολή περιοριστικών όρων και η προσωρινή κράτηση του κατηγορουμένου, σε ΤιμΤομ Χ. Δέδε, 2013.
- Καρράς Α.*, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, έκδ. δ' (:2012).
- Καρράς Α.*, Η διαδικασία απονομής της ποινικής δικαιοσύνης: Ένα βήμα μπροστά- Δύο βήματα πίσω, ΠοινΧρ 2014, σελ. 481 επ.
- Καρράς Α.*, Κριτική επισκόπηση της ποινικής δικονομικής νομολογίας του Αρείου Πάγου του έτους 1998, ΠοινΧρ 1999, σελ. 1077 επ.
- Καρράς Α.*, Οι ελαττωματικές ποινικές δικονομικές πράξεις και το πρόβλημα των κυρώσεών τους, ΠοινΧρ 1980, σελ. 517 επ.
- Καπετανάκης Γ.*, Διάρκεια προφυλακίσεως. Ζητήματα εκ του άρθρου 287 ΚΠΔ, ΠοινΧρ 1956, σελ. 213 επ.
- Καχριμάνης Ι.*, Παρατηρήσεις στο ΣυμβΠλημΘεσ 1314/2003, ΠοινΔικ 2003, σελ. 1230.
- Κοκκινάκης Κ.*, Παρατηρήσεις στο ΣυμβΕφΑθ 161/2000, ΠοινΔικ 2000, σελ. 980-981.
- Κονταξής Α.*, ΚΠΔ, έκδ. δ' (:2006), τόμ. α', τόμ. β'.
- Κονταξής Α.*, Ποινικός Κώδικας, έκδ. γ' (:2000).
- Κονταξής Α.*, Χωρεί συνυπολογισμός προσωρινής κρατήσεως; Σχόλιο στο ΠλημΑθ 3043/94 ΠοινΧρ ΜΔ' 1455, ΠοινΧρ 1995, σελ. 1329 επ.
- Κωνσταντινίδης Α.*, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο, τόμ. Ι, Όργανα απονομής δικαιοσύνης- Προδικασία- Απόδειξη. Βασικές έννοιες, 2013.
- Κωνσταντινίδης Α.*, Παρατηρήσεις στη ΔιατΕισΕφΑθ 45/1990, ΠοινΧρ 1991, σελ. 112-113.
- Κωνσταντόπουλος Κ.*, Ερμηνεία Ποινικής Δικονομίας, τόμ. ΙΙ, 1926.

- Λαφαζάνος Θ.*, Παρατηρήσεις στην ΕφΑθ 972/1984, ΠοινΧρ 1986, σελ. 97.
- Λαφαζάνος Θ.*, Διαχωρισμός αρμοδιοτήτων στα μικτά ορκωτά δικαστήρια, ΠοινΧρ 1985, σελ. 945 επ.
- Λαφαζάνος Θ.*, Προβλήματα από την εφαρμογή του θεσμού της προσωρινής κρατήσεως, ΠοινΧρ 1982, σελ. 449 επ.
- Λιβιεράτος Ε.*, Παρατηρήσεις σχετικές με τον νόμο 2207/1994, ΠοινΧρ 1994, σελ. 575-576.
- Λοβέρδος Α.*, Για την τρομοκρατία και το πολιτικό έγκλημα, 1987.
- Λογοθέτης Ε.*, Παρατηρήσεις στη ΔιατΕισΕφΑθ 45/1990 (: Χ. Τζανακάκης), ΝοΒ 1990, σελ. 854.
- Μαγγανάς Α/Χρυσανθάκης Χ/Βανδώρος Δ/Καρατζά Α.*, Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, έκδ. γ' (:2011).
- Μακρής Φ.*, Οι μεταρρυθμιστικές επεμβάσεις στην ποινική δίκη του προσφάτου ν. 3160/2003, ΠοινΔικ 2003, σελ. 1113 επ.
- Μάνεσης Α.*, Συνταγματικά διακαιώματα, τόμ. α' (ατομικές ελευθερίες), έκδ. δ' (1982).
- Μανωλεδάκης Ι.*, Ποινικό Δίκαιο. Γενική Θεωρία, 2004.
- Μαργαρίτης Α.*, Αμετάκλητη κρίση και αναίρεση Εισαγγελέα Αρείου Πάγου, ΠοινΔικ 2014, σελ. 597 επ.
- Μαργαρίτης Α.*, Προσωρινή κράτηση: προσπάθεια εκλογικεύσεως των ορίων επιβολής της, ΠοινΔικ 2013, σελ. 534 επ.
- Μαργαρίτης Α.*, Ποινική Δικονομία. Ένδικα Μέσα, τόμ. ΙΙΙ, Έφεση κατά αποφάσεων, 2013.
- Μαργαρίτης Α.*, σε Μαργαρίτη Α/Παπακυριάκου Θ., Η δικονομική μεταχείριση των αδικημάτων φοροδιαφυγής του ν. 2523/1997 στο πλαίσιο του νέου άρθρου 308^Α ΚΠΔ μετά τις πρόσφατες τροποποιήσεις των προϋποθέσεων δίωξής τους με τους νόμους 3888/2010 και 3943/2011, ΠοινΔικ 2012, σελ. 139 επ.
- Μαργαρίτης Α.*, Ποινική Δικονομία. Ένδικα Μέσα, τόμ. Ι, 2012, Εισαγωγή-Παραδεκτό- Αποτελέσματα.

Μαργαρίτης Α., Ποινική Δικονομία. Ένδικα Μέσα, τόμ. ΙΙ, 2012, Έφεση και αναίρεση κατά βουλευμάτων.

Μαργαρίτης Α., Ποινική Δικονομία. Ένδικα Μέσα, τόμ. ΙΙ, 2010, Τα βουλεύματα.

Μαργαρίτης Α., Προσωρινή Κράτηση: Άρση-Αντικατάσταση, 2009.

Μαργαρίτης Α., Προσωρινή κράτηση: ο με πρωτοβουλία του κατηγορουμένου τερματισμός της διάρκειας αυτής πριν από τη συμπλήρωση του ανωτάτου ορίου της – αίτηση μετά την παραπομπή του κατηγορουμένου σε δίκη και μέχρι την οριστική εκδίκαση της υποθέσεως στο ακροατήριο, ΠοινΔικ 2009, σελ. 55 επ.

Μαργαρίτης Α., Μέτρα δικονομικού καταναγκασμού: Τα πρωτεία της προσωρινής κρατήσεως και ο παραμερισμός των περιοριστικών όρων, σε Εγκληματικότητα και κράτος δικαίου, Έκδοση Εθνικής Σχολής Δικαστικών Λειτουργών, 2009.

Μαργαρίτης Α., Παράταση προσωρινής κρατήσεως με δικαστική απόφαση (:άρθρο 291 παρ. 1 εδ. β' ΚΠΔ), ΠοινΔικ 2008, σελ. 67 επ.

Μαργαρίτης Α., Δίκη για Κακούργημα και Απών Κατηγορούμενος, 2007.

Μαργαρίτης Α., Ένδικα μέσα κατά βουλευμάτων που διατάσσουν εξακολούθηση ή παράταση προσωρινής κρατήσεως, ΠοινΔικ 2007, σελ. 1427 επ.

Μαργαρίτης Α., Εξακολούθηση-παράταση προσωρινής κρατήσεως και δικαίωμα ακροάσεως κατηγορουμένου, ΠοινΔικ 2007, σελ. 1298 επ.

Μαργαρίτης Α., Εμβάθυνση στην Ποινική Δικονομία, 2006.

Μαργαρίτης Α./Παρασκευόπουλος Ν., Ποινολογία, έκδ. ζ' (:2005).

Μαργαρίτης Α., Δικαίωμα γνώσεως περιεχομένου εισαγγελικής προτάσεως: Από την προϊούσα αποδυνάμωση στην τελική αποστέωση, ΠοινΔικ 2005, σελ. 68 επ.

Μαργαρίτη Α., Προσωρινή κράτηση: Εισαγγελική εφευρηματικότητα-Υπερασπιστική αποτελεσματικότητας-Δικαστική ισορροπία, ΠοινΔικ 2003, σελ. 957 επ.

Μαργαρίτης Α., Ο νόμος 1608/1950 και οι καταχραστές δημοσίου και (παρα)τραπεζικού χρήματος, 2000.

Μαργαρίτης Α., Παρατηρήσεις στο ΣυμβΑΠ 1261/2000, Υπερ 2000, σελ. 1204-1205.

Μαργαρίτης Α., Παρατηρήσεις στο ΣυμβΠλημΚατερ 1/2000, Υπερ 2000, σελ. 871 επ.

Μαργαρίτης Α., Οι δικονομικού περιεχομένου διατάξεις του ν. 2721/1999, Υπερ 1999, σελ. 1485 επ.

Μαργαρίτης Α/Καλφάλης Γ., Ποινική Δικονομία. Ειδικές Διαδικασίες, τόμ. α', 1998.

Μαργαρίτης Α., Το κατ' εξακολούθηση έγκλημα, 1997.

Μαργαρίτης Α., Οι δικονομικού περιεχομένου διατάξεις του ν. 2408/1996, Υπερ 1997, σελ. 517 επ.

Μαργαρίτης Α., Παρατηρήσεις στο ΣυμβΑΠ 1050/1996, Υπερ 1997, σελ. 65-66.

Μαργαρίτης Α., Οι δικονομικές διατάξεις των Νόμων 2298/1995 και 2331/1995 (Σύντομη κριτική παρουσίαση), Υπερ 1996, σελ. 17 επ.

Μαργαρίτης Α., Ποινική Δικονομία και Πράξη-Διάλογος με τη Νομολογία, 1993.

Μαργαρίτης Α., Κατ' εξακολούθηση έγκλημα: προβλήματα ποινικού δικονομικού δικαίου, Υπερ 1995, σελ. 859 επ.

Μαργαρίτης Α., Παρατηρήσεις στο ΣυμβΕφΘεσ 19/1982, Αρμ 1982, σελ. 458.

Μαργαρίτης Μ., Ερμηνεία ΚΠΔ, 2008.

Μαργαρίτης Μ., Οι πρόσφατες τροποποιήσεις του Ποινικού κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (Μετατροπή ποινή-Υπό όρο αναστολή και απόλυση-Προσωρινή κράτηση), Ε.ΝΟ.ΒΕ, τεύχ. 25^{ος}, 1995, σελ. 127 επ.

Μουζακίτης Σ., Ζητήματα Εκτελέσεως ποινικών αποφάσεων, έκδ. β' (:2007).

Μπουρόπουλος Α., Ερμηνεία ΚΠΔ, τόμ. β', έκδ. β' (:1957).

Μπουρόπουλος Α., Έλεγχος διάρκειας προφυλακίσεως, ΠοινΧρ 1953, σελ. 134.

Μπουρόπουλος Α., Παύσις προφυλακίσεως κατά την διάρκεια της ανακρίσεως, ΠοινΧρ 1954, σελ. 57 επ.

Μπρακουμάτσος Π., Ν. 3904/2010-Προβληματισμοί και αναφυόμενα ζητήματα, ΠοινΔικ 2011, σελ. 347 επ.

Μπρακουμάτσος Π., σε Μαργαρίτη Α. (:επιμ.), ΚΠΔ, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμ.α', έκδ. β' (:2011), σελ. 654 επ.

Μπρακουμάτσος Π., Η δικονομική ακυρότητα τα στάδια ίασης αυτής, ΠοινΔικ 2005, σελ. 733 επ.

Μπρακουμάτσος Π., Εννοιολογική και νομολογιακή προσέγγιση του δικαίου εκτέλεσης ποινικών αποφάσεων και ποινών, ΠοινΧρ 2005, σελ. 289 επ.

Μπρακουμάτσος Π., Νομολογιακή προσέγγιση του άρθρου 565 ΚΠΔ, ΠοινΧρ 2004, σελ 11 επ.

Μπρακουμάτσος Π., Παρατηρήσεις στην ΤριμΠλημΠειρ 5819/2002, ΠοινΔικ 2003, σελ. 51 επ.

Ναζίρης Γ., Παρατηρήσεις στο ΣυμβΠλημΣπαρτ 7/2010, ΠοινΔικ 2011, σελ. 163 επ.

Ναμίας Ο., Παρατηρήσεις επί του Νομοσχεδίου του Υπουργείου Δικαιοσύνης «για τη δίκαιη δίκη και την αντιμετώπιση φαινομένων αρνησιδικίας». Αυτοπρόσωπη εμφάνιση στα δικαστικά Συμβούλια-Μονομελή Εφετεία Κακουργημάτων-Αναβολές του άρθρου 349 ΚΠΔ, ΠοινΧρ 2012, σελ. 148 επ.

Ναμίας Ο., Η προσωρινή κράτηση επί πραγματικής συρροής εγκλημάτων υπό το νέο νομοθετικό καθεστώς του Ν 2408/1996, ΠοινΧρ 1996, σελ. 1194.

Ντογιάκος Ι., Τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου στην πολιτική και ποινική δίκη. Τα δικαιώματα στην προδικασία, ΠοινΔικ 2007, σελ. 901 επ.

Παναγιωτόπουλος Μ/Γεωργαλής Σ., Συνεχίζεται ή όχι η κράτηση των κατηγορουμένων μετά την αναίρεση των καταδικαστικών αποφάσεων; ΠοινΧρ 1983, σελ. 860 επ.

Παναγιωτόπουλου Π., Εις τι συνίστανται επιτέλους οι αντιρρήσεις περί την εκτέλεσιν κατά τα άρθρα 565 ΚΠΔ; ΠοινΧρ 2003, σελ. 861 επ.

Παπαδαμάκης Α., Ποινική δικονομία. Έκδ.στ'(2012).

Παπαδαμάκης Αδ., Καταδίκη στρατιωτικού σε ποινή κάθειρξης: Οι φυλακές έκτισης της ποινής μέχρι το αμετάκλητο της καταδίκης (γνμδ), ΠοινΔικ 2002, σελ. 422-423.

Παπαδογιάννης Μ., ΚΠΔ, 1981.

Παπαδόπουλος Φ., Η απαγόρευση της non reformation in rejus στο ποινικό δικονομικό δίκαιο, 1992.

Παπανδρέου Π., Η περάτωση της κύριας ανάκρισης για κακούργημα, ΠοινΔικ 2007, σελ. 188 επ.

Παπαχαράλαμπος Χ., Παρατηρήσεις στο ΣυμβΑΠ 407/2001, ΠοινΧρ 2002, σελ. 211 επ.

Πάυλου Σ., Η δήμευση στον ποινικό κώδικα και στους ειδικούς ποινικούς νόμους, 1994.

Πιτσελά Α., Η ποινική αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των ανηλίκων, έκδ. δ΄(2002).

Σάμιος Θ., Ενημερωτικό σημείωμα στο ΣυμβΑΠ 1291/2000, ΠοινΧρ 2001, σελ. 503.

Σβώλου Α/Βλάχου Γ., Το Σύνταγμα της Ελλάδος, Ι, τόμ.β΄,1995.

Σεβαστίδης Χ., ΚΠΔ, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμ. ΙΙΙ, 2015.

Σεβαστίδης Χ., Παρατηρήσεις στην ΤριμΕφΝαυπλ 583/2007, ΠοινΔικ 2009, σελ. 172 επ.

Σεβαστίδη Χ., Οι νέες τροποποιήσεις του ν.3346/2005 στον κώδικα ποινικής δικονομίας, 2005.

Σεβαστίδης Χ., Τροποποιήσεις του ν.3160/2003 στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, 2004.

Σιφναίος Κ., Πανδέκτης της ισχυούσης Ποινικής Δικονομίας, τόμ. α΄, 1957.

Σιφναίος Κ., Πανδέκται Νέων Νόμων και Διαταγμάτων, 1953.

Σοφουλάκης Α., Σκέψεις για τη συνταγματικότητα του δευτέρου εδαφίου της παραγράφου 3 του άρθρου 200 ΚΠΔ, όπως αυτό αντικαταστάθηκε με το άρθρο 6 του ν.δ. 1160/1972, ΠοινΧρ 1987, σελ. 686 επ.

Σταθέας Γ., Άσκηση αναιρέσεως κατά του βουλεύματος με το οποίο κρίνεται ο έλεγχος της προσωρινής κρατήσεως από τον κατηγορούμενο, ΠοινΧρ 1998, σελ. 936 επ.

Σταθέας Γ., Ψυχιατρική πραγματογνωμοσύνη. Εγκλεισμός στο ψυχιατρικό κατάστημα. Ανώτατο όριο εγκλεισμού. Συνταγματικότητα διατάξεως, ΝοΒ 1989, σελ. 526 επ.

Σταθέας Γ., Προσωρινή κράτηση και περιοριστικοί όροι, 1981.

- Στάικος Α.*, Ερμηνεία της Ελληνικής Ποινικής Δικονομίας, τόμ. β', 1952.
- Σταμάτης Κ.*, σε ΣυστΕρμΠΚ, (επιμ. *Σπινέλλη Δ.*), 2005, σελ. 1132 επ.
- Σταμάτης Κ.*, Προσωρινή κράτησις υποδίκων, ΑρχΝ 1981, σελ. 540.
- Σταύρος Σ.*, Παρατηρήσεις στην ΕΔΔΑ, Καμπάνης κατά Ελλάδας, ΠοινΧρ 1996, σελ. 150 επ.
- Συλίκος Γ.*, ΚΠΔ, τόμ. β', 2003.
- Συλίκος Γ.*, Παρατηρήσεις στο ΣυμβΠλημΑθ 2128/1990, Υπερ 1992.100 επ.
- Συμεωνίδης Δ.*, Δικονομικές παράμετροι της συζήτησης για την οριοθέτηση ενδεχόμενου δόλου και συνειδητής αμέλειας και δυνατότητα επιβολής προσωρινής κράτησης σε περίπτωση συρροής ανθρωποκτονιών από αμέλεια (άρθρο 11 ν.3346/2005), ΠοινΔικ 2006, σελ. 451 επ.
- Συμεωνίδης Δ.*, Το ανασταλτικό αποτέλεσμα της έφεσης και της αναίρεσης κατά αποφάσεων στην ποινική δίκη, 1999.
- Συμεωνίδου-Καστανίδου Ε.*, Προσωρινή κράτηση: νομικός κανόνας και πράξη, Υπερ 1991, σελ. 95 επ.
- Τζαννετής Α.*, Όρια και προϋποθέσεις του δικαιώματος ακροάσεως των διαδίκων ενώπιον των δικαστικών συμβουλίων, ΠοινΧρ 1999, σελ.10 επ.
- Τριανταφύλλου Α.*, Η παραπομπή του κατηγορουμένου για κακούργημα στο ακροατήριο με απευθείας κλήση, σε: Πρακτικά 5^{ου} Συνεδρίου της Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων, με θέμα «Ειδικές (παρα)δικονομικές ρυθμίσεις: Εκσυγχρονισμός ή αποσάρθρωση της ποινικής διαδικασίας;», 2010 σελ. 29 επ.
- Τριανταφύλλου Α.*, Η καθ' ύλη αρμοδιότητα των ποινικών δικαστηρίων, 2005.
- Τριανταφύλλου Α.*, Αναδρομικοί ποινικοί νόμοι και μέτρα δικονομικού καταναγκασμού, Δ 1990, σελ. 753.
- Τσιρίδης Π.*, Ζητήματα εφαρμογής του ν.3904/2010, ΠοινΔικ 2011, σελ. 215 επ.
- Τσιρίδης Π.*, Ο νέος νόμος για την επιτάχυνση της ποινικής δίκης (ν.3346/2005), 2005.
- Τσόλιας Γ.*, Παρατηρήσεις στο ΣυμβΕφΑθ 741/1998, ΠοινΔικ 2003, σελ. 139-140.

Τσόλιας Γ., Παρατηρήσεις στο ΣυμβΕφΑθ 1716/2000, ΠοινΔικ 2000, σελ. 841 επ.

Φίλιας Φ., Διαδοχική έκτιση ενταλμάτων προσωρινής κράτησης ή συνέκτιση; ΠειρΝομ 2005, σελ. 261 επ.

Φραντζεσκάκης Ι., Περί προφυλακίσεως ανηλίκων εγκληματιών, Δ/νη 1968, σελ. 505-506.

Χαραλαμπάκη Α., Παρατηρήσεις στο νέο νομοσχέδιο για την απονομή της ποινικής δικαιοσύνης, ΠοινΧρ 2005, σελ. 193 επ.

Χατζηγιάννου Κ., Ένδικα μέσα κατά αποφάσεων που παραπέμπουν την υπόθεση στο αρμόδιο δικαστήριο. Μερικές σκέψεις με αφορμή την ΑΠ 842/2012, ΠοινΔικ 2013, σελ. 1010 επ.

Χατζηνικολάου Ν., σε Μαργαρίτη Λ. (επιμ.), ΚΠΔ, Ερμηνεία κατ' άρθρο, τόμ. β', 2012 σελ. 1779 επ.

Χωραφάς Ν., Ποινικό Δίκαιο. Γενικό Μέρος, έκδ.θ'(:1978), επιμ. Σταμάτη Κ.
Ψαρούδα-Μπενάκη Α., Η πολιτική αγωγή στην ποινική δίκη, 2015.

ΣΤ΄ Περιεχόμενα:

Α΄ - Εισαγωγή

1. Εισαγωγικά προλεγόμενα (σελ. 1 - 3).
2. Έννοια - Σύντομες Γενικές Επισημάνσεις (: Φύση, σκοπός, χαρακτήρας, προϋποθέσεις επιβολής προσωρινής κράτησης), (σελ. 3 - 9).

Β΄ - Ειδικότερα σύγχρονα ζητήματα του θεσμού της προσωρινής κράτησης

1. Προσωρινή κράτηση και περιοριστικοί όροι (σελ. 10 - 20).
2. Προσωρινή κράτηση και κατ' οίκον περιορισμός με ηλεκτρονική επιτήρηση (σελ. 20 - 26).
3. Προσωρινή κράτηση και «αμετάκλητες καταδίκες για ομοειδείς αξιόποινες πράξεις» (σελ. 26 - 31).
4. Προσωρινή κράτηση και «συγκεκριμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της πράξης», (σελ. 32 - 39).
5. Προσωρινή κράτηση και αυτοπρόσωπη εμφάνιση του κατηγορουμένου ενώπιον των δικαστικών συμβουλίων (επί προσφυγής κατά του εντάλματος, εξακολούθησης ή παράτασης αυτής), (σελ. 39 - 43).
6. Προσωρινή κράτηση και έκτιση ποινής (σελ. 43 - 47).
7. Προσωρινή κράτηση και αποζημίωση εκείνων που μετέπειτα αθωώθηκαν αμετάκλητα (σελ. 48 - 55).

8. Προσωρινή κράτηση και ανήλικοι κατηγορούμενοι (σελ. 55 - 59)

Γ' - Αντί Επιλόγου

(σελ. 60 - 65)

**Δ' - Αρθρογραφία – Βιβλιογραφία επί της οποίας βασίστηκε η παρούσα
εργασία**

(σελ. 66 - 69)

Ε. - Ευρύτερη Αρθρογραφία – Βιβλιογραφία

(σελ. 69 - 80)

ΣΤ' Περιεχόμενα

(σελ. 81 - 82)

*****

*Ες αεί ευγνώμων στην αγαπημένη μου και μονάκριβη σύζυγο Βικτωρία και στους
σεβαστούς και εκλεκτούς επιβλέποντες καθηγητές μου στο Τμήμα Νομικής του
Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης.*

-- Θεσσαλονίκη, Νοέμβριος 2017 --

Νικόλαος Σπ. Καραμολέγκος

Εισαγγελέας Πρωτοδικών